

151
257

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

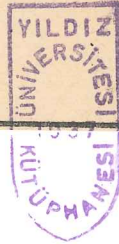
**KENT İÇİ REKREASYON ALANLARI
VE
DALYAN - BOSTANCI KIYI
DÜZENLEME ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Güven ŞENER, Mimar

İSTANBUL 1987

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

Kot : R 151
Alındığı Yer : Fen Bil. Ens. 257
Tarih : 17.12.1987
Fatura :
Fiatı : 2000 TL
Ayniyat No : 1/37
Kayıt No : 45226
UDC : 711
Ek : 1 adet ktl. fotoğraf
18 adet ktl. plan
(metin içi) 16 ktl. sema

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
D.B. No 43195

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

XCOMP.

C.

**KENT İÇİ REKREASYON ALANLARI
VE
DALYAN - BOSTANCI KIYI
DÜZENLEME ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Güven ŞENER, Mimar**

İSTANBUL 1987

ÖNSÖZ

"Apollo 10" un Astronatlari Dünya gezegeninden ayrilirken, aŒađıllarda Los Angeles kentini farkettiler. Dört milyon arabanın çıkardığı ve yanmıŒ hidrokarbon, tetraetil kurŒun ve kanserojen nikel içeren kahverengi dumanlar altındaki kenti büyük bir hayret ve acı ile seyrettiler. Arz üzerindeki vahada, kanser gibi yayılmıŒ daha bir çok problemleri alanlardan geçtiler. Hepsi modern insanın yarattığı birer eserdi. Uzaya gidebilecek gemiyi yapan insan dehası, ne kendisi için uygun bir evre yaratabilmiŒ, ne de üzerinde yaŒamak zorunda olduğu yıldızların sayısız değerlerini, organizmalarını koruyabilmiŒtir. 1970 yılında "Dünya Yaban YaŒamı Koruma Vakfı" Londra toplantısında Astronat N. Armstrong'un sözleri çok ilginçtir: "Aya inmiŒimizde, ta uzaklardan dünyayı seyretmek , gerçekten bizi son derece etkiledi. Dünya çok güzel ama çok uzak, çok küçük görünüyordu: sanki uçsuz bucaksız uzayda küçücük bir vaha bir ada gibi... İnsanları barındıran yegâne ada. İŒte o anda dünyamızı ve çevremizi korumanın ne kadar önemli olduğunu daha kuvvetli hissettik. Evet, dünyamızı ne yabancı saldırılardan ve ne de afetlerden, fakat üzerinde yaŒayan insanlardan korumamız gerekiyordu..."

AraŒtırmacı, kendisini bu alıŒmaya yönelten ve değerli görüŒleri ile kendisine katkıda bulunan tez yürütücüsü Œayın Doç. Altan AKI'ya bu alıŒmaları yürütürken gereksinim duyduğu bilgileri edinmede kendisine yardımcı olan Uygulayıcı KuruluŒ yöneticilerinden , Sayın Saadettin ÖZDÖNMEZ'e teŒekkür eder.

İstanbul 1987
Güven ŒENER

ÖZET

Kent içi mekanların, toplumun her kesimince fiziksel, ruhsal dinlenme ve eğlenme amaçlı kullanıma açık tutulması gereği ve hakkı, toplumun ve kişilerin sağlıklı yaşamında sürdürmedeki giderek artan rolünden kaynaklanmaktadır. Sanayileşme ve kentleşme olgusu ile açık alanların ve rekreasyon alanlarının kişinin doğal ve ruhsaldengisini korumadaki rolü de artıyor. Bu çalışmadaki amaç kent içi mekanların toplum yararına kullanılması ilkesidir.

Bu çalışmada şu sorular cevaplandırmaya çalışıldı.

- Kent ve kentleşme nedir?
- Kent içi rekreasyon alanları ve özellikleri nelerdir?
- Kent içi rekreasyon alanları içinde kent mobilyalarının önemi nedir?
- Kıyı düzenlemesinin özellikleri nelerdir?
- Belediye görev ve sorumlukları nelerdir?

Teoride oluşturulan bilgilerin pratikte uygulanması görme açısından, çalışmanın sonunda Dalyan-Bostancı kıyı düzenlemesine yer verildi.

PREFACE

It is necessary to reserve the urban spaces for recreational reasons to be used by the public. This has an increasing role on the healthy life of the people together with the fact of industrialisation and urbanization, the role of recreational open areas became more important in providing physical and mental balance of people.

The aim of this study to plan urban spaces for public use.

The below questions were answered in the study:

- What is a city and urbanization?
- What are urban recreational areas and their specialties?
- What is the importance of urban furniture in urban recreation areas?
- What are the duties and responsibilities of municipalities?

In order to implement the theoretical knowledge to practical work, the Dalyan-Bostancı coastal planning was studied.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖNSÖZ	I
Türkçe özet	II
İngilizce özet	III
BÖLÜM I GİRİŞ	1
1.1. Amaç	1
1.2. Kapsam	1
1.3. Yöntem	2
BÖLÜM 2 KENTLEŞME VE TANIMLAR	3
2.1. Kentin tanım	3
2.2. Kentleşme olgusu	3
2.3. Kent içi rekreasyon alanları	5
2.4. Boş zaman kavramı	6
BÖLÜM 3 KENT İÇİ REKREASYON ALANLARI	7
3.1. Ulaşım	7
3.1.1. Yollar	9
3.1.2. Yayayolları	12
3.1.3. Otoparklar	14
3.1.3.1. Park etme tipleri	16
3.1.3.2. Duran trafik alanları düzenleme biçimleri	17
3.1.3.3. Yerleşim birimlerinde otopark miktarının belirlenmesi	21
3.1.4. Kamusal toplu yakın ulaşım	23
3.2. Yeşil alanlar	25
3.2.1. Yeşil alanların işlevleri	26
3.2.2. Yaşgruplarına göre yeşil alan gereksinimi ve gerekli donatım	32
3.3. Parklar	39
3.4. Çocuk oyun alanları	41

...

3.5.	Açık spor alanları	47
3.6.	Bahçeler	50
3.7.	Tarihi bahçeler	51
3.8.	Eski kent mekanları	52
3.9.	Açık müzeler, sinemalar ve tiyatrolar	53
3.10.	Hayvanat bahçeleri	55
3.11.	Ticari merkezler	55
3.12.	Pazar yerleri	56
BÖLÜM 4	KIYI DÜZENLEMELERİ	57
4.1.	Kıyı ve kullanım türleri	57
4.2.	Kıyı düzenlemeleri tanımı	58
4.3.	Kıyıların toplum yararına kullanılması	58
4.4.	Dalyan-Bostancı kıyı düzenlemesi	60
BÖLÜM 5	KENT MOBİLYALARI	64
5.1.	Kent mobilyaları tanımı	64
5.2.	Kent mobilyaları örnekleri	65
BÖLÜM 6	BELEDİYE GÖREV VE SORUMLULUKLARI	84
6.1.	Kent imar planı nedir? Nasıl Yapılır? Nasıl uygulanır?	84
6.2.	Belediyenin karşılaştıkları sorunlar ve nedenleri	
6.2.1.	İdari sorunlar	87
6.2.2.	Politik nedenlere bağlı idari sorunlar	87
6.2.3.	Ekonomik sorunlar	89
6.2.4.	Teknik sorunlar	89
6.2.5.	Toplumsal sorunlar	90
BÖLÜM 7	SONUÇ	91
KAYNAKÇA		94
ÖZGEÇMİŞ		95
EKLER		
Dalyan-Bostancı kıyı düzenleme paftaları.		

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. AMAÇ:

Gökyüzünden başka doğaya ait herhangi bir elemanı kalmamış olan kentlerin sayısı artmaktadır. Kentler için karar vermek zamanı gelmiştir. İnsanların yaşamak, çalışmak, eğlenmek ve doğaya ile günlük hayatları içinde yakından ilişki kurmak gibi ihtiyaçlarına cevap verecek çok yönlü kentlere ihtiyacımız vardır. Bu bakımdan kent planması, insanların çeşitli ihtiyaçlarını amaca uygun ve güzel olma anlayışı içinde karşılayacak bir şekilde olmalıdır. Günlük iş hayatının yoruculuğundan bunalan bedensel çalışanlarla, fikri çalışanların, evde işlerden sıkılan bir kadının, derslerden sonra dinlenme gereksinimi duyan öğrencinin, boş vakitlerini değerlendirmeleri için fiziksel ve ruhsal dinlenme ihtiyaçlarını giderebileceği kentsel dış mekanlara ihtiyaçları vardır. Aynı zamanda bir şehrin kimliğini oluşturan bu alanların tasarım aşamasında ortaya konacak birçok ilkeleri, geniş araştırmaların sonucunda çıkan bulguları vardır. Bu çalışmada, kent içi rekreasyon alanları tasarımında ele alınması gereken ilkeler oluşturuldu. Bir örneklede konu açıklanmaya çalışıldı.

1.2. KAPSAM

Şehirlerde yaşayan insanın ev ve iş hayatından kopuk, kent yaşamı içinde boş zamanlarını değerlendirme, fiziksel ve ruhsal dinlenme ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri mekanlara ihtiyaçları olduğuna değinmiştik, bunlara kent içi rekreasyon alanları adı verilmektedir. Çalışmanın ana bölümlerini kent içi rekreasyon alanları düzenleme türleri ve özellikleri oluşturmaktadır.

Kent mobilyaları, kent içi rekreasyon alanlarının donatım öğeleridir. Bu nedenle bir bölüm kent mobilyalarını ayrılmıştır.

Teoride oluşturulan bilgilerin pratikte uygulanışını görme ve konuyu pekiştirmek açısından Dalyan-Bostancı kıyı düzenlemesine yer verildi.

1.3. YÖNTEM

İzlenen yöntem, tümden gelim ve tüme varımı açıklamaktadır. Bu nedenle konuyu oluşturan, tüm tanımlar, kavramlar araştırılmış insan, araç ve gereç ilişkileri ile bağıntılı olan ölçü biçimleri üzerinde durulmuştur.

Kapsam bölümünde değindiğim gibi teoride oluşturulan bilgilerin pratikte uygulanışına bir örnek olarak Dalyan-Bostancı kıyı düzenlemesine yer verilmiştir.

BÖLÜM 2

KENTLEŞME VE TANIMLAR

2.1. KENTİN TANIMI

Günümüze dek çok çeşitli araştırmacı ve bilim adamı değişik yönlerden kentin tanımını yapmışlar, hatta her bilim dalında ayrı ayrı açılardan konuyu ele alan çalışmalar ve yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlardan özetle şu tanımları yapabiliriz. " Kent bir yerleşik alandır. Bu yerleşik alanda insanlar yaşarlar. İnsanlar, teknolojik ve kültürel gelişmeler sonucu kentlerde yaşamaya başlamışlardır. Kentler, başlangıçta aile daha sonra aile grupları olarak doğmuş topluluklardır. (1). (Cemaatlar, ırk, etnik ve kültür bakımından farklılaşmamış fertlerden oluşan ve fertler arasındaki şahsi, sıcak, samimi veya içli dışlı bağlantılar üzerine kurulmuş olan küçük, homejan ve mahrem topluluklardır.) Kentlerde yaşayan insanlar, çeşitli meslek kollarında çalışırlar. Kentleri, çeşitli amaçlar için kullanılan yapılar oluşturur. Kentin yapıları dışında kalan alanları vardır. ve bu alanlar müşterek kullanışlar içindedir. Bu kullanışlar kentlerin daha sağlıklı ve işlevsel olmasını sağlayıcı kullanışlardır.

2.2. KENTLEŞME OLGUSU

Kentleşme, dar anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasıdır. Kentsel nüfus, bir yandan, doğumların ölümlerden fazla olmasından, öte yandan da, köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani iç göçlerle artar. Gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde doğurkenlik eğilimleri genellikle azaldığı için, kentleşmenin, daha çok köy kente akınlarla beslendiği söylenebilir. Özellikle kalkınma çabası içinde bulunan az gelişmiş ülkelerde, son 25-30 yıl içinde karşılaşılan en önemli iki sorun, hızlı nüfus artışı ve hızlı kentleşmedir.

(1) Kayhan Bakan, Türkiye'de kentsel dış mekanların düzenlenmesi, Tübitak Yapı Araştırma Enstitüsü, Ankara 1981) S.6

Kentleşmeyi yalnız bir nüfus hareketi olarak görmek yeterli değildir. Çünkü, kentleşme hareketini, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişmeler doğurur. O halde kentleşmenin tanımı, nüfus hareketini yaratan ekonomik ve toplumsal değişmeleri hesaba katmak zorundadır. Bu yüzden, kentleşme hareketini, geniş anlamda ve doğru bir biçimde, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci olarak tanımlamak gerekir.

Ekonomik öge, yani üretim biçiminin değişmesi, kentleşmenin tanımında özel bir ağırlığa sahiptir. Onun içindedir ki, kentleşme, tarımsal üretimden daha ileri üretim düzeyine geçiş olarak da tanımlanabilir. Bu geçiş sonucunda, tüm üretim denetleme işlevi kentlerde toplandığı gibi, kentler büyür, yoğunluk kazanır; türdeş olmama ve bütünleşme dereceleri artar. Her ülke, bu geçiş sürecinin içinde bulunduğu noktaya göre az kentleşmiş, yada çok kentleşmiş olarak nitelenir,

Görülüyor ki, kentleşme sürecinin bir ucunda tarımsal niteliği ağır basan "Köy" ; öteki ucunda da, tarım dışı niteliği önem kazanmış bulunan " Kent " vardır. Toplum bilimci, coğrafyacı, kent bilimci, ekonomist yada yönetim bilimcisi kenti, kendi özel ilgi çerçeveleri açısından görür ve tanımlarlar. Ve kolaylık olsun diye de, genellikle, büyüklük, yani nüfus artışı başlıca ölçüt olarak kullanılır. Türkiyede , çeşitli kentleşme araştırmalarında, nüfusu 3.000'i, 5.000'i, 10.000'i aşmış bulunan yerlere yada il ve ilçe merkezi olan yerleşme birimlerine "Kent" adı verildiği görülmektedir. Ama unutmamalı ki, bir yere " Kent " denilebilmesi o yere tarımsal olmayan üretiminin görece bir ağırlık kazanmasına, üretim araçlarının ve dolayısıyla nüfusun orada yoğunlaşmasına, türdeş olmama ve bütünleşme derecelerinin yükselmiş bulunmasına

bağlıdır. (2)

2.3. KENT İÇİ REKREASYON ALANLARI TANIMI :

Kentsel alanlarda insanların eğlenme, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme amaçları için ayrılmış ve düzenlenmiş olan alanları rekreasyon alanları olarak tanımlayabiliriz.

Kent dokusunda işlevsel olmanın yanısıra estetik ve rekreasyon amaçlı alanları şöyle sıralıyabiliriz:

- Topluma açık alanlar :Pasif rekreasyon alanları:
(Parklar, meydanlar, bulvarlar, dekoratif ve işlevsel yeşillikler, bakış terasları...)
- Aktif rekreasyon alanları:
(Spor sahaları, oyun sahaları, çocuk bahçeleri, pazar yerleri, hayvanat bahçeleri, piknik alanları, rekreatif su yüzeyleri, kıyı düzenlemeleri...)
- Topluma yarı açık alanlar:
(Resmi dairelerin açık yeşil alanları, iş yerleri çevreleri, okul bahçeleri, hastahane, sağlık tesisleri, çevreleri, özel spor klüpleri, anıt, mabet çevreleri...)
- Özel açık alanlar :
(Ev bahçeleri, tarımsal alanlar) (3)

(2) Ruşen Keleş, Türkiye'de şehirleşme, konut ve gecekondü,
(Gerçek yayınevi, İstanbul 1978) S.5

(3) Günel Akdoğan, Doğa düzenleme 1984-85 öğretim yılı ders notları
(Yıldız Üniv., İstanbul 1984) S.23

2.4. BOŞ ZAMAN KAVRAMI :

Boş zaman kavramı insanın doğuşu ile başlar. İlk insanlar kayalara resimler yapmışlar, süslemişlerdir. Bu tür uğraşlarını boş vakitlerini değerlendirmeye ayırmışlardır. Bizim ele aldığımız boş zaman kavramı kentleşme ile gelen süredir. Bunlar çalışma ve uyku saatleri dışında kalan boş vakitlerdir . Bu boş vakitler doğadan kopan insanın, kentsel çevrenin oluşturduğu çevrenin bozgunculuğundan kurtulmak ve doğa özlemini gidermek için kullandığı, fiziksel ve ruhsal dinlence ihtiyacını giderdiği boş vakitlerdir.(4)

Kent insanı, çalışma türlerine bağımlı olarak boş vakitlerini değerlendirme eğilimindedir. Çalışma kriteri genelde iki grupta toplanmaktadır. Bedensel çalışmalar, fikri çalışmalar. Hiç şüphesiz her iki grubunda hem bedensel hem de fikri çalışmaları beraber yürümektedir. Ancak birinin diğerinden farklılığı çalışmanın niteliği açısından tartışılmaz. Her iki uğraşı grubunun dinlenceye gereksinimleri ile ayrılıklar göstermektedir. Buna göre bedensel yorgunluğu olan daha çok pasif dinlenceyi, fikri yorgunluğu olan ise aktif dinlence, türlerini tercih etmektedir.

Kent yaşamına dönmüş olan insanın boş vakitlerini değerlendirmesi, kent öncesi devirlerdeki, toprağa bağımlı insandan farklıdır. Dolayısı ile doğanın bir parçası insanın doğa ile bütünleşmek istemesi , gerek ruhsal ve gerekse fiziksel açıdan bir gereksinmedir. İşte bu gereksinme kentsel dış mekanların, bu ihtiyaçlara cevap verecek şekilde düzenlenmesi ile karşılanmaktadır.

İnsanın boş vakitleri dışındaki zamanlar, yani evinde v veya iş yerinde geçirdiği zamanları kent içinde geçirdiğine göre, dış mekanların düzenlenmesi boş zamanları eşit olarak ele alınmalıdır.

(4) Bakan, Ön. ver. , s.7

BÖLÜM 3

KENT İÇİ REKREASYON ALANLARI

3.1. ULAŞIM

Belirli amaçlar için motorlu ve motorsuz araçların veya yayaların belirli yüzeyler üzerinde gidip-gelme eylemine ULAŞIM denir. Araç trafiğinin ve yayaların bir çok amaçlar için gidip-gelme eylemlerini belirli ölçülerdeki yüzeylerde oluştururlar. Yol dediğimiz bu ulaşım yüzeyleri oturma, çalışma, kültür ve dinlenme gibi çeşitli işlemlere hizmet etmesi nedeni ile, üzerinde oluşan bu eylemin yoğunluğu değişkendir.

Kentsel dış mekanlarda trafik akımlarını genelde 5 amaca hizmet eden eylem olarak tanımlayabiliriz :

- Meslek trafiği - Bölge değiştirecek oturma alanından iş alanına ve iş alanından oturma alanına günün belirli saatlerinde gidip-gelme trafik akımı
- Eğitim trafiği - Kentin çeşitli bölgelerinde, çeşitli kademelerde öğretim yapan eğitim kurumlarına sabah ve akşam belirli saatler arasında öğrencilerin gidip-gelme akımı
- Ticaret trafiği - Merkezler mal getirip-götürme, akımı
- Hizmet trafiği - Toplu taşıt, çöp toplama, itfaiye ve ambulans gibi kamusal hizmet akımı
- Turist trafiği - Gezi ve eğlence amacı ile kent merkezine gelip giden trafik akımı

Bütün bu işlevsel trafik türleri amaçlarına uygun işleyebilmesi için aşağıda sıralanan ana ilkeler doğrultusunda planlamaya önem verilmelidir.

- Trafiği disipline etmek,
- Ulaşımı sağlanmış bir çevre oluşturmak,

- Trafiğin yoğunluğuna göre yolların ölçülendirilmesi,
 - Üçüncü dimensionun düşünülmesi,
 - İş (meslek) trafiğini toplu taşıt olanakları ile organize etmek,

- Servis trafiğini ve mal boşaltma veya yükleme trafiğini gözönünde tutmak,

- Duran trafik için çeşitli olanakları sağlamak.

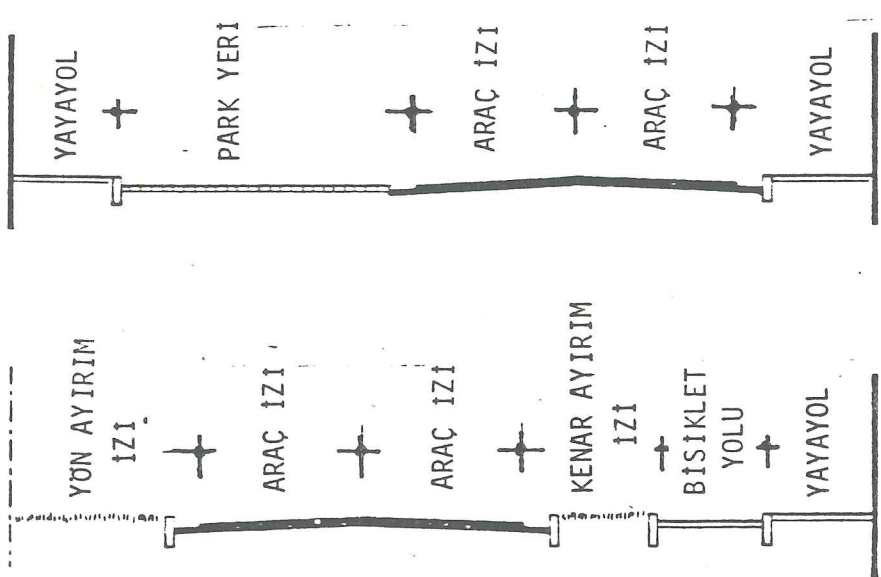
Ulaşım yüzeyini oluşturan elamanları yol, Yayayol, otoparklar ve Yön ayırım alanları olarak ayırabiliriz:

YOLLAR: Motorlu araç trafiğinin güvenli hareketlerini sağlamak üzere belirli boyutlarda ölçülendirilmiş akım yüzeyleridir.

YAYAYOLLARI: Motorlu araç trafiğinden arındırılmış yalnız bireylerin kullanabilecekleri yaya akım yüzeyleridir.

OTOPARKLAR: Yolların tek veya çift taraflarında duran trafik için ayrılmış çeşitli ölçülerdeki ve biçimlerdeki alanlardır.

SEKİL: 1.2 ULAŞIM YÜZEYİ ENKESİTLERİ

(4) ATIBAY, S. ULAŞIM, BZEL YAYIN, İSTANBUL, 1980 İSTANBUL

YÖN AYIRIM ALANI: Motorlu araç trafiğinin gidiş ve geliş yönünü ayıran akım kapasitesine göre çeşitli ölçülerdeki alanlardır. Bu kısımlara REFÜS adıda verilir.

3.1.1. YOLLAR:

Motorlu araç trafiğini organize eden bunların güvenli bir biçimde akımını sağlayan yollar, kent içinde bulunduğu konuma göre boyutlandırılırlar.

- Konut yolları ve gereğinde taşıt aracı girebilen yayayolları: Bir yerleşme alanındaki parsellere hizmet eden yollardır. Bu tür yolların genişliği bu parselin yapı kullanım özelliklerine bağlı olarak değişir.

Konut alanlarında o alanda oturanlara özgü yollar yaklaşık 400-600 konut birimine hizmet eder, gürültü ve çevre kirlenmesi söz konusu olduğu için 300 taşıt aracı/s en fazla kullanım sayısı olmalıdır. Konut alanında yaşayanların güvenliği bakımından taşıt araçlarının fazla hızlı gitmemesi için bu yolların 500 m. den fazla uzun olmaması gerekir.

Konut alanlarına hizmet eden kullanıcı yollarının genişliği 2x2,75 m, yayayollar 1,50 m.

Kullanıcı yayayolları ise 2x2,25 m. olabilir. Bu yayayolları gereğinde, yakıt taşıt araçları ve ambulans gibi taşıt araçlarında girebilir. 15 - 20 konut birimine hizmet eden bu yayayollarının taşıt aracı /s. dir.

- Toplanma yolları (Hız : 50 km/s) : Toplanma yolları konut alanlarında hizmet eden trafik araç yollarının ulaşım trafiğini alıp ana yollara akıtan yollardır. Her iki taraftaki parsellere ulaşım direkt bu yol üzerinden olabilir. Toplu ulaşım taşıtları ile özel taşıt araçlarının yoğunluğu ve o bölgenin gereksinimine göre toplanma yollarının enkesitleri ölçülendirilir. Ancak bu yolların ana yollara bağlantı sağlanması nedeni ile ana yolların ve çevresindeki fonksiyonların önemi ve yoğunluğu ölçülendirmede rol oynar.

Yakıt taşıt araçları, çöp toplama araçları ve diğer benzeri taşıt araçlarının da bu yollara sık, sık kullanmasında ölçülendirilmede göz önünde tutulmalıdır.

Konut alanlarındaki toplanma yolları yoğun trafik saatleri arasında 600-800 taşıt aracı/s. geçiyorsa bu yolların her iki yanında yapılanma ön görülmelidir. Bazı önemli fonksiyonlar açısından yapılanma ön görülüyorsa yanlarda park izleri bırakılarak akan trafiğin seri hareketini sağlamak gerekir.

Yapılanma toplanma yollarında ve endüstri alanlarındaki toplanma yollarında taşıt araçların izlerinden ayrı yaya ve bisiklet izleride ön görülmelidir. İzlerin ayırımı yeşil alanlarla olması yayaları zehirli gazlardan korumada yarar sağlar.

-Trafik ana yolları-Ana caddeler (Hız:60km/s): Ana yollar kentin iç bölgesine ana geliş ve çıkış oluşumunu veya bazen iç bölgeden geçerek diğer bir kente geçiş trafiğine hizmet eder. Bu tür yollar üzerindeki parsellere ulaşım ya bu yollara paralel servis yolları ile veya parsellerin arka cephesinden olasıdır. Çeşitli türde kamusal toplu taşıt araçları örneğin; tranvay, otobüs, trolleybüs v.b gibi araçların boyutlarına göre ölçülendirilmiş kendilerine özgül izler ve indirme, bindirme için durak yerleri bu ana yollarda ön görülmelidir.

Ana trafik yolları ve toplama yolların kent içindeki trafiğinin yükünü alan yollardır. Genellikle bu yollar üzerinde ticaret ile ilgili dükkanlar bulunması ve kent içine hizmet eden kamu toplu taşıt araçları ve özel taşıt araçlarının ulaşımı sağlanması yönünden planlamada önemli üzerinde durulmalıdır. Bu yolların genişliği o bölgenin önemine ve belirli saatler içindeki trafik yüküne göre belirlenir. Kesişmeler yani kavşaklar trafiği yönlendirici ve seri biçimde

otomatik araçlarla düzenlenmeli, yaya geçişleri için yolun trafik ağırlığına göre üst veya alt düzlemde yaya geçişleri ön görülmelidir. (5)

Bir çok işlevlerin bulunduğu alanlarda, hem bu işlevlerin oluşturduğu trafik yoğunluğu ve hemde yerleşmenin diğer bölgele-
rinin trafiğinin geçişini sağlayan bu yolların araç izleri 3,25,3,50,
3,75m. olabilir. Motorlu araç trafiğinin güvenli akımı içinde yön ayırım alanı bırakılmalıdır. Yolun önemine göre her iki yanda yola paralel parkizleri ve yayayol alanlarında 2.00-3.00m. olarak düzenlenmelidir.

-Expres yollar (Hız 70km/s) : Kent bölgesi veya merkezi içinde çift yönlü ve çok izli bu yollar kentin çevresine ve uzak trafik yoluna ulaşımı sağlar. Bu tip yollarda akımdan çıkma veya katılma söz konusu olduğu için akıma katılma ve çıkma izleri gereken yerlerde ön görülmelidir. Yön ayırım alanı gerektiği ölçülerde yeşil alan olarak veya lamelerle düzenlenebilir. Her iki yönde tamir gibi kısa durmeler için 2.00 m. lik izler bırakılabilir. Gerekliyorsa bisiklet ve moped için 1.50 m. lik bir izde ilave edilebilir.

-Autobahn -Otoyol (Hız:90-100 km/s) : Enaz üç izli ve çift yönlü olan bu yol kentler arası ulaşım hizmet eder. Bu yollarda da yanlarda bisiklet, moped ve tamir için izler olup, yönler geniş yeşil alanlarla veya motorlu araçların farlarının karşıdan gelen araç sürücülerinin gözlerini kamaştırmaması için belirli ölçülerdeki lameller veya yeşil çitlerle ayırarak düzenlenir. Express yollara bağlantı kısımlarında akımdan çıkma veya katılma izleri ön görülmelidir. (6)

(5) Semra Atabay, Ulaşım, (Yazarın kendi yayını, İstanbul 1981)S.13
(6) Aynı,S.15

3.1.2. Yayayolları :

Bir yerleşme alanı planlamasında çeşitli amaçlar için kullanılan yaya yollarının belirli noktalara olan mesafelere değişken olduğundan yayayol trafiğini beş gruba ayırarak genellikle kullanılan standartları gözden geçirmek yararlı olacaktır :

O Meslek yaya trafiği :

- en kısa yayayol iş yerine kadar tercih edilir.
- en uzun yayayol 3 km. den fazla olmaması gerekir.

O Öğrenci yaya trafiği :

- İlkokul öğrencileri için 600 m.
- Ortaokul öğrencileri için 1000 m.
- Lise veya Meslek okulu öğrencileri için 1500 m.

O Alış veriş alanlarına yaya uzaklığı :

- Günlük gereksinimler için 300 m.
- Haftalık gereksinimler için 1600 m.

O Dinlenme ve gezi amacı güden alanlara yaya uzaklığı :

- Genellikle en kısa mesafe
- Küçük çocuk, oyun yerlerine 100 m.
- Çocuk oyun yerlerine 500 m.
- Gençler için oyun yerleri 1000 m.
- Yaşlılar için dinlenme yerlerine 200-300 m.

O Kamu Toplu Taşıt Araçlarının Durak yerlerine yaya uzaklığı :

- S-Bahn 700 m.
- U-Bahn 350 m.
- Otobüs 350 m.

O Özel taşıt araçlarının yaya uzaklığı :

- Tek ailelik konutlardan park yerine uzaklık 100m.
- Çok ailelik konutlardan park yerine uzaklık 80m.

Kent merkezlerinde çalışma ve eğlence işlemine hizmet eden alanlarda yaya ulaşımına özgü alanların ölçülendirilmesi için dikkat edilecek en önemli nokta yaya yoğunluğudur.

Yayayol genişliklerinin yaya yoğunluğuna göre ölçülendirilmesi :

0 Belirli zaman aralıklarında yani 60 dakika içinde yaya sayımı

0 Sabahları işe başlama ve akşamları iş bitimi saatleri arasında yaya sayımı

0 Elde edilen sayımlarla yol genişlikleri tavin edilebilir.

ŞEKİL: 3

a) Rahat durum $d = 0,3$ kişi/m² yürüyen kişiler geniş mesafelerin oluşu ile rahatça birbirini geçirme olanağını verir.

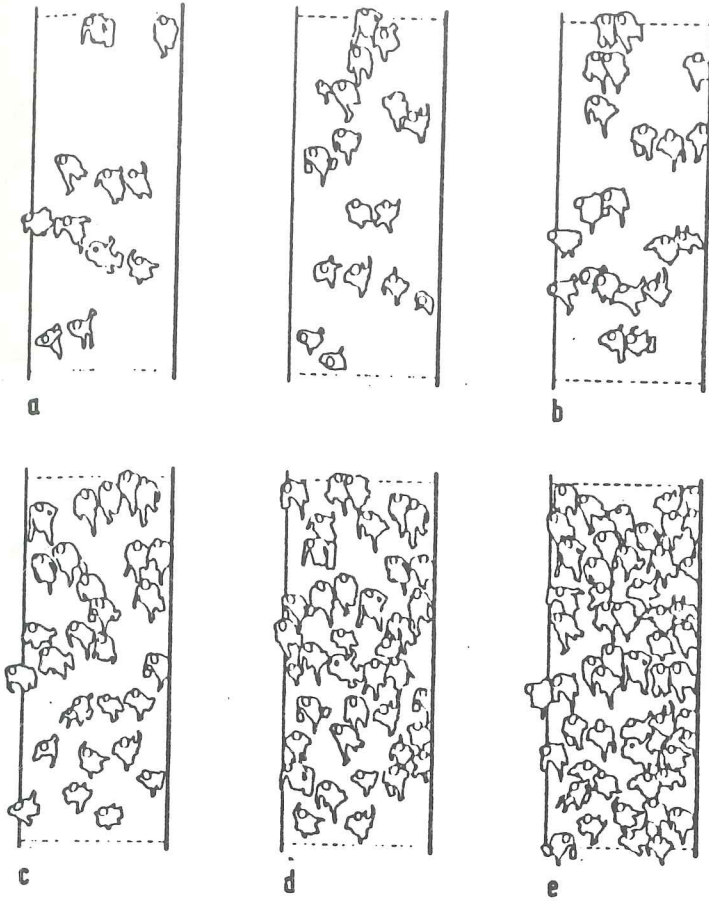
b) Katlanılabilen durum $0,3 < d < 1,0$ ki/m², yürüme hızını diğer yürüyenlere göre ayarlamak gerekir ve birbirini geçerler. O_1 e göre hareket daha zorlaşır.

c) Karışık durum $0,6 < d < 1,0$ ki/m² yaya alanı düştüğü andan itibaren serbest hareket etme olanağı kalkar. Yayaaların birbirini geçişi zorlanır. Adımlar daha küçüklererek, yürüme hızı düşer.

d) Çok yoğun durum $1,0 < d < 1,5$ km/m². Bu yoğunluk ancak toplulukların dağılma alanında olabilir ve kısa bir süre için geçerlidir.

e) Çok sıkışık durum $d > 1,5$ ki/m². Bu değerlerdeki alanda ancak durmak söz konusudur, hareket olanağı yoktur. (7)

(7) Aynı, s. 33

3.1.3. Otoparklar

Motorlu araçların belirli ölçülerde düzenlenmiş alanlarda belirli süreler içinde durmaları genellikle iki tür alanda gerçekleşir:

- Motorlu araç yolları yüzeyinde-yol kenarlarındaki park izlerinde çeşitli açılarda ve saatli park yerleri
- Motorlu araç yollarının dışında-ticari, idari, eğlence ve konut yapılarının alanlarında kapalı ve açık özel park yerleri, kamuya açık kapalı garajlar ve açık otoparklar

gibi.

çeşitli amaca hizmet eden motorlu araçların belirli veya belirsiz süre içinde hareketsiz durmalarıdır. Bu eylemi gerçekleştirdikleri belirli ölçülerdeki toprak yüzeylerine otopark ve

durak yeri diyoruz. Duran trafiği durma amacı ve süresine göre üç ana gruba ayırabiliriz:

- Kısa süreli duran trafik-kamusal hizmet yapan toplu taşıt araçlarının yolcu indirme-bindirme amacı ile kısa süreli durmaları

- Çalışan trafik-mal indirme ve bindirme için kısa süreli durma

- Duran trafik-çalışma, alış-veriş, iş takibi, ziyaret gibi daha bir çok amaçlar için kısa veya uzun süreli durma

gibi. Duran trafik amaca göre ve süre bakımından kendi içinde dört ana gruba ayrılır :

- 0 Kısa duran trafik-park süresi 2 saat gibi,
- 0 orta süreli duran trafik-park süresi 2-5 saat
- 0 uzun süreli duran trafik-park süresi 5-9 saat
- 0 Devamlı duran trafik-park süresi 9- saatin üzerinde.

Motorlu araçların güvenli bir biçimde hareketsiz durmaları aşağıdaki şu noktalara bağlıdır:

0 Kent içi yollardaki ulaşımı engellemeyecek bir biçimde yol kenarlarında park izlerini gerekli ölçülerde yapılmalı.

0 Kent içinde kamuya açık toplu park yerleri ön görülme-lidir. Bunlar kapalı yer altında veya üstünde katlı garajlar veya açık otoparklar biçiminde olabilir.

0 Butür toplu otoparklar anayollara yakın ve kolaylıkla erişilebilecek, fakat genel trafik akımını bozmıyacak biçimde düzenlenmelidir.

- Kent merkezindeki günlük ortalama motorlu araç ziyaretçi sayıları göz önünde tutularak merkezi toplu park yerine, yoğunluğun oluşturduğu alanlara gereksinimi karşılayacak toplu park yerleri düzenlemek, kent merkezi ana yollarını ve yan yolları trafik akımının yükünü yüksetmiyerek kavşakları gereksiz yere yoğunlaştırmayacak biçimde düzenlenmelidir.

- Birikim sonucu trafik sıkışıklığı olmaması için park alanlarının giriş ve çıkış yerleri yollardaki trafik akımını bozmayacak biçimde ve ölçüde olmalıdır,

- Toplu otoparklar için ayrılan alanların en rasyonel biçimde kullanılması için park etme sisteminin, giriş ve çıkış sisteminin, boş park yerlerini görebilirliğin ve yola bağlantısının önemi çoktur. (8)

3.1.3.1. Park etme tipleri

- Yol yüzeyine park etme :

- Ana yolların her iki tarafında : Yola paralel ve eğik
- Toplanma yollarının bir veya iki tarafında : Yola paralel ve eğik
- Konut yollarında yer yer ve her iki tarafında : Yola dik paralel ve eğik
- Konut yollarının cep kısmında veya yol kenarlarında toplu ve çeşitli biçimlerde otoparklar,
- Ana yollarda yanlarda yapılanma yoksa servis trafiği ve otoparklar için ayrı bir servis yolu düzenlenebilir.

- Toplu otoparklarda park etme :

- Giriş ve çıkışı yan yollara vererek,
- Kamuya açık toplu otoparklarda (500-600 arabanın) giriş ve çıkışının hareket alanına kargaşalık vermeyecek bir biçimde düzenlenmesi

ve buna göre ölçülendirilmesi gerekir.

- Kamuya açık otoparklarda toplu taşıt araçlarında park edeceği düşünülerek, bu tür araçların ölçülerine ve hareket ölçüleri göz önünde tutulmalıdır. (9)

3.1.3.2. Duran trafik alanları düzenleme biçimleri

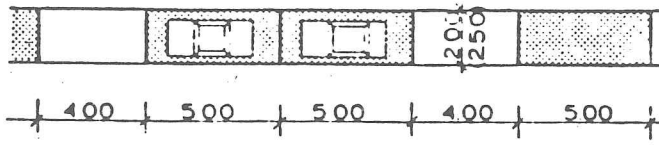
Yolların kenarlarında duran trafik için yerler ayrılmıştır. Bu alanlar belirli ölçülerde ve biçimlerde olup, düzenleniş biçimine göre genelde üç tipe ayrılırlar.

- Parellel park etme :

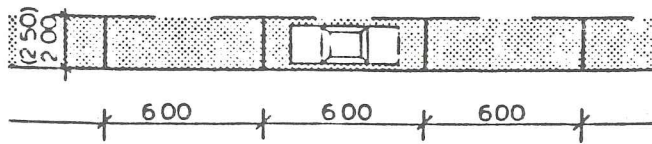
Kent içi yollarda genellikle yola paralel park etmek hem trafik akımını bozmaz ve hem de trafik araçları kolaylıkla akımdan çıkarak park edebilirler.

Park alanlarının ölçüleri özel ve toplu taşıtlar için aşağıdaki Şekil 4,5'de görülmektedir. (10)

ŞEKİL:4

ŞEKİL:5

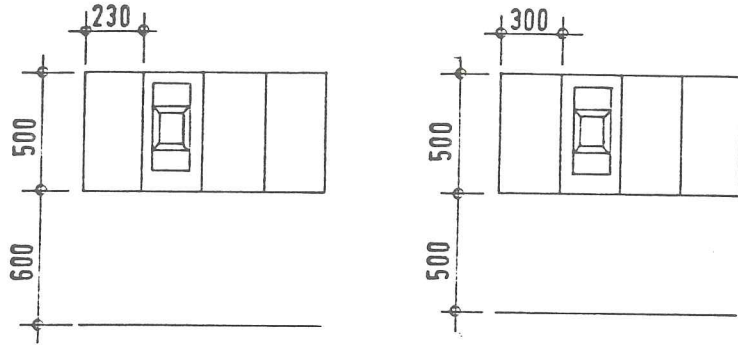
(9) Aynı, S. 22

(10) Aynı, S. 23

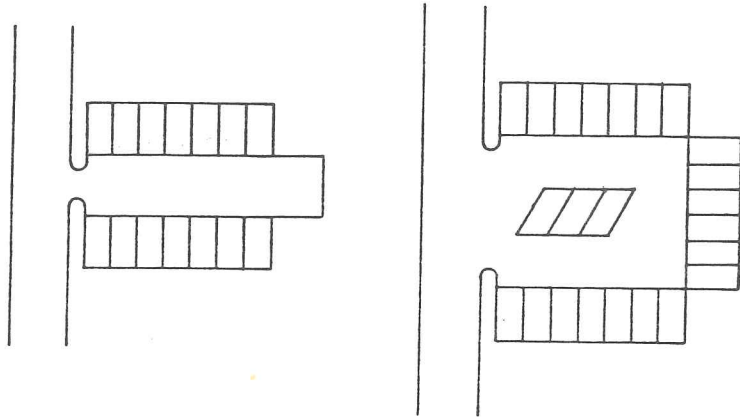
-Yola dik park etme:

Kent içi yollarda yol kenarlarında veya iş ve iskan alanları gibi alanlarda toplu otoparklarda 90° açı ile dik park edilir. Şekil-6'da park ölçüleri ve biçimleri görülmektedir. (11)

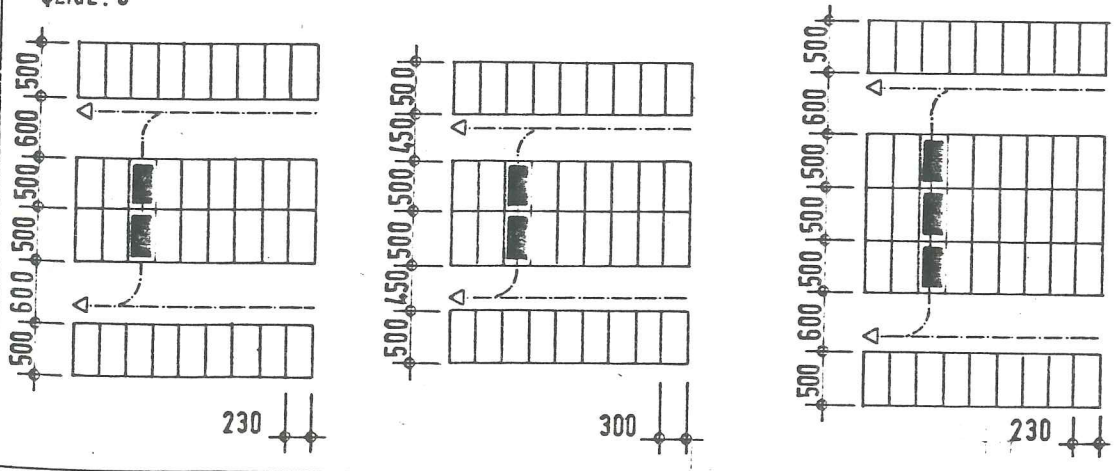
ŞEKİL: 6

ŞEKİL: 7

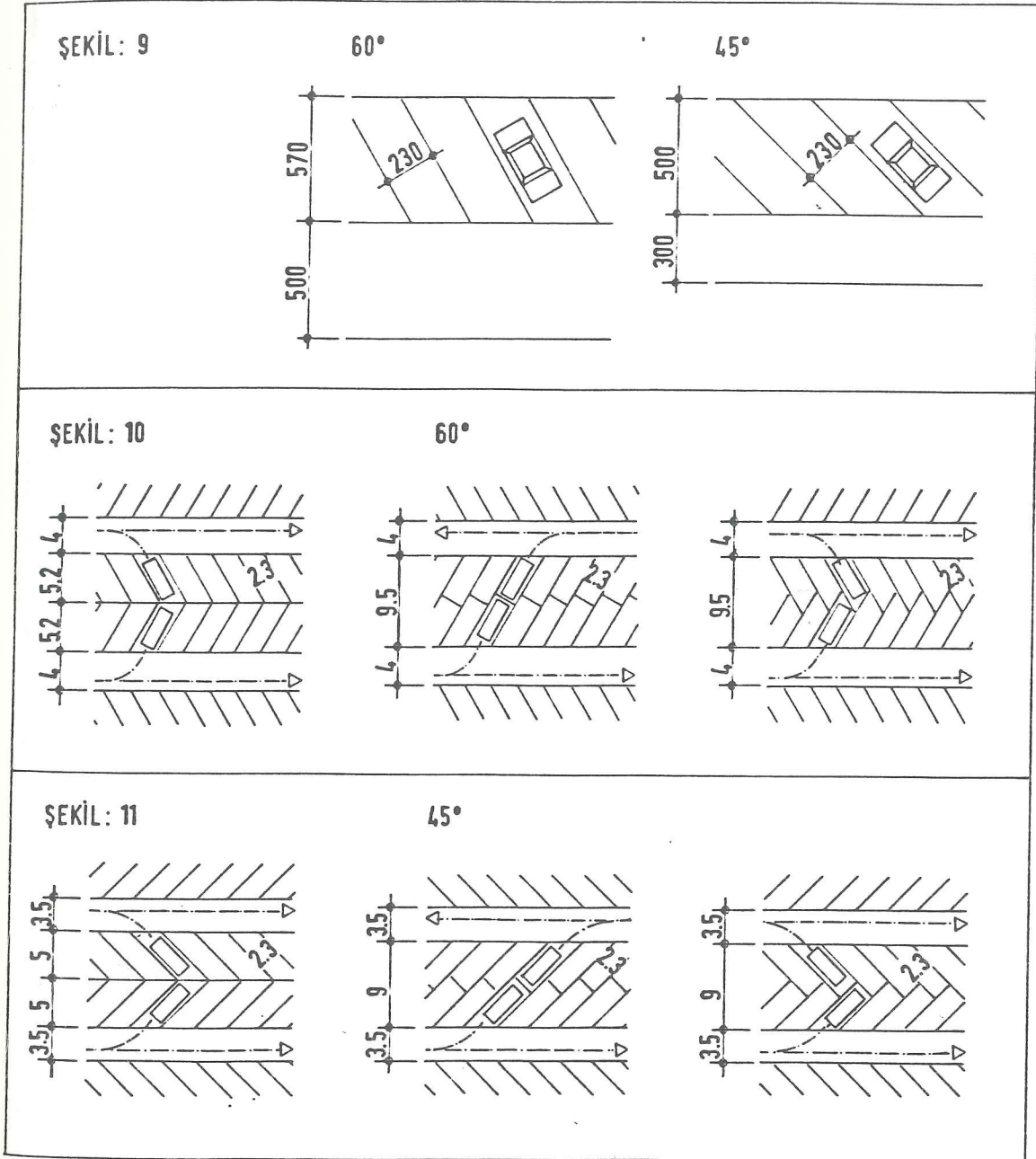
ŞEKİL: 8

(11) Aynı, s. 24

-Eğik park etme:

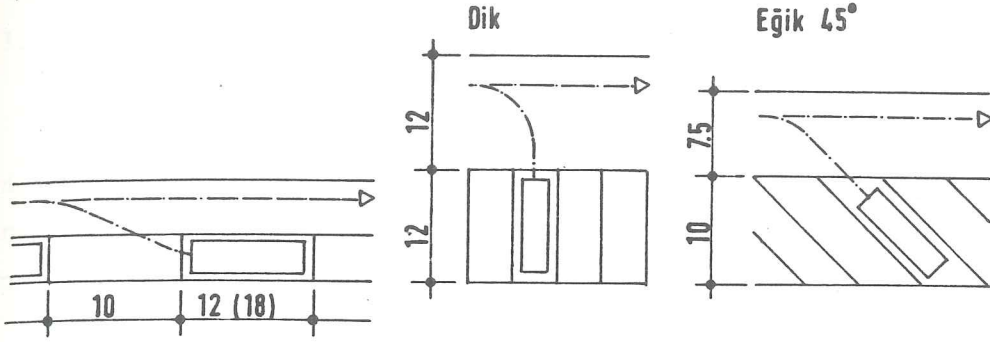
Kent içi yollarda veya diğer fonksiyon alanlarında 45° veya 60° açı ile gidiş ve geliş akım yönüne göre trafik akını bozmadan park edebilirler. Taşıt araçlarının tipine göre aşağıdaki şekil-9, 10, 11 'de park ölçüleri verilmiştir. (12)

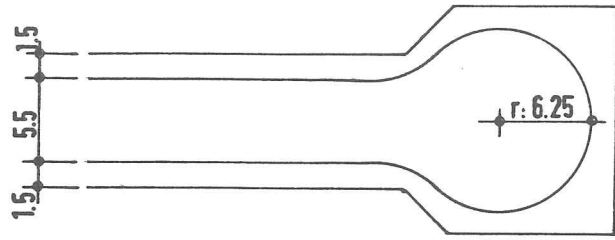
(12) Aynı, s. 25

400 1 2 3 4 5 6

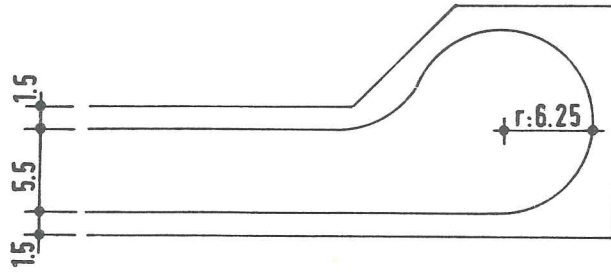
KAMYON ve OTOBÜS
ŞEKİL : 12

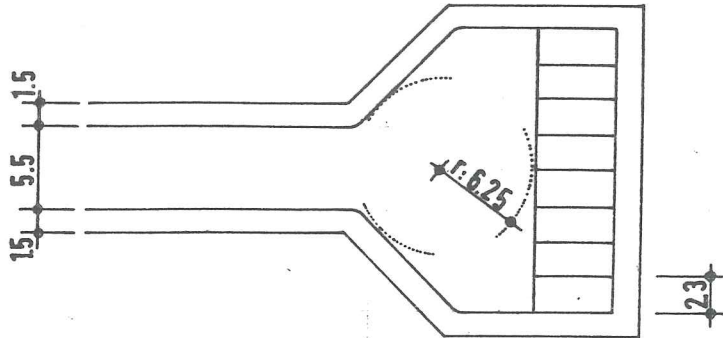
ÇIKMAZ YOLLARDAKİ DÖNÜŞLER
ŞEKİL : 13

ŞEKİL : 14

ŞEKİL : 15

3.1.3.3. Yerleşim birimlerinde otopark miktarının belirlenmesi

Otopark miktarının hesaplanmasında yerleşim merkezleri son nüfus sayımındaki nüfuslarına göre iki gruba ayrılmış ve binalarda kendi parseli içinde ada, bölge veya genel otoparklarda düzenlenmesi gerekli en az otopark miktarları aşağıda gösterilmiştir. Bu liste otopark yönetmeliğine göre çıkarılmıştır.

Kullanım yeri

- Konutlar

1 Otoluk Yer

a) Ortalama daire brüt alanı 150 m^2 'den büyük	1 daire için
b) Ortalama daire brüt alanı 120 m^2 'den büyük	2 daire için
c) Ortalama daire brüt alanı 80 m^2 'den büyük	3 daire için
d) Ortalama daire brüt alanı 80 m^2 'den küçük	8 daire için

Ticaret amaçlı binalar ve büro binaları

150 m^2 brüt
inşaat alanı

-Oteller

a) Beş yıldızlı(Lüks)	50 m^2 brüt
inşaat alanı
b) Dört yıldızlı(Lüks)	50 m^2 brüt
inşaat alanı
c) Üç yıldızlı (1.sınıf)	150 m^2 brüt
inşaat alanı
d) İki yıldızlı (İkinci sınıf)	200 m^2 brüt
inşaat alanı
e) Bir yıldızlı ve diğerleri (3.sınıf)	300 m^2 brüt
inşaat alanı

-Moteller	2 Yatak
-Tatil köyleri	3 yatak
-Kampinger	2 Ünite
-Apart Oteller	2 Ünite
-Eglence yerleri	
a) Gece Klübü	20m ² brüt inş. alanı
b) Gazino	15m ² brüt inş. alanı
c) Diskotek	20m ² brüt inş. alanı
d) Birahane	20m ² brüt inş. alanı
e) Diğerlerinden herbiri için	20m ² brüt inş. alanı
-Lokantalar-Restoranlar	
a) Lüks-Turistik	20m ² brüt inş alanı
b) Birinci sınıf	25m ² brüt inş. alanı
c) İkinci sınıf ve diğerleri	30m ² brüt inş. alanı
-Tiyatro ,sinema ve spor tesisleri	20 oturma yeri
-Üniversite ve yüksek okullar	150m ² brüt inş. alanı
-İlk ve orta öğrenim kurumları	200m ² brüt inş. alanı
Öğrenci yurtları ve kreşler	600m ² brüt inş. alanı
-Hastane,saglık kurumları	200m ² brüt inş alanı
-Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu yararlı diğer kuruluşlar	25 m ² brüt inş. alanı
-Sanayi ve depolama tesisleri	150m ² brüt inş alanı
-Küçük sanayi	75 m ² brüt inş. alanı
-Semt pazarları	75 m ² Pazar alanı
(14)	

(14) İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanlığı, İmar Kanunu İstanbul yönetmeliği, İstanbul Otopark Yönetmeliği (Cem ofset, İst.1985) S.76

3.1.4. Kamusal Toplu Yakın Ulaşım

Kent içi ve çevresine hizmet sunan kamusal toplu taşıt araçlarının gereksinime cevap verici çalışabilmesi için aşağıda sıralanan faktörlerin olması gerekir:

- o Güvenlilik
- o Gerekli Hız
- o Tarife uygun kalkış ve varış
- o Ekonomiklik
- o Diğer toplu taşıt araçlarına bağlantı

Bu faktörleri içeren, bölgenin topografik, iklimsel ve sosyoekonomik verilerine uygun toplu taşıt ulaşım sistemi veya sistemleri göz önüne alınarak kent ulaşımı planlanmalıdır. Günümüzde kullanılan genel ulaşım sistemleri şunlardır:

- o S-Bahn Metro
- o U-Bahn
- o Otobüs
- o Trolleybüs
- o Tranvay
- o Kabinli Taxi (gelecekteki ulaşım aracı)

Durak Uzaklıkları :

Toplu taşıtlar için durak araları ve taşıt türüne göre maximal erişebilirlik ölçütleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

TABLO: 1

TİPİ veya TÜRÜ	Durak aralıkları	Toplu taşıt aracı ile çevrede erişebilen uzaklıklar
TRANVAY-OTOBÜS	250-600	15km
HIZLI RAYLI SİSTEM	600-1500	18,5km
RAYLI SİSTEM	500-1500	20km
BANLIYÖ TRENI	2500-3000	36km

o S-Bahn büyük bir yerleşimin-kentin merkezi ile kentin çevre yerleşmelerine ulaşım sağlayan raylı sistemdir. Bu sistem hem kent merkezini, mentin yakın ve uzak çevresini besler.

Ancak böyle bir sistem işlevini iyi yapabilmesi için birbirine bağlantıyı sağlayan düğüm noktaları-istasyonların kent merkezinde iyi dağılımına, hız nedeni ile durak aralarının uzaklıklarına, iş, okul ve alış veriş başlama ve bitiş saatleri dikkate alınarak tarifelerin düzenlenmesi ve vagon ilavesinin yanısıra durak yerlerinin en fazla yolcu kapasitelerine göre planlanması gerekir.

(15)

TABLO : 2

Metro Hızı	50 Km
Durak araları	Kent içinde 500-3000 m. Kent dışında 2500-3000 m.

Otobüs

Kamusal toplu taşıtlardan olan otobüs serbest hareket edebilen ve yol yüzeyinde az yer kaplıyan hem kent içine ve hem dışına raylı sisteme hizmet eder.

TABLO : 3

Ortalama hareket hızı	20 km/s kadar
En yüksek hareket hızı	80 km/s kadar
Ortalama durak mesafesi	Kent merkezinde 250-550 m Kent çevresinde 550-750 m Kent dışında 750-1500m
Erişilebilen uzaklık 45 dak.	yaklaşık 15 km
Yararlılığı	10.000 kişi saatbaşı ve iz
Mekân büyüklüğü	0.56-058 m ³ /kişi
Alan büyüklüğü	0.30-0.58 m ² /kişi

(15) Atabay, Ön, ver, S.51

3.2. YEŞİL ALANLAR

Yeşil alanları "Kentsel Yeşil Alanlar" ve "Kırsal Yeşil Alanlar" olarak ayırmak belki de bir çok yönden, tanımlamada kolaylık sağlayacaktır.

1. Kentsel Yeşil Alanlar :

Bunlar da kenti oluşturan en küçük birimden başlayarak

a) Mahalle ve Semt Biriminde Yeşil Alanları :

Meydanlar

Mahalle, semt parkları

Spor Alanları

Okul Bahçesi

b) Konut Yeşil Alanı

c) Komşuluk Biriminde Yeşil alanlar :

Toplu konut yeşil alanları : (Bahçeler, Çocuk bahçeleri)

d) Kent Biriminde Yeşil Alanlar :

Kent parkları

Hayvanat Bahçeleri

Betonik Bahçeleri

Bahçe sergileri, Fuar, Kültür Park vb.

Mezarlıklar

Korular

Meydan, yol, Yaya Yolları vb.

Biyotoplar vb.

2. Kırsal Yeşil Alanları :

Bölge Parkları

Milli parklar

Manzara yolları

Manzara koridorları

Rekreatif amaçla donatılmış tarım alanları

Plajlar

Tatil köyleri

3.2.1. Yeşil alanların işlevleri

Biyolojik açıdan yaşam, doğa ile protoplazma arasında bir değişim olayı kabul edildiğinden, doğadan ayrı bir insan yaşamı düşünülemez. İnsanların yarattığı bir ECOSYSTEM olarak kabul edilen yoğun yerleşme birimleri, doğal alanlar aleyhine gelişir. Bu sistem ise sağlıklı bir biyolojik ortam olduğu söylenemez. İnsanlar, özellikle kentsel ve endüstriyel amaçlarla, ekosistemi oluşturulan diğer canlılar aleyhine doğal dengeyi süratle bozmaktadırlar. Böylece gittikçe insanların kontrolünden çıkan kentsel gelişim, son derece duyarlı ve dengeli olan ekosistemi değiştirerek yıkarak insan yaşamı için gerekli biyolojik çevrenin yok olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle hızlı ve dramatik bir evrim süreci içinde bulunan ve "yaşayan gelişen bir organizma" olarak tanımlanan kentler ölümlerde.

2. Metoorolojik veya Klimatik İşlevleri :

Kent içindeki yeşil alanlar kentlerin "Denatüralize" olmuş olan iklim koşullarını bir ölçüde düzelten ve etkili araçlardır. Yeşil alanlar kentlerde "Mikroklima" yaratır ve iklim etmenlerini düzenler.

Yeşil alanlar havanın nemini düzenleyici etkiye sahiptirler. Zira her ağaç solunum yolu ile su buharı vermektedir. Kent içindeki bir parkın 6 hektarı hava nemini %50 oranında arttırır. Bu buharlaşma ise ısıyı %2 oranında düşürür. Şehri kuşatan periferal yeşilliklerden serin ve nemli hava, kent merkezine doğru çekilir. Kent merkezindeki yeşilliklerden de benzer işlevler yaparlar. Böylece kent içindeki sıcak hava yükselirken yeşil alanlardan nemli ve serin hava bunun yerini alır ve bu şekilde de hava hareketlerine neden olurlar. Şekil:16. Yapı veya yapı adaları arasındaki yeşil alanlar hvalandırma kanalı görevini yaparlar.

Kent çevresinden merkeze doğru olan bu hava akımları havada asılı bulunan kirlilik maddelerini de sürüklerler.

Bir insan senede yeşil yapraklı bir yüzeyin $150m^2$ 'lik kısmına ait oksijeni saffettiğine göre, teorik olarak bir kişiye, sadece bu bakımından, $30-40 m^2$ yeşil alan gerekmektedir.

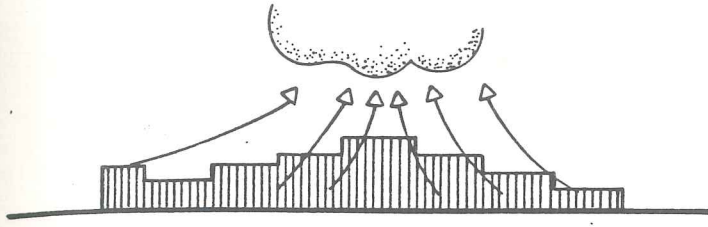
Görülüyor ki yeşil alanlar, kentlerin süsleyen elamanlar olmanın çok ötesinde görev taşımaktadırlar. Rekreatif yönden sağladıkları olanakların dışında, özellikle iklim düzenleyici çeşitli işlevleri, kent planlamasında göz önünde burundurulacak en önemli konu olmalıdır.

3. Yeşil Alanların Fiziksel işlevleri :

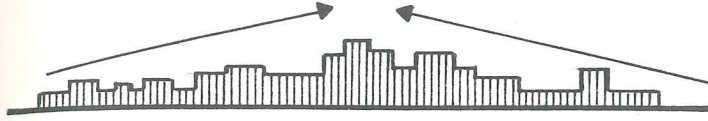
Yeşil alanlar, kitle, form, renk, tekstür özellikleri ile bütün açık olanların işlevlerine ek olarak kent dokusuna fiziksel yönden katkıda bulunurlar. Cansız malzeme ile oluşan kent dokusuna organik öğeler olarak girerler. Yapı kitleleri ile açık alanlar arasındaki ilişkiyi, bağlantıyı sağlarlar. Yapısal öğelere ölçek kazandırırılar. Çeşitli kent kısımlarını birbirinden ayırıcı işlev yaparlar. Kısımlar arasındaki tampon görevini yerine getiririler. Kentlilere iklimlerin değişikliklerini gösteren, duyuran doğal öğeler olarakda önemli görevler yaparlar. Kent mekanında, bitkilerin formlarında yararlanarak çeşitli işlevsel yeşillikler yaratılabilir.

şekil : 17

ŞEKİL : 16

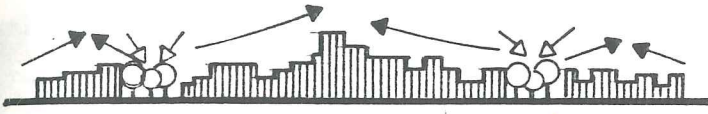
Şehirlerin merkezinde düşük basınçlı hava oluşur.

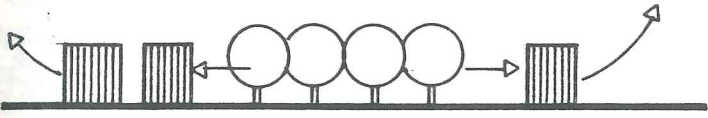
Isı gibi kirliliği de kent merkezinde oluşur.

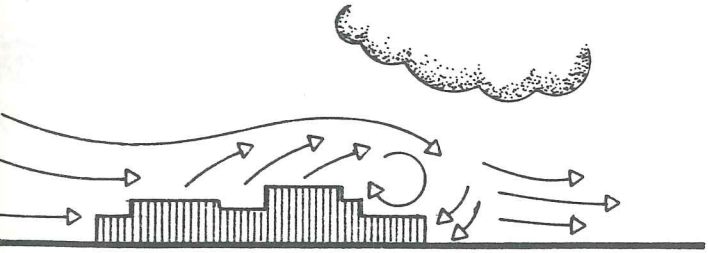
Kirlilik yeşillikler tarafından önlenir, filtrasyona uğrar.

Yeşillikler ısı yükselmesini önler, havayı serinletir.

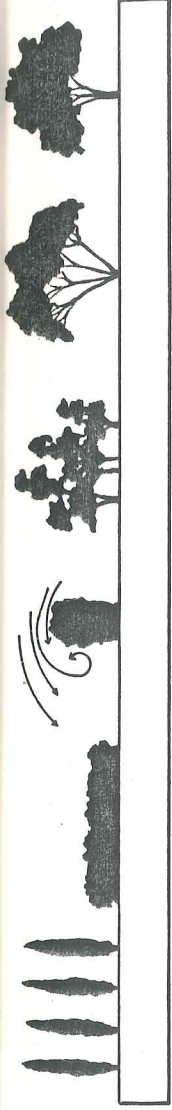
Serin ve temiz hava kentin yoğun bölgelerine akar.

Rüzgârlı günlerde kirliliğin havanın toplandığı alanlar.

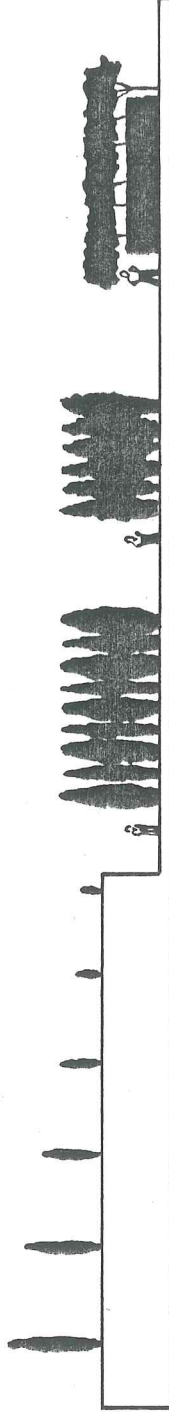
Yeşilliklerin süzme işlemi.

Sütun şekilli bitkiler aksan_vurgu

Düşey perdeleme

Yatay perdeleme

Geniş ve dağınık taçlı

Yuvarlak veya oval

Çit

Çatı ve perdeleme

Horizontal

Çit

Çatı ve perdeleme

ŞEKİL : 17

Kent mekânında, bitkilerin formlarından yararlanarak çeşitli işlevsel yeşilikler yaratılabilir.

4. Yeşil alanların psikolojik işlevleri:

Kentlerde nüfus ve yapı yoğunlukları arttıkça insanların ruhsal yönden karşılaştıkları baskılarda artacaktır. Büyük hacimlerin insan üzerindeki en büyük olumsuz etkileri bu tür olanlarıdır. Kent merkezinde büyük ve çok katlı yapıların oluytuğu labirentler içinde insanlar kendilerini, ölçөгünü kavrayamadıkları, dokusunu, rengini, kokusunu algılayamadıkları bir mekan içinde yalnız ve yabancı bulurlar. İçinde rahatlıkla dolaşabildikleri, dokunabildikleri, kendi ölçüleri ile kıyaslama yapabilecekleri bir mekan dizisi algılamak isterler. İnsanlar kendi ölçülerine indirgeyebilecekleri mekanlar içinde mutlu olurlar. Diğer taraftan insanlar ancak belirli ölçüde kuşatılmak isterler. Sonsuz açıklıkların kendilerini korkutması kadar aşırı biçimde çevrelenme duygusunda onları baskı altında tutar. Kent merkezlerinde yapıların insanlar üzerinde bu bakımdan çok olumsuz etkileri vardır. Kuşatma öğelerinin boyutları, açıklıkların ölçüleri ve nitelikleri bu baskıda etkili olur. İşte yeşil alanlar insan ile onu kuşatan plastik öğeler arasında çok olumlu bir denge yaratırlar. Yapı yoğunluğunu psikolojik yönden azaltırlar. Daha insancıl ölçөгün sağlanmasına yardımcı olurlar. İnsanlara doğayı hatırlatır, koku, renk v.b. özellikleriyle ruhsal bunalımları azaltır.

Diğer taraftan yeşil alanların ve özellikle belli boyda ve sıklıktaki perde şeklindeki yeşillerin kent içindeki trafik, endüstri v.b. olayların yarattığı gürültü ve bunun insan sağlığı üzerindeki ruhsal baskılarını hafifletmekte de önemli rolleri vardır.

5. Yeşil alanların toplumsal işlevleri:

Rekreasyon gereksinimini karşılamada topluma en geniş ölçüde yardımcı olan kent bölümü, yeşil alanlardır, denilebilir. Parklar, meydanlar, bahçe sergileri, botanik hayvanat bahçeleri, spor alanları rekreasyon işlevlerinin yanı sıra kentli için toplumsal ilişkilere aracı olurlar. Kentlileri bir araya getiren ilişkilerini olumlu yönde etikleyen öğelerdir.

6. Ekonomik işlevleri:

Kentlilerin sağlıklarındaki olumlu etkileri dolaylı olarak ekonomiyi etkiler. Yaşama sevincini artırması iş gücünü çoğaltır. Toz, zehirli gaz v.b. kirlilik maddelerini azaltması kentlilerin sağlığı gibi yapıların, eşyaların fiziksel zararlarını da azaltır. Kent içindeki ve yakınındaki tarımsal yeşilliklerin sağlık yönünden olduğu kadar, beslenme yönünden üretken özelliklerini de küçümsemek gerekir. (16)

3.2.2. Yaş gruplarına göre yeşil gereksinimi ve gerekli donatım:

Yaş	Gereksinimler	Donatım ve nitelikler	Gerekli alan	Konuta uzaklık
0-2	-sessizlik -Koruma -Güneşlenme -Kum, taş, toprak, yapraklar, çiçekler, su gibi doğada bulunan ilkel gereçler arasında ayırım yapma.	-Annenin çabukca ulaşabileceği, gözetiminde bulundurabileceği sessiz alanlar. -Bitkisel perdeleme. -Gerektiğinde sınırlanabilecek kapalı bir yer -Kum havuzları, nemli model masası, ağaç kü-tükleri, su havuzları. -Oturma sıraları, köpek-leri geçmesine engel olacak alçak parmaklık.	-Eğnek 10 anne ve 10 çocuk için. 2 -30-60 m ² -Konut başına 1 m ² (%50 oyun havuzları, % 50 gezi yolları ve oturma yerleri)	-30 m. dolaylarında.
3-6	-Değişik öğelerin birbiri ile karşılaştırılması sonucundaki düşünme alışkanlığının uyanması, -Beden ve fikir çalışmalarını, -Gözetim ve koruma altında bulunma -Ruhsal ve duygusal gelişmeye uygun bir ortam, -Aşağıdaki nitelikte gereçler ve düzenler -Sağlam fakat tehlikesiz gereçler -Çocuğun geniş düşünce gücü ile gerçek yada gerçek dışı kullanış-lara olanak vermesi açısından ilgi çekme.	-Kum havuzları, -Salıncak, kızak, dönme dolap, tahtaravallı, -Üzerinden atlanabilen alçak duvarlar, -İçinde yürünebilen su havuzları, -Çeşmeler, -Sivri ucu bulunmayan kayalar(1 m dolayında) -Tahta silahlar, merdiven, -Düşmelere karşı kum zemin üzerinde, yatay eğimli yada dik duran ağaç kütükler, -Toprakta içi boş oyuncaklar.	-Konut başına 2 m ² -Öğrenci başına, 3 m ² bahçe -1 m ² açık hava dersliği -1 m ² eğitim bahçesi -1 m ² dikili alan (toplam 9m ²)	-30-70 m arasında -150 m

Yaş	Gereksinimler	Donatım ve nitelikleri	Gerekli alan	Konuta uzaklık
-----	---------------	------------------------	--------------	----------------

•Çocuğun adale gelişmesine yardımcı oyuncaklar ve oyun düzenlerine uygun yerler

-Değişik büyüklükteki bitkisel perdeler, çiçekler,
-Alçak kapılar,
-Büyükler için oturma yerleri,
Ana okulunda:
-Yukarıda sıralanan donatım.
-Motorlu ulaşım ile kesismeyen yaya yolları

7-11

-Ulaş alanının genişletilmesi
-Fizik ve düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi
-Kişisel yapıcı çalışmalar
-Konut ve komşuluk çapında günlük yaşantısının gerektirdiği çalışmalara katılma

-Okul:
-Top oyunları için yerler
-Spor alanları
-Bitki dikilmiş yerler, küçük ağaçlar ve çimenler
-Güneşli ve gölgeli yer

200 m

-Öğrenci başına
2 m² oyun bahçesi, 5 m² yeşil alan

Mahalle bahçeleri:
-Top oynama yerleri,
-Paten ve bisiklet düzlükleri
-Bilye, üçtaş, dokuztaş v.b. oyun yerleri
-İp atlama yerleri
-hazır oyuncaklar
-Su, taş, tahta, kum

-Konut başına
4 m²+ yeşil çevre

100-150 m

Yaş	Gereksinmeler	Donatım ve nitelikleri	Gerekli alan	Konuta uzaklık
	<p>katılma ve hareketlilikten sessizliğe dönme-yalnız geziler, hayal kurma, ufak marangozluk çalışmaları, kitap okuma, müzik dinleme gibi)</p> <p>•Kişisel yada takım çalışmalarında üstünlük gösterme eğilimi</p> <p>•Geçici ve modayı amaçlayan donatım ile sürekli olarak kullanılan arasında ayırım yapma.</p>	<p>katılmayı kolaylaştırıcı düzen, özelliklerlebaşarı kazanma çabası,</p> <p>•Mecare gereksinmesinin giderildiği alanlardaki oyunlar</p> <p>•Bir çalıştırıcı denetimindeki Robenson oyunlarına ve sokak oyunlarına elverişli (toprak engebe-lerin, yığın durumundaki yapı gereçlerinin bulunduğu sağlam zeminli yerlerde)</p> <p>-Dış görüşü kesen ve oyun alanlarını perdeleyici bitkiler</p> <p>-Boş oyun düzlükleri (Buralar çimlendirilebilir, ancak çimlerin dayanabilmesi için yüzölçüm leri en az 1 hektar olmalı)</p> <p>-Değişik sosyal profesyonel ortamlardan doğan ve değişik davranışları olan çocuk grupları</p>		

Yaş	Gereksinmeler	Donatım ve nitelikleri	Gerekli alan	Konuta uzaklık
16-20	<p>-Daha geniş bağımsızlık anlayışının gerektirdiği gereksinme</p> <p>-Aile çevresi dışında yetişkinlerle tartışma onlar gibi davranabilme olanağının aranması</p> <p>-Atölyeler, okullar, toplum ulaşım araçları gibi kirliliğe havale yerlerde geçen zamanın kötü etkilerini gidermek için açık hava</p>	<p>-Konutla okul yada işyeri arasında göze hoş görünen dinlendirici yeşil yaya yolları</p> <p>-Tatil günlerinde yetişkinleri taklit edebilmelerine yardımcı yerler</p> <p>-Yüzme havuzları, spor merkezleri alış-veriş yerleri gibi ilgi çekici yerler</p>		Kent dışında yada yakın çevrede
21-60	<p>-Dinlenme gereksinmesi</p> <p>•Rahatlık arama, yalnız geziler açık hava kahveleri</p> <p>•Kültürel eğlenceler(dinletiler, müze, açık hava tiyatrosu, ağaç ve çiçek sergi bahçesi, botanik bahçesi, hayvanat bahçesi gibi)</p> <p>-Eylem gereksinmesi(çeşitli spor ve oyunlar.)</p> <p>-Toplumsal (başka sosyal yaşantı grupları ile birlikte toplanma ve kent yaşantısına katılma).</p>	<p>-Değişik toplum ve meslek birimlerindeki aile ve kişilere göre düzenlenecek</p> <p>•Yapı adaları içindeki bahçeler(okumak, başkası ile buluşmak için yer yer bankolar konulmalıdır.)</p> <p>•Çiçekli adalar, parklar (ilgi çekici manzaralara açılar çeşme, heykel, su yüzeylerinin yanından geçen dinlendirici gezi yolları folklor ve yöresel bayramlar</p>		Ençok 1 km

Yaş Gereksinimler

Donatım ve nitelikleri Gerekli alan Konuta uzaklık

için gösteri yerleri, dost-
ların biraraya gelebilme-
lerine uygun toplantı yer-
leri, değişik uğraşlar için değişik
değişik oyunlara olanak
sağlayan araç ve gereçle
donatılmış genç ve orta
yaşlılar için oyun yerleri,
üstü örtülü oyun yerleri,
tebeşirle resim yapabi-
lecek duvarlar, zemini
betonlanmış podyumlar,
dolaşma ve gezi yerle-
rinde dinlenme bankoları
yeşillik içinde açık hava
tiyatrosu, top oyunlarına
atletizm ve yüzme spor-
larına elverişli araç ve
gereçle donatılmış spor
alanları hipodrom, bini-
cilik yapılabilecek düz-
lükler v.b.
Konut bahçeleri (ekile-
bilecek yerler özen gös-
terilmiş süs çitleri,
çiçekli bordürler, kum yada
çakıl kaplanmış gezi yolları
çocuklar için oyun yerleri,
su yüzeyleri yada kanallar)

ençok 1 km

Yaş Gereksinimleri

Gerekli alan

Konuta uzaklık

Donatım ve nitelikleri

60 ve
daha
yukarı

-Başkaları ile konuşma ve ilgi
çekici olaylara tanık olma
gereksinmesi (sokağı görme
ve çocuklarla bir arada
bulunma
-Yeşil alanlarda dinlenme

-Genellikle çocuk bahçe-
leri çevrelerinde gezin-
ti, yollarının kenarla-
rında dolaşım yerlerinde
yaşlılara ayrılan gölge-
lik ve güneşli oturma
yerleri.
-Yaşlılar için huzur
verici alanlar

Kaynak : L.SOULIER Espase Verts et Urbanism.

3.3. PARKLAR:

Parklar kentsel doku içindeki yeşil alanlardır. İçerlerinde aktif ve pasif olan çeşitli faaliyet türlerine cevap verirler. Bu alanlar yaş gruplarına göre sınıflandırılırlar. Ona göre de mekan anlayışı ve kullanım türleri getirilir. Parklar kentlilere bazı faaliyetler getirirler. Fakat en önemli yönleri kentin içinde boyluklar yaratmak ve kirli havayı azaltmaktır, Parkların donatısını genel olarak yeşillikler meydana getirir. Dolayısı ile kent yaşamındaki doğa özlemine de gidermede yardımcı olurlar ve eğitsel alanlardır.

Kent dokusunun temel öğelerinden birisi olan parklar yapı ve ulaşım alanları dışında kalan açıklaklar olarak tanımlanabilir. Parklar kent planlarında belli işlevler için ayrılır ve planlanırlar. Bir kent planının başarılı ve ömürlü olmasında parkların rolü büyüktür. Kent strüktürünü oluşturan öğeler arasında işlevsel ilişki ve bağlantıların iyi bir biçimde çözümlenmesinin yanında parkların kendi dokuları içinde olduğu kadar, diğer açık alanlarla olan ilişkileri yönünden de kullanım amaç ve ilkelerini iyi saptanması gereklidir. Bu da parkların fonksiyonlarının iyi ve tam olarak tanımlanmasıyla gerçekleşebilir.

Hangi özellikte olursa olsun açık alanların kentsel işlevlerini şöyle sıralayabiliriz.

- Kentlerin fiziki yapılarında denge elemanıdırlar.
- Yaya ve taşıt trafiği için olanak ve kolaylık sağlarlar.
- Kent içinde hava akımlarına neden olurlar.
- Kentlere ışık sağlarlar.
- Kent planlarında, doğa öğelerinin yer almasına olanak verirler.

- Açık hava reaksiyonuna aracı olurlar.
- Kentlerin yapı kitlelerini oluşturduğu katı formal kalıbını yumuşatarak daha organik bir doku kazanmasını sağlarlar.
- Kentlerin doğa ile ilişkisine yardımcı, aracı olurlar.
- Kent içinde insan ile çevresi arasında ölçü yönünden denge kurarlar. (17)

Çeşitli işlevler yüklenmiş olan parkların alan olarak yeterliliklerinin yanı sıra kullanışlı güzel ve rahat olmaları... v.b. hususlarkentin bütüne ile ilgili estetik ve işlevsel bir parkın saptanmasında önemli konulardır.

Kentlerde açık alanların sınıflandırılması:

- a- Eğlence parkları (çeşitle şehir, semt parkları, bulvarlar, meydanlar..)
- b- Öğretici parklar (sergiler, bahçe sergileri, fuarlar hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri v.b. ...)
- c- Oyun ve spor alanları (spor siteleri, stadyumlar, atletizm alanları) olarak bir ayarım yapılmıştır. (18)

(17) Hulüsi Güngör, Şehirler nasıl imar edilir.(Çeltüt matbaası İstanbul, 1967) s.70

(18) Akdoğan, Ön.ver. ,s.23

3.4. ÇOCUK OYUN ALANLARI:

Çocuklar için oyun büyüklerin dinlenme gereksinimleri ve bundan da öte fiziksel, ruhsal yönden geliştireci, eğitici ve öğretici bir anlam taşır. Çocuklar iyi tasarlanmış bir oyun alanında oynayarak, birçok yönden yararlanırlar. Nitekim oyun, çocukta işbirliği ve dayanışma duygusunu geliştirir. Çevresine girişkenliğini sağlar, konsantrasyon gücünü ve yeteneğini artırır. Çeşitli deneyler yapmasına olanak verir. Çevreyi tanıma yoluyla bir takım korkuların etkisinden kurtulmasına yardımcı olur. Oyun çoğu kez çocukta sorumluluk duygusununda gelişmesine yardımcı olur. Bedensel ve ruhsal yönden gelişme ise çocuğun ileride toplumun, aktif ve eylemci bir üyesi olmasına neden olur.

Kentlerin yeşil alan sistemlerinin küçük, fakat çok önemli fonksiyona sahip birimini ifade eden çocuk bahçeleri-oyun alanları çoğu kez ileri ülkelerde "oyun parkları" olarak da tanımlanırlar. A.B.D. ve Avrupa ülkelerinin bir çoğunda 1-6 yaş grubuna hizmet edenlere genellikle "çocuk bahçeleri" ve 7-14 yaşa hitap edenlere ise "oyun alanları" denmektedir. (19)

Bizde bunları üç sınıfta toplayabiliriz.

a- 0-3 yaşındaki çocuklar için:

Kreşteki çocuk bahçesi donatılarını içerirler. Konut grubu biriminde asgari 50 m² alan önerilmektedir. Etrafı, alçak ve tehlike yaratmayacak (dikensiz bitki, tel çit v.b.) bir biçimde çevrelenmelidir. Bahçedeki tüm öğelerin (yapısal, bitkisel) çocuk ölçeğine indirgeyerek seçilip düzenlenmeleri gerekir. Duvar, basamak, yer döşemesi, örtü, çatı öğeleri form, ölçü, tekstür yönünden titizlik ve duyarlılıkla seçilip tasarlanmalıdır. Bitki örtüsü seçiminde de aynı şekilde hareket etmek gerekecektir. Çocukların üzerinde dolaşıp, oynayabileceği bakımlı çim alanlar küçük boylu çalı ve ağaçlıklar seçilmelidir.

Ayrıca çocukların dükunmasında sakıncalı olacak dikenli bitki türlerinden, meyvalı çalı ve ağaçcıklardan kaçınılmalıdır. Alerji yapabilecek bitkilerden de uzak tutulmalıdır. (20) Oyun öğeleri sade ve tehlikesiz olmalıdır. Kum havuzu, salıncak, az derinlikte bir havuzcuk, hareketli plastik oyun aletleri v. b. olabilir. Ebeveynler veya diğer gözleyiciler içinde oturma üniteleri düşünülmelidir. Her çocuk için 7-10 m² alan önerilebilir. Özellikle komşuluk grubu içinde yer alacak olanlarda 300-500 m² alan asgari ölçü olarak görülmelidir. Yerleşim biriminin yapısal özelliği çevrenin doğal koşulları, çocuk nüfusu ve bunun gibi etmenler alan gereksinimi üzerinde önemli rol oynayacaklardır.

b- 4-7 yaşındaki çocuklar için:

Çocukların okul öncesi dönemlerine ait oyun yerlerinden ikincisini teşkil eden bu grupçocuk bahçeleri ile bir ana okulu bünyesinde komşuluk ünitesindeki yeşil alanlar içinde, bir önceki çocuk bahçesi ile kombine edilerek tesis edilebilir. Bunlar için 300-500 m² alan asgari ölçü olarak önerilmelidir. Bununla beraber yerleşim alanlarını ve çevresinin fiziksel özellikleri göz önünde tutularak bu alan gereksinimi artabilir. Birçok hallerde 1000.m² ve daha fazla alan ayrılabilir. Bazende çocuk nüfusuna göre ayarlamak gerekir. Bu durumda çocuk başına 10-15 m² alan hesap edilir.

Çocuk bahçeleri etki alanları (ulaşılabilirlikleri için 200 m yarıçap önerilmektedir. Yogun yerleşme alanlarından bu mesafenin daha az olması istenmektedir. Koşullar ne kadar zorlarsa zorlarsın etki alanının yarıçapının 400 m'den fazla olmamasına dikkat edilmesi gerekir. Ancak blok ve süper blok apartmanlardan oluşan yerleşme bölgelerinde, çocukların caddeleri ketetmeden geçip ulaşma olanaklarının bulunduğu durumlarda etki çapı 600 m olabilir.

Bazı plancılar çocuk başına 6.5 m^2 alan ayrılmasının ve yerleşme birimindeki çocukların $1/3$ 'ünün aynı anda oyun alanında olacağını düşünülerek alan gereksiniminin saptanmasının önermektedirler. (21)

Çocuk bahçelerinin tasarımında çocuğu her yönden geliştirici oyun elemanları düşünölmelidir. Atlama, koşma, tırmanma, zıplama, denge bulma, kayma, mekân değiştirme v. b. .. fiziksel eylemlerini gerçekleştirecek donatılarla tasarımılandırılmalıdır. Bunların yanısıra çocukların hayal gücünü geliştirecek, kendisine güven duygusunu, cesaretini artırıcı oyun öğeleri de yer almalıdır. Bu konularda tasarımcının pedagoğlarla sıkı bir ilişki içinde olması gerekir. (22)

Çocuk bahçeleri için yer seçiminde eğimli alanlardan kaçınmak gerekir. Çok az eğimli alanlar, birbirinden 40-50 cm'lik kot farkı gösteren platformlara ayrılabilirler ve böylece değişik türdeki aktivitelere yarayışlı alanlar tasarımılanabilir. Yüksek duvarlardan dik ve uzun merdivenlerden, derin havuzlardan her zaman kaçınılmalıdır. Çok düz olan alanlarda 1 m'yi aşmayan küçük tepecikler yaratarak oyun alanını hem görsel ve hemde fiziksel yönden daha ilginç hale getirmek mümkün olacaktır Diğer taraftan tek bir düzlem üzerinde tasarımılanacak ise, küçük ahşap paravanalar (resim ve yazı tahtası fonksiyonunu da içerebilir) dekoratif alçak duvarlar (grafik, mozaik anlatımlı masalları içeren)veya form verilmiş bitki çitleriyle, oyun mekânın da modölasyon yani değişim duygusu yaratılabilir. Bunları tasarılarken çocuğu ürkütücü, ebeveynlerinin veya gözleyicilerinin görüş alanlarından uzaklaştıracı düzenlemelere yer verilmemesi en azından yaratılan her kompartımanda gözlemciler için oturma ünitelerinin düşünölmesi gerekecektir.

(21) Akdoğın , Ön. ver. , s.36

(22) Güngör, Ön. ver. , s.85

Oyun ögeleri olarak: kum havuzu, minyatür tepeler, kaydırak ve kayma alanları, paten-bisiklet pisti, tırmanma aletleri(demir, beton, taş, ahşap, ip, v.b.) ahşap veya beton denge elemanları, salıncak, tahtaravalli, ahşap kulube, minyatür gemi veya uzay aracı modeli, sığ havuz v.b. ...

Çocukları en fazla çeken ögelerden birisi olan çim alanlar işlevsel amaç taşımalarıdır. Üzerinde oynamaları yasaklanacak veya kısıtlanacak ise; bakım koşullarının yetersizliliği nedeniyle bakımsız, çamırlu yeşilliklere dönüşmeleri kaçınılmaz ise yeşil alan yerine başka bir döşeme yüzü düşünülmelidir. Çiçek parterleri ve çocuk bahçeleri için çeşitli sorunlar yaratabilir. Basılma, koparılmama gibi baskılar, çocuk üzerinde çeşitli olumsuz etkiler ortaya koyabilir. Çocukların merakını uyandıracak, neşelendirecek çiçekli çalı veya ağaçlar, çiçek parterlerinden daha olumlu sonuç vereceklerdir. Alanın genel yeşil dokusunu yaratacak bitkilerin seçiminde gene çocuk boyutunun dikkate alınması gerekir. Fena kokulu, zehirli meyva veya yapraklı, dikenli, çok fazla çiçek tozu yapan bitkileri kullanmaktan kaçınılmalıdır. (İğde, İstanbul mimozası, Kavak, Porsuk, Zakkum...) çiçekli küçük ağaçlar(süs elması, süs kirazı, erguvan, süs eriği, meyvalı ağaçlar, malta eriği, trabzon hurması, ayva, erik, kiraz) dikilebilir. (23) Böylece kırsal çevreden uzaklaştırılmış olan çocuklara öğretici olduğu kadar, heyecan verici bir ortam hazırlanmış olur.

c- 7-14 veya 8-15 yaş arasındaki çocuklar için :

Bunlar"ilkokul yerleşme birimi" ile koordine edilecek oyun alanlarıdır. Ayrıca mahalle parkları, semt parkları içinde de yer alırlar."playground" denen bu oyun alanları daha küçük ünitelerdeki çocuk bahçelerini içerebilecekleri gibi erginler içinde az yer gerektirecek bazı oyun ve sportif donatılarında bünyelerinde bulundurabilirler.

(23) Akdoğan, Ön. ver. ,s.36

Hatta içinde yer aldığı mahalle veya semtin , bazı özel günlerde, zamanlarda bir araya gelebileceği bayram şenlikleri, oyun, yarışma ve benzeri toplu rekreatif eylemlere aracı olabilirler. Bunlar genelde aktif rekreasyon alanlarıdır.

Alan gereksiniminin saptanmasında hizmet verecekleri nüfus yoğunluğu, nüfus projeksiyonları ve çevresel ve yerel fiziksel özellikler göz önünde bulundurulur. Komşuluk grubu içinde yer alacak "oyun alanları" için askari 500 m² alan önerilmektedir. (küçük bir antreman sahası içermesi). İlkokul ile birleştirilmeleri halinde (okul ile beraber) 4000 m² alan ön görülmektedir. (hizmet edeceği konut birimi 700-1000). Bazı batı ülkelerinde 800 kişi için 4-5 dekar alan hesap edilmektedir. Ayrıca böyle bir oyun alanı için askari ölçüsünün 15-20 dekarın altına düşmemesi önerilmektedir. Genellikle nüfusun 1/4 'ünün 5-15 yaş arasındaki çocuklardan oluştuğu düşünülerek ayrıca 1/3'ünün aynı anda oyun alanında olacağı var sayılarak her çocuk için 6-7 m² alan saptanması öngörülmektedir. Oyun alanlarının hizmet etki yarı çapları için 400-800 m öngörülmektedir. Yerleşme biriminin özelliği bu etki alanının yarıçapını belirleyecektir. (24)

Nüfus yoğunluğu nedeniyle 40 dekardan büyük oyun alanı gerektiğinde bir oyun alanı yerine ayrı konumda iki tanesinin daha uygun olacağı daha doğaldır. Oyun alanlarının özellikle ilkokullara komşu olacak şekilde plânlaması çok yönlü fayda sağlayacaktır. Diğer taraftan, bir çok ülkede mahalle veya semt parklarının bir bölümü olarakta planmaktadırlar.

Oyun alanları için uygulanan ve çeşitli ülkelere ait normlar incelenirse;

Alman normları(DIN)

Küçük çocuklar için	(1-6 yaş)	0,5 m ² /kişi
Çocuklar için	(6-12 yaş)	0,5 m ² /kişi
Gençler için	(12-18 yaş)	1,0 m ² /kişi
Erginler için		1,0 m ² /kişi

Buna karşın İngiltere'de çocuk başına sadece oyun alanı olarak, 20 m² düşmektedir. Sovyetler birliği'nde ise bu 8 m², İsviçre'de 6 m²ye inmektedir. Ülkemizde İstanbul'da 1980 yılına göre çocuk başına 0,1 m² alan düşmektedir. Ankara'da bu 0-14 Yaş gurubu için 0,41 m², aynı yaş grubu için İzmir'de 0,05 m²,

Bursa'da ve Eskişehir'de ise daha küçük ve gülünç rakkamlara düşmektedir. Kaldı ki mevcut oyun alanları da genellikle çok düşük bir tasarım düzeyindedirler. Hizmet etki çapları yönünden de yetersizdirler. Donatıları yaş gruplarına göre tasarımlanmamışlardır. Standart ve sınırlı türde oyun öğesini içerirler

7-14 yaş grubu çocukları için düzenlenecek olan bu oyun alanlarının bir taraftan çocukların bireysel olarak oynayacakları oyun veya aktiviteler için (tırmanma, kayma, fiziki her çeşit eksersiz, paten, bisiklet, yüzme ve benzeri...) donatılardığı taraftan; çizgi, heykel, vb. becerilerini geliştireceği düzenlemelere heyecan, merak, cesaret duygularını geliştireceği donatılara gereksinimleri olacaktır. Bunların yanı sıra grup halinde oynayacakları oyunlar için (folklor, müzik ve diğer çeşit gösteriler) piknik, informal yarışlar (çuval, yumurta, ip çekme...vb) aktiviteler için alanlara gereksinimleri olacaktır. Satranç, dama ve özellikle kız çocukları için çok ilginç olan "sek sek" oyunları için sert döşeme düzeyli alanlar gerekecektir. Diğer taraftan organize oyunlar için (basketbol, voleybol, hentbol, futbol) alan ayrılması ön görülmelidir. Son yıllarda ülkemizde de yaygınlaşan uçurtma uçurmak gibi aktiviteler alanın fiziksel koşullarına bağlı bulunmaktadır.

Oyun alanlarının yeşil düzenlemelerine gelince, güneşli çim açıklıklar ile gölge verecek geniş ağaçlıklar arasında iyi bir dengenin kurulması gerekecektir. Yeşil dokunun, getirilen aktivitelere ters düşmeyecek şekilde düzenlenmesi ona ilke olmalıdır.

Çok yönden tehlimeli olabilecek girift çalılık veya ağaçlıklardan kaçınılmalıdır. Yüksekten taçlanan ağaç türleri seçilmelidir. Devamlı kasvetli ve duragan karakterdeki ibreli ağaçların yeşil dokuya katılma payları yapraklılara nazaran az olmaktadır. Işıklı, neşeli bir ortam yaratacak hafif tekstürlü bitkilere önem verilmelidir. Güzel çiçekli ağaçlarla ilginç formlu koniferler çocuklar alanı daha çekici, eğitici yapacaktır. Düzenlemede çocuklara yasak çim alanlar yaratmamak ideam olanıdır. Basılmağa, oyuna dayanıklı çim türleri kullanmak, çok amaçlı yeşil alanlar kazandırılacaktır. Sadece görsel olan açıklıklar çocuklar için fonksiyonel alanları azaltacaktır. (25)

3.5. AÇIK SPOR ALANLARI

Genellikle ülkemizde stadyum, futbol, basketbol vb. atlatizim alanı kavramlarından pek öteye gidemeyen bu tür rekreasyon alanları, 15-24 yaş arasındaki gençlerle, olgun yaştakilere fiziki rekroasyon olanagi sağlayan açık-yeşil alan birimleridir.

Spor alanları-Siteleri, daha küçük yaş grubunda olanlar için de "oyun alanları" nı da içerebilir. Gençler için atletik alanlar tenis, yüzme, kürek (bazı koşullarda), paten, badmington, hokey, futbol, basketbol, voleybol, hendbol gibi oyunlar için olanak sağlar. Bunlara ek olarak, çeşitli oyun ve gösterileri için bir anfiteatr, bando standı, atış poligonu, paraşut kulesi, stadyum, kapalı salon okçuluk alanını bünyesinde bulundurabilir. Bir çok hallerde, bunlara ek olarak piknik alanı da yer alabilir.

(25)Güngör, ön.ver, S.96

Diğer taraftan, Üniversite Kampusları ile birlikte düşünölmeleri de oldukça yaygın bir uygulama halindedir. Nitekim bir çok ileri ölkede, hemen hemen bir kent ölçüsündeki alan üzerinde planlanan yeni Üniversite kampuslarında, spor alanları, kentlerinin de yararlanabileceği bir park Spor alanı kombinasyonu olarak ele alınmaktadır.

Bu tür uygulamalarda en ilginç örneklerden birisi Almanya'da, Bochum Üniversitesi planlamasıdır. Ruhr yoğun endüstri havzasında kurulan, 60.000 kişiye hizmet verecek biçimine planlanan Üniversite 520 hektarlık alana yayılmıştır. Düzenlemede açık yeşil alanlara çok önem verilmiştir. Bu konudaki ana fikir, sadece Üniversiteye güzel bir görünüm vermek, spor ve rekreasyon alanları sağlamak değil, aynı zamanda kent ve kentlinin de sağlık, dinlence olanağı konuların çözümüne yardımcı olmak biçiminde gelişmiştir. Zira Avrupanın birçok ülkesi gibi, Almanya'da da endüstri kentlerinde yaşayanların ortak sorunlarından olan çevre kirliliği bu kent halkında çok etkilemişti. Nitekim, yeşil alan ve rekreasyon tesislerinin yetersizliği de eklenince, moral ve fiziki çöküntüye uğrayıp, kentin terk edenlerin sayısı 1967 de 90 bin ve 1969 ise 200 bini bulmuştu. Üniversite ve dolayısıyla kente geniş yeşil alanlar kazandırmak üzere girişilen gayretler büyük bir park-spor kompleksini oluşturmuştur. Bu arada, alan içinde mevcut 90 hektarlık ormana ek olarak, 100 hektarlık bir alanda gerçekleştirilmiştir. Böylece, kent halkı için moral olduğu kadar, fiziksel yönden sağlıklarını düzenleyici açık alanlar da kazanılmıştır. (26)

Spor tesislerinin geniş yeşillikler içinde kurulması, özellikle hava kirliliğinin, artık büyük sağlık sorunları ortaya çıkardığı yoğun nüfuslu kentlerimizde büyük zorunluk olarak görölmektedir. Zira, spor alanları ancak gürültü, toz, duman v.b.

(26) Akdoğan Ön. ver. , s43

Genellikle kent dokusu içinde lise ve üniversitelere komşu planlanmaları ideal olan bu spor siteleri, gençlerle birlikte kentlilerin de büyük bir kısmının yararlanabileceği önemli yeşil alan birimleri olarak tanımlanabilirler. Avrupa ve A.B.D.'nin bir çok büyük kentlerinde Üniversite Kampusları ile birlikte planlanan bu spor tesisleri stadyumlarında içermektedir.

Kentlerde, bu çok yönlü spor kompleksinin dışında, mahalle, semt ve kent merkezlerinde bir çok spor ünitesi bulunabilir. Bu de, bunlar ancak esas spor alanlarının işlevlerini destekleyen, artıran aktif rekreasyon birimleri olarak görülmelidirler. Kent planlamasında spor alanlarının kapsamı, yukarıda konu edilen komplekstir.

Spor yerlerinin birim insan grubu için değerleri için ise şu değerler verilmektedir.

<u>Aktif Alanlar</u>	<u>Birim insan grubu</u>	<u>İçinde yer alacağı</u>
Yüksel okul öğrencileri için spor sahası	6 dekar/1000 kişi	Semt Parkları
Tenis, basketbol ve diğer spor dalları	4 dekar/1000 kişi	Oyun Sahası
Yüzme	1 Havuz/25000 Kişi	
Büyük çapta kayak yarışı	400 dekar/50000 kişi	Büyük Bölge Parkları içinde
Golf sahası (18 oyuk)	50 hektar/20000 (konut birimi)	Büyük şehir birimi
Kamping (kırsal alanda)	40 dekar/1000 kişi	Bölge parkı

- Spor alanlarının, kentlerin hava kirliliğinden en az etkilenen bölümlerinde ve geniş yeşillikler içinde kurulması, bütün ileri ülkelerde ortak bir ilke olarak kabul edilmektedir. Diğer ortak bir eğilim de bu alanların Park-Spor kombinasyonu biçiminin de planlanmaları yönündedir.

etkilerden uzak bir çevre içinde sağlayabilir. Sporcunun bol oksijenli temiz havaya, konsantrasyon gücünü artıracak sakin bir atmosfere gereksinimi vardır.

3.6. BAHÇELER

Yapıların dışında fakat yapının mülkiyet sınırları içerisinde kalan kamu veya özel kişi ve kuruluşlara ait açık alanlara bahçeler diyoruz. Bahçeler, yapıların dışında kalan, en fazla yer tutan alanlardır. Yapılarda oturan veya çalışan kişilerin günlük yaşamlarında otop yapı bütünleşirler. Genellikle yeşilliklerle donatılmış alanlar doğa özlemini gidermede ve doğa ile bütünleşmede en büyük rolü oynarlar. Bahçelerin en önemli işlevleri, yapıların, yollar ve komşu yapılarla olan ilişkisini sağlamasıdır. Burada, güneş, temiz hava ve ışıklı olanaklarının sağlanmasına bağımlı olarak kuranlar ve ölçütler yer almaktadır. Buna göre yapı ile yol ve komşu yapılarla olan uzaklıklar ve yapının yüksekliği ile orantılı olarak ölçüler geliştirilmiştir.

Sanayileşme sürecine girme ile başlayan hızlı ve yoğun kentleşme sonucundaki yapılaşmada ilk adım bahçe düzeninin getirilmesi ile başlamaktadır. 19.yüzyılın başlarında ilk olarak İngiltere'de bahçe kent kavramı ortaya atılmış ve bu anlayışın yanlış yönde gelişmekte olan yapılaşmanın dengeli ve sağlıklı bir yapılaşmaya dönük ilk adımları olmuştur. Bu anlayışa göre, kırsal alandaki huzur ve sağlıklı yaşamı, kentsel yaşamın insan yaşamına kazandırdığı ve getirdiği yeni yaşam koşulları ile bütünleşecek bahçe şehirler oluşmuştur. İngiltere'de ve Avrupanın birçok büyük kentlerinde bu anlayış benimsenmiş ve uygulamalar yapılmıştır. Özellikle büyük kentlerin çevrelerinde kurulan yeni yerleşmeler bu anlayış içerisinde tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir.

Böylece yoğun yapılaşmış bir çok büyük kentin çevresinde adeta yeşil dokular ve kuşaklar oluşmuştur. Bir başka yaklaşımda İskandinav ülkelerinde görülmektedir. Büyük kentlerin yakın çevresinde bahçe alanları düzenlenmiş ve yerel idareler tarafından bahçesi olmayan kentlilere kullanıma açılmıştır. Bu alanlar küçük parsellere bölünmüş ve içerisinde bahçecilik ile ilgili her türlü çalışmanın yapılabileceği olanakları olan alanlardır. Hafta sonu günü birlik kullanılabilen bu bahçeler hala güncelliğini devam ettirmektedir. (27) Özellikle eski kent mekanlarında oturanlar bu yaklaşımdan yararlanmakta ve bunu geleneksel bir bahçe türü olarak benimsemektedirler. Kentlerin büyümesi ile bir çok bahçe alanı kentlerin içinde kalmış ve korunmuş olduklarından, birer büyük yeşil alan karakteri taşımakta ve kentlerin yeşil zenginliğini arttırmaktadır. Türkiye'de böyle bir bahçe uyarlamasına Bursa'da başlanmıştır.

Son yılların mimarisinde, bahçe yapıların içerisinde sokulmakta ve yapıların dış mekanla bütünleşmesine özen gösterilmektedir. Özellikle yüksek yapıların çatı katları veya giriş katlarında bahçe düzeni getirilmektedir. Bu tür yapılar, kent yaşamının doğa ilişkisine olan özlemini yansıtmakta ve oldukça başarılı olmaktadır. Kentsel dokunun temiz havaya olan gereksinimi açısından bu yaklaşım güncelliğini koruyacak ve hiç şüphesiz daha sağlıklı yapı yakın çevresi oluşturulmasında önem kazanmaktadır.

3.7. TARİHİ BAHÇELER

Tarihi bahçeler genel olarak, tarihi yapıtların bahçeleridir. İstanbul'da Topkapı Sarayı'nın bahçeleri, Dolmabahçe Sarayı'nın bahçesi, Yıldız Sarayı bahçesini örnek

verebiliriz. Bu alanlar müze niteliği taşıyan rekreasyon alanlarıdır. Geçmiş devirlerin bahçe anlayışını, donatım ilkelerini yansıtan alanlardır. Hemen hemen geçmiş devirlerden kalma her yapının çevresinde bahçe düzeni vardır. Özellikle büyük kentlerin tarihi bahçeleri, kent merkezlerine yakındırlar ve büyük boşluklar ve yeşillikler oluşturmaktadırlar. Tarihi geçmisi olan bu bahçelerdeki bitkiler, özellikle ağaçlar, yaşlı ve olgun bir görünüm arzederler. Oldukça gelişmiş olan bu bitkiler bahçeleri çok zengin göstermekte ve kullanım açısından işlevsellik kazandırmaktadır. Tarihi bahçelerin kentsel doku içerisindeki en önemli yönlerden biri de güzel duygu oluşturmalarıdır. Yerine göre kentlinin kullanımına açılan bu alanlar park niteliği taşımakta ve kentli içinkültürel olduğu kadar, sağlıklı bir dış mekan oluşturmaktadır.

3.8. ESKİ KENT MEKANLARI

Tarihigeçmiş olan kentlerin, eski ve tarihi yapılarından oluşan mekanlardır. Bu alanlar o devirlerin mimarisini ve yaşam türünü yansıtmaktadırlar. O devirlerin araç ve gereçlerine göre ve kentlinin uğraş türlerinden karakter kazanmış kent parçacıklarıdır. Günümüzde bu alanlar ve yapıtlar korunmaya alınmakta ve işlevselliği korunmaya çalışılmaktadır. İtalya, İngiltere, Fransa, Almanya, Polonya, Hollanda, ve İskandinav ülkelerinde bu anlayış oldukça başarılı bir biçimde kendini göstermektedir. İstanbul'daki kapalı çarşı ve çevresi, Ankara'da kale içini ülkemizden örnekleyebiliriz.

Eski kent mekanları, tarihi bahçelerde olduğu gibi, güzel duygu veren bu sosyal kültürel değeri olan kent içi mekanlardandır. Günümüzün mimarı anlayışı bu alanları olduğu gibi yenilemekte ve kentlinin boş vakitlerinin boş vakitlerini değerlendirdiği alanlar olarak kullanım türleri getirmektedir. Kentin trafik düzenine uyum sağlayacak biçimde tasarlanan bu alanlar çoğu kez trafiğe kapatılarak, dinlenme ve alışveriş merkezi

olarak rekreasyon alanları özellikleri kazandırılmaktadır. Amsterdam'daki tarihi kanal boyları, Varşova ve Krakov'daki tarihi merkezler, Budapeşte'deki eski kent ve Gül Baba Türbesi çevresi gibi yüzlerce örnek bu rekreasyon alanı anlayışına güzel yaklaşımlardır. (28)

Eski kent mekanları, tarihi kentlerin açık müzeleri olan dış mekanlar olarak kabul edebiliriz. Kentin geçmiş devirdeki mimarı kültürünü yansıtan bu alanlar, diğer kentlerin ve ülkelerin ziyaret ettikleri alanlardır.

3.9. AÇIK MÜZELER, SİNEMALAR VE TİYATROLAR

Sosyo kültürel faaliyetleri içeren bu alanlar, özellikle büyük kentlerde yer almaktadır. Yeşil boşluklar yaratmak çok kentlilerin bu vakitlerini eğitim amacıyla gidermeye yönelik alanlardır. Kentsel rekreasyon niteliği taşıyan bu alanlar gece ve gündüz faaliyet gösterirler. Eğitici olan bu faaliyet ve sergileme alanlarının kent içindeki yerlerinin belirlenmesi ve tasarımı, nitelik ve nicelikleri itibari ile özellik gösterirler.

Açık müze binaları genelde müze binaları ile birlikte olurlar. Tarihi ve arkeolojik değeri olan bulguların sergilendiği bu alanlar, genel olarak yeşilliklerle donatılırlar. Geçmiş devirlerin yapı türlerini araç ve gereçlerini sergileyen hatta küçük bir kırsal yerleşim örneğini veren açık müzelerde vardır. (29)

Bunlar, özellikle parklarla birlikte tasarlanırlar. Diğer bir açık müze türü de betonik bahçeleridir. Burada, kapalı mekanlarda o ülkenin koşullarında yetişmeyen bitki türleri sergilenir. Büyük bir park niteliği taşıyan bu bahçelerin dış mekanlarında ise çevrenin doğal özelliklerini yansıtan bitkiler sergilenir.

Açık tiyatrolar, genel olarak, açık müzelerle, parklarla veya tarihi bahçelerle birlikte açık alan türüne girmektedir. İstanbul' da Rumeli Hisarı' nda, spor ve sergi Sarayı'nın bahçesindeki açık hava tiyatrolarını örnek verebiliriz. Kentsel rekreasyon türleri içerisinde oldukça önemli bir kültür merkezi karakteri taşıyan bu alanların dış mekanda oluşması kültürel faaliyet olduğu kadar sağlık açısından da yadsınamıyacak kadar önemlidir.

Açık sinemalar, yaz aylarında kullanılan açık alanlardır. Yaz aylarının sıcak ve bunaltıcı günlerinde faaliyet gösterirler. Gece faaliyet gösteren ve dış mekanda oluşan açık sinemalar, tiyatrolar olduğu gibi dış mekanda oluşan kültür ve eğlence türüne girmektedir. Halkın sağlığı açısından, gerek bedensel ve gerekse ruhsal bir dinlenme olarak oldukça olumlu bir dış mekandır. Ülkemizde özellikle küçük kentlerimizde ve büyük kentlerimizin imar sınırları içerisinde olup kent merkezinden uzak yerlere kurulurlar. Çok arzu edilen ve gününbirlik dış mekan karakteri taşıyan bu alanların yer seçimi ve donatımı

Birçok başka ülkede olduğu gibi bir de araçla gidilen ve araç içinden izlenen açık sinema türleri vardır. Ancak bunlar genel olarak kentlerin dışında yer alırlar.

3.10. HAYVANAT BAHÇELERİ

Hayvanat bahçeleri, sosyo-kültürel değeri olan dış mekanlardır. Belirli bir nüfusa ulaşmış kentlerde tasarlanmaktadır. Bu alanlar kentlerin yakın çevrelerinde yer almakta fakat bazı büyük kentlerin imar sınırları içerisinde yer aldığı görülmektedir. Büyük bir park ve yeşil alan karakteri taşıyan bu tür alanlar canlı bir müze niteliğindedir. Doğadan kopmuş kentlinin doğayı daha yakından tanıması açısından eğitsel bir bahçe türüdür. Kentlinin boş vakitlerini de değerlendirdikleri bu alanlar özellikle çocuklar için çekici bir özellik taşırlar.(30)

3.11. TİCARİ MERKEZLER

Kentlinin birçok ihtiyacını giderdiği merkezlerdir. Bu alanlarda yapılarla dış mekanlar bütünleşmekte ve ihtiyaçlarını gideren kentli, aynı zamanda işinin ve evinin dışında bir eylem bütünlüğü içerisine girmektedir. Günümüzde en çok kullanılan dış mekanlardan biri olan ticari merkezler, kentsel dokunun en canlı merkezleridir. Özellikle eski kent mekanları bu amaçla değerlendirilmektedir. Ancak, yeni kurulmakta olan kentler ve tarihi, antik anlam taşıyan eski kent mekanları bulunmayan veya sınırlı olan büyük kentlerde ticari merkezler günün ihtiyaçlarına cevap verecek bir kent dokusu olarak planlanmaktadır. Bumerkezler kentlinin genel ihtiyaçlarını giderdiği gibi, boş vakitlerini de geçirdiği alanlar kabul edilmekte ve ona göre tasarlanmaktadır. Bu alanlar doğa ile bütünleştirilmeye çalışılmakta park niteliğinde ele alınmaktadır. Kentleşme süresince olan bütün ülkelerdeki ticari merkezler bu anlayış içerisinde ele alınmakta, yenilenmeye gidilmekte ve yeni kentlerin ticari merkezleri bu anlayış doğrultusunda tasarlanmaktadır.(31) Ülkede

(30) Bakan, Ön. ver. , s. 13

(31) Bakan, Ön. ver. , s. 13

bu tür yaklaşımlardan örnekler güncellik kazanmış ve kentsel dokularımızda görülmeye başlanmıştır. Ankara 'nın merkezindeki Sakarya caddesi ve caddenin düzenlenmesi en yakın örneklerden biridir.

3.12. PAZAR YERLERİ

Kentleşmenin başlaması ile pazar yerleri kavramıda başlamaktadır. Ticari merkezlerden bu alanlar geleneksel bir karakter taşımakta ve sosyo kültürel eylemlerin bir bütünüdür. Kırsal kesimin kentli ile bir araya geldiği büyük alanlardır. Bu alanlarda, kentlinin ihtiyacı olan gıda maddeleri pazarlanmaktadır. Kırsal kesim insanı aynı zamanda ihtiyaçlarını gidermektedir. Bunlar ekonomik olduğu kadar sosyal faaliyetlerdir.

Kentlerin büyüklüklerine göre, pazar yerleri kentsel dış mekanlar oluşturmaktadırlar. Geniş boşluklar olan bu alanlar; genellikle haftada bir gün kullanılmaktadır. Kullanılmayan zamanlarda ise, otopark gibi benzeri kullanışlar için değerlendirilmektedirler. Ancak kısıtlı bir sürede olsa, pazar yerleri, çok renkli ve canlı bir çevre özelliği göstermektedirler. Zaman zaman canlanan bu alanların yarattıkları büyük boşluklar ve içindeki aktiviteler açısından, geleneksel olduğu kadar kendini kabul ettirmiş ticari merkezlerdir.

Özellikle küçük yerleşik alanlarda gelenekselliğini tüm incelikleriyle devam ettirmekte olan pazar yerleri, büyük kentlerde yeni boyutlar kazanmış durumdadır. Bunlar, kentsel dokuda hava boylukları yaratmak, kentlinin özlem duyduğu kırsal kesim ve onun doğa özlemini giderici özelliklerdir.(32)

(32) Bakan, Ön. ,ver. ,s. 13

BÖLÜM 4

KIYI DÜZENLEMELERİ

4.1. KIYI VE KULLANIM TÜRLERİ

Kıyı; deniz, göl ve nehirlerde, herhangi bir anda suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan, meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgilerdir. Kıyı özelliklerinden dolayı birçok kullanışlara hizmet eder.

Bunlar;

- Deniz ulaşımı ile kara ulaşımı arasında geçişi sağlayan liman kullanışları yer alır.
- Liman kullanışlarına yaraması ve artıkların kolayca atılabilmesi, sanayinin yerleşmesi açısından bir üstünlük sağlar.
- Su ürünlerinden yararlanmayı gerektiren kullanışların yerleştiği bir alanı oluşturur.
- Sanayi, liman ve su ürünlerinden yararlanma için kullanılması durumunda, buralarda çalışan insanları, yani kent-sel kullanıcıları da barındırmak zorunda kalır.
- Deniz, karayı aşındırarak oluşturduğu kumsalın varlığı ve denizin iklim üzerindeki olumlu etkisi nedeni ile, dinlenme, sağlık ve eğlence amaçlı kullanımlara hizmet eder.

Kıyının, yukarıda bir bölümünü sıraladığımız kullanışları yanında savunma, endüstri ve servislerin, enerji, artıkların atılışı ve depolama gibi daha birçok kullanışları vardır. (33)

(33) " Kıyılar halkın yararına kullanılmalıdır. " Mimarlık 76/2 s.33

4.2. KIYI DÜZENLEMELERİ TANIMI

Deniz, göller ve akarsular kentsel dokular içinde olarak dış mekanlar oluşturmaktadırlar. Doğal değer olan bu oluşumlar kentlerin zamanla büyümesine paralel değer kazanmakta ve kentsel yaşamın bir parçası haline gelmektedirler. Denize kıyısı olan kentler, içinde göller, akarsular olan kentler saymakla bitmez, özellikle bu tür doğal verileri olan kentler, kentsel dış mekanları en canlı ve zengin olan kentlerdir.

Bu alanlar kentlere dinlenme faaliyetleri getirdiği gibi ulaşım olanakları da sağlamaktadırlar. Bu tür alanlar kentler büyüdükçe onun büyüyen gereksinmelerine özellikle dış mekanlar olarak servis vermektedirler. Bu alanların tüm kente kullanım sağlayacak biçimde tasarlanması tıpkı diğer dış mekanlarda olduğu gibi zorunludur. Bu alanlar sağlık açısından en değerli doğal oluşumlardır. Sağlıklı bir çevre karakteri gibi önlemler alınmadığı zaman, sağlığa zararlı alanlar haline dönüşebilir. Unutulmaması gereken bir noktada ; deniz, kara, hava kirliliğinin birleştiği tek yöreninde kıyıları olduğudur. İstanbul, İzmir ve İzmit kentlerimizi örnek verecek olursak bu alanların kentsel dış mekandaki önemini daha iyi belirtmiş oluruz. Su yüzeyleri kentlerin hava gereksimlerinde etkili olan doğal oluşumlardır. Bu alanların korunması ve düzenlenmesi daha sağlıklı bir kent oluşumu için kaçınılmaz bir gerçektir.

4.3. KIYILARIN, TOPLUM YARARINA KULLANILMASI

Kıyıların, toplumun her kesimince dinlenme ve eğlenme amaçlı kullanıma açık tutulması gereği ve hakkı, toplumun ve ki-

şilerin sağlıklı yaşamını sürdürmedeki giderek artan rolünden kaynaklanmaktadır. Sanayileşme ve şehirleşme düzeyi ile birlikte açık olanların ve kıyıların kişinin doğal ve ruhsal dengelerini korumadaki rolü de artıyor. Her yıl daha çok insan, daha büyük şehirlerde, yoğunluğu giderek artan kapalı mekânlarda çalışıyor ve yaşıyor. Bu gelişmeye koşut olarak da kıyılarda en yoğun olarak algılanan "açıklık" özellikle büyük şehirlerdeki "kapalılık" duygusu ile bir ikilem oluşturuyor. Başka bir deyişle, şehirlerin yapılaşmış, kesinlikle belirlenmiş arazi kullanma durumlarına ve bunun fiziksel imajına kıyılar bir alternatiftir. Bu nedenle kıyılar ve şehirler insanların ve toplumların üretken ve sağlıklı yaşamları için gerekli çevresel ihtiyaçlarının daha büyük bölümünü karşılamakta birbirlerini tamamlarlar.

Şehirlerin milyonlarca kişiye iş, eğitim, hizmet ve yeni bir yaşam biçimi üretmesi yanında, önemli sorunların da ürettiği yerler olduğu gerçektir. Bunların çoğu sosyal ve ekonomik karakter taşımakta birlikte, çevrenin fiziksel niteliğinin yarattığı sorunlarda doğmaktadır. Şehirlerin fiziksel kaynaklı sorunlardan en önemlisi insanların duyum sistemine yüklediği gerilimdir. Gürültü, hava kirliliği, karmakarışık bir görünüş kendileri ile ilişki kuramadığımız kapuk kapuk parçalar, kesinlikle belirlenmiş bir mekan kullanımı içinde kesinlikle içinde kesinlikle programlanmış bir yaşam v.b yapılaşmış niteliklere uyum yapma zorunluluğunun yüklediği gerilim. Günün en az yarısını çekiç sallamakla bir kaportacı, çay bahçesinde sabahdan akşama çay kıran kız, fabrikada ölesile çalışan, sabahdan akşama direksiyon başından bir minübüs şöförü ve daha yüzlerce çeşit işgücü satıcısı, açaba hangi kıyından ne zaman yararlanabileceklerdir. (34)

(34) Hüseyin Tanrıver "Kıyıların toplum yararına kullanılması ve kent planlama eylemi" mimarlık 76/2 s.84

Ve bu kıyıların kimler, nerelerden, hangi ulaşım araçları ile ulaşacaklardır? Bu sorulara cevap verilemeden kıyıların toplum yararına kullanımından bahsedilemez.

4.4. DALYAN- BOSTANCI KIYI DÜZENLEMESİ:

Dalyan- Bostancı sahil düzenlemesi ile ilgili ilk duyduğum haber, bundan bir kaç yıl önce Büyük Şehir Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'ın açıklamasıydı. Haberde; "İstanbul'un Dalyan'dan Bostancı'ya kadar olan kısmı birkaç yıl içinde Rio Sahilleri gibi halka açık eğelence yerleri ve kumsallar haline getirilecektir" sözüydü.

Bu açıklamalardan yaklaşık 2 yıl geçti. Acaba neler yapıldı? Neler yapılmadı? Alınan kararlar doğrumuydu? kısaca 3 grupta bunlara değinelim.

Tasarım aşaması:

Dalyan- Bostancı sahil şeridi ilk olarak belediye tarafından zemin araştırmaları için STFA İnş. A.Ş.'ye verilmiş. Avan projeleride Uransan Firması tarafından yapılmıştır. Daha sonradan avan projeler iptal edilmiş, avan proje hazırlama görevide müteahhit firma Eska İnş. Aş.'ye verilmiştir. Eska İnş. A.Ş. projeleri grubunda benimde yer aldığım mimarlardan oluşan Mimari departman kadrosuyla gerçekleştirmiştir. Yönetici Yüksek Mimar Saadettin Özdenmez, Mimar Ayşegül İnuğur, Mimar Halilcan Özbıngöl, Mimar Faruk Bozkale'den oluşan ekip avan projeyi üç ay gibi kısa sürede gerçekleştirmek zorunda kalmıştır.

Buraya kadar tasarım aşamasına nasıl gelindiğini, nasıl bir ekipman çalışması gerçekleştirildiğine değindim. Kuşkusuz bu aşamaya gelene kadar sonradan düzeltilmesi olası olmayan gerek belediyeden gerekse müteahhit firmadan kaynaklanan yanlış kararlar oldu kısaca bunlara değinelim.

Kıyıların, toplumun her kesimince dinlenme ve eğlenme amaçlı kullanımına açık tutulması gereği ve hakkı, toplumun ve kişilerin sağlıklı yaşamını sürdürmedeki giderek artan rolünden kaynaklandığına yukarıda değinmiştik. Kıyıların toplum yararına kullanılması ilkesinden yola çıkarak, insanların kullanıcı ihtiyaç ve istekleri göz önünde tutularak bir araştırmaya gidilmesi lazımdır. Dalyan- Bostancı sahil şeridini kimler kullanacak? Beklentileri nelerdir? Dalyan'dan Bostancı'ya kadar sahilin doldurulması, kıyıda oturan ailerin kuşkusuz rahatlarını kaçırmıştır. Demekki burada oturanlarda buradan farklı beklentileri vardır. Nelerdir? Bunlar ilk aşamada cevap bekleyen sorulardır. Bunlar yapılmadan düzenlenmenin yapılması, kuşkusuz sonradan kullanıcıların zorluklarını yaşayacağı büyük bir hatanın doğmasına neden olacaktır.

Fransız Bilim Akedemesi ödülü sahibi ve Aquitaine kıyı bölgesi düzenleme grubu şefi, düşünür, araştırmacı ve yönetici Philippe Saint Marc'ın 1971'de " Doğanın Toplumsallaştırılması" (Socialisation de la Nature) adlı kitabında, ortaya attığı doğa Antlaşması savı, bu konu için söylenecek ilk sözler olabilir. Buna göre;

Mad. 1: Gelişmelerinin ilk şartı olan, doğadan yararlanma hakkı tüm insanlara eşit olarak tanınmalıdır. Buna karşılık, İnsan, yaşamın her türüne saygı göstermelidir. Ekonomi, bilimi, yerleşme ve ülke düzenleme kararlarında temel verilerden biri olarak alınmalıdır.

Mad. 2: Kentsel büyümenin denetimi ve kırsal alanların yeniden düzenlenmesi gerekir.

Mad. 3: Doğayı yıpratmaktan, Çevreyi kirletmekten, sorumlu olanlar, bunun bedelini somut olarak ödemelidirler.

Mad. 4: Eski eserleri koruma Kuruluşları gibi, doğal çevreyi koruma kuruluşları da oluşturulmalı, bunların eylemleri kamunun denetimine açılmalıdır.

Mad. 5: Plansız her türlü imar hareketleri durdurulmalıdır, planlar üzerine yoğunluk artırıcı denenmeli ve her türlü düzenli projesi kesinlik kazanmadan kamuoyunca tartışmaya açılmalıdır.

Mad.6: Doğa kentsel çevreye yeniden katılmalı, kent içi açık alanlar kamu yararına düzenlenmeli, korunmalı ve genişletilmelidir.

Mad.7 Flora ve Fauna (Bitki ve hayvan dokusu) Korunmalı, ulusal ve bölgesel parklar genişletilmeli ve ülke kıyılarının en az üçte biri doğal parklar olarak korunmalıdır.

Mad.8: Her türlü planlamaya girişmeden önce gerekli ve yeterli ölçek ve ayrıntıda ülkesel doğal birliğin değerlendirildiği envanter haritalarının hazırlanması tamamlanmalıdır.

Mad.9: Devlet ve yerel yönetimler ellerindeki doğal kaynakları ve korunması gereken doğa parçalarını özel şahıslara devretmemeli bunlardan baskı altında olanları, bozulmaya yüz tutanları satın alarak korunmalıdır.

Mad.10: Ekoloji denge ülke sınırlarını tanımaz. Evrensel doğal veriler tüm insanlığın malıdır ve uluslararası dayanışma ve işbirliğiyle tüm insanlık yararına kullanılmalıdır.(35)

Burada, Philippe S. Marc'ın kıyıların toplumun yararına kullanılması ilkesini benimseyerek bundan yola çıktığı bir gerçektir.

Dalyan-Bostancı gibi önemli bir sahil şeridinin düzenlenmesi, bünyesinde; Şehircilerin, peyvazcılarının, orman mühendislerinin, endüstriyel tasarımcıların, psikologların ve mimarlardan oluşan bir grubun çalışmalarını yürütmesi gerekirken yalnız mimarlara böyle bir tasarımın verilmesinin eleştiricisini siz okuyana bırakıyorum.

(35) Philippe Saint Marc " Socialisation de la Nature" (Doğanın Toplumsallaştırılması) Stock- 1975 S. 51

Böyle bir hatanın müteahhit firmadan kaynaklandığı söylenemez. Hâlihâzır belediyenin tutumundan kaynaklanmaktadır. Halkın beğenisi, eleştirisine sunmadan böyle bir uygulamaya gidilmesindedir. Burası için belki de en doğru karar bu tür düzenlemelerin yarışmaya açılmasıdır.

Uygulama Aşaması:

Uygulama aşamasına dolgunun yapılmasıyla başlanmıştır. Bu safhada avan projeler oluşmamıştır. Burasının hangi projeye göre doldurulduğu sorusunun ister istemez kendimize sormaktayız. Dolgu işleminden sonra pronenatının yapımına başlanmıştır. Yapım sırasında aradan bir kişinin geçmesi, uygulama aşamasında hangi kararların doğru hangi kararların hatalı olduğunu göstermiştir. Denizde oluşan şiddetli dalgaların kıyıya çarpmaları sonucunda her biri bir kaç ton ağırlığında olan harpuçları kısm kısm yerle bir etmiştir. Avan projesinin tatbiki ile ilgili ikinci bir uygulamaya Kiska firması tarafından yolların yapımıyla başlanmıştır. Yolların yapımına ellerindeki 1/1.000 projelerden katip etmişlerdir. Görülüyorki daha uygulama projeleri tam oluşmadan düzenlemenin yapımına geçilmiştir. Buda beyinde ayrı bir soru oluşturmaktadır.

Kullanım Aşaması:

Daha bu aşamaya gelinmediği için önceden bir şeyler söylemek güç, fakat bugüne kadar gerek tasarım gerek uygulama aşamasında doğan hatalardan sonra tam bir işleklik beklemek düşünülemez. Kullanım aşamasında belediyeye birçok görevler düşmektedir. Bunlar buranın temiz tutulmasından başlayarak korunma ına, yıldan yıla bakım onarımına kadar birçok işlerdir. Bunun yanında Biz kullanıcılarada temizlik açısından görevler düşmektedir.

Not: Ekte Dalyan- Bostancı sahil düzenlenmesi avan projesine yer verilmiştir.

BÖLÜM 5

KENT MOBİLYALARI

5.1. KENT MOBİLYALARININ TANIMI:

Yapıların dışındaki tüm alanların donatım elemanlarına kent mobilyaları denilmektedir. Bunlar, alnların düzenlenmesiyle ilgili malzemeler, kent yaşamında gerekli, kentsel dış mekanlarda kullanılan tüm donatım öğeleridir. Dış mekanlardaki mekan anlayışı, donatım malzemeleri ile işlerlik kazanmakta ve her mekan türü kendine özgü ve gereksinmelere göre donatılmaktadır. Eksik ve bilinçsiz getirilen kararlar, mekanı etkiler ve çevreye uyumsuzluk getirir. Seçilecek olan malzeme türleri ve onların konumları, alanı işler duruma getirmekte en önemli faktördür.

Kent donatımında bütünlük aranmaktadır. Bu bütünlük, işlevsellikle birleşen ve o kente karakter veren bütünlüktür. Her ne kadar her kentin kendine özgü yaklaşımları varsa da, temel kuralları aynıdır. Dolayısı ile temel kurallardan giderek kentin kendi karakteri ile bütünleşen donatım anlayışı en geçerli yaklaşım sayılmaktadır.

Kent mobilyalarının kullanıldıkları yere göre ve işlevleri açısından çeşitli görevleri üstlenmektedirler. Bu malzemeleri, yer kaplama, engeller ve sınırlayıcı elemanlar, yeşillikler, oturma mekanları, toplu taşımacılık, otopark ve trafik hareketleri, yönlendirici ve tanımlayıcı levhalar, iletişim malzemeleri, ışıklandırma, çöp kutuları, çiçeklikler, temel kentsel alt yapı v.b. tanımlayabiliriz. Bunlar genel olarak kentlinin temel ihtiyaçlarına gideren yol ve meydanlar, parkların donatım elemanlarıdır. Kentsel dış mekanı oluşturan diğer mekan türleri kendi karakterlerine göre ve içerdiği faaliyet türüne bağımlı olarak donatılmaktadır. Bu donatım yukarıda belirtilen temel donatım elemanları ile bütün-

leşmekte ve mekanı kente bağlamaktadır.

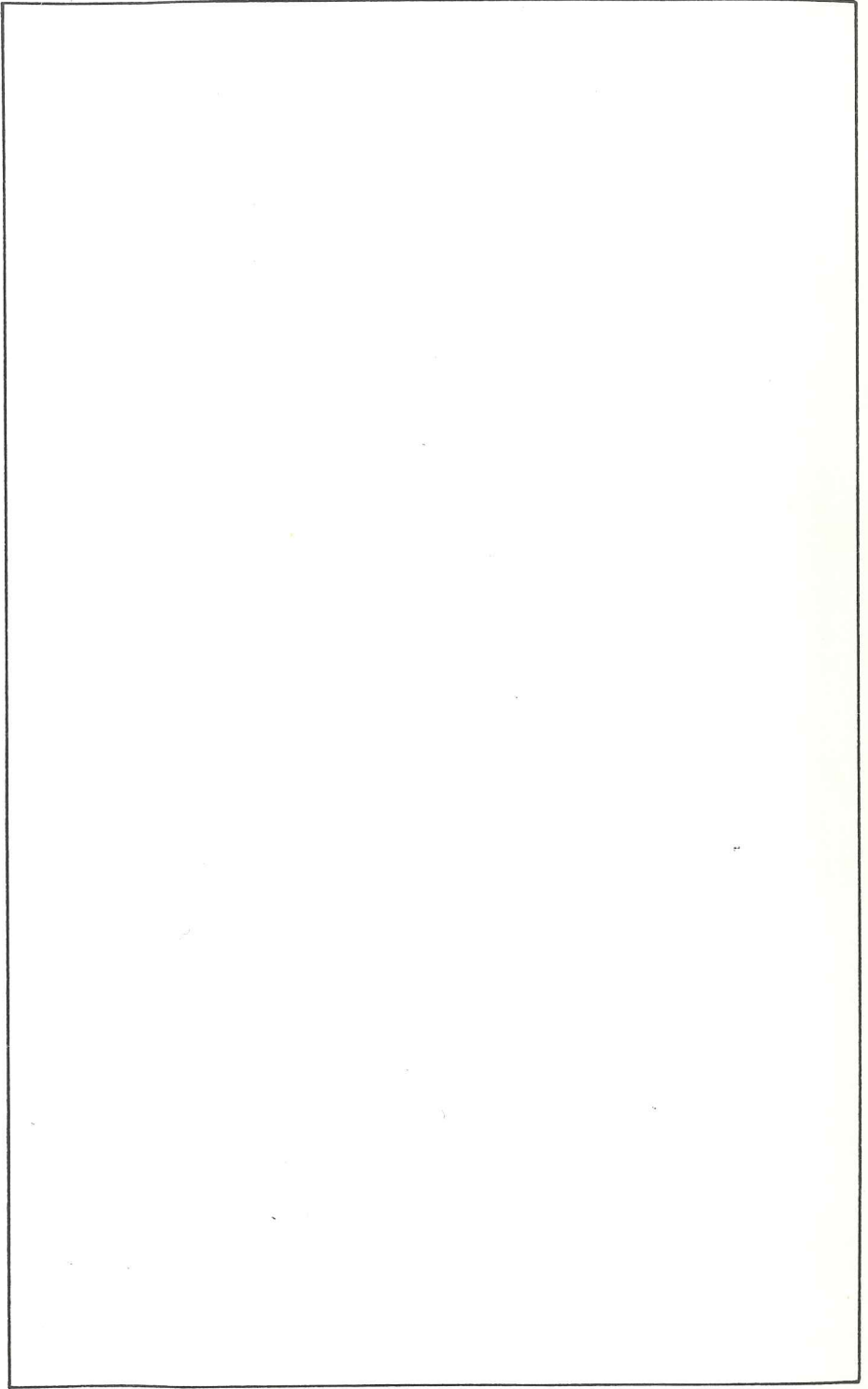
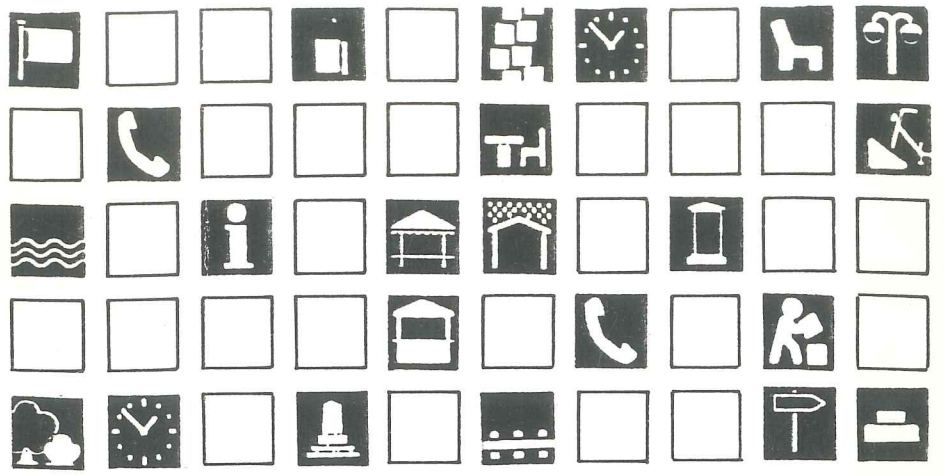
Kent donatım elemanları yüklendikleri görevler açısından kentliye çok çeşitli servisler vermektedir. Bu elemanların görevlerine göre tasarlanması gerekmektedir. Bu tasarımın başlıca görevi ve ilkesi, işlevsel olarak, ekonomik olmak ve gerçekçi olmaktır. Bu tasarı, endüstri tasarımı diye adlandırdığımız tasarım kolunun bir ürünüdür. Donatım öğelerinin tasarımı, kentliye sağlıklı bir çevre kazandırmak açısından önemli bir tasarım konusudur.(36)

Donatım öğelerinin seçimi ve konumları, kentsel tasarımın bir parçasıdır. Ancak bu tasarım uzmanlaşma isteyen çok yönlü bir çalışmayı içermektedir. Doğal etkilerle birlikte, insan ihtiyaçları ve psikolojisi kentsel dış mekan donatımını bütünleyici ilkelere dir.

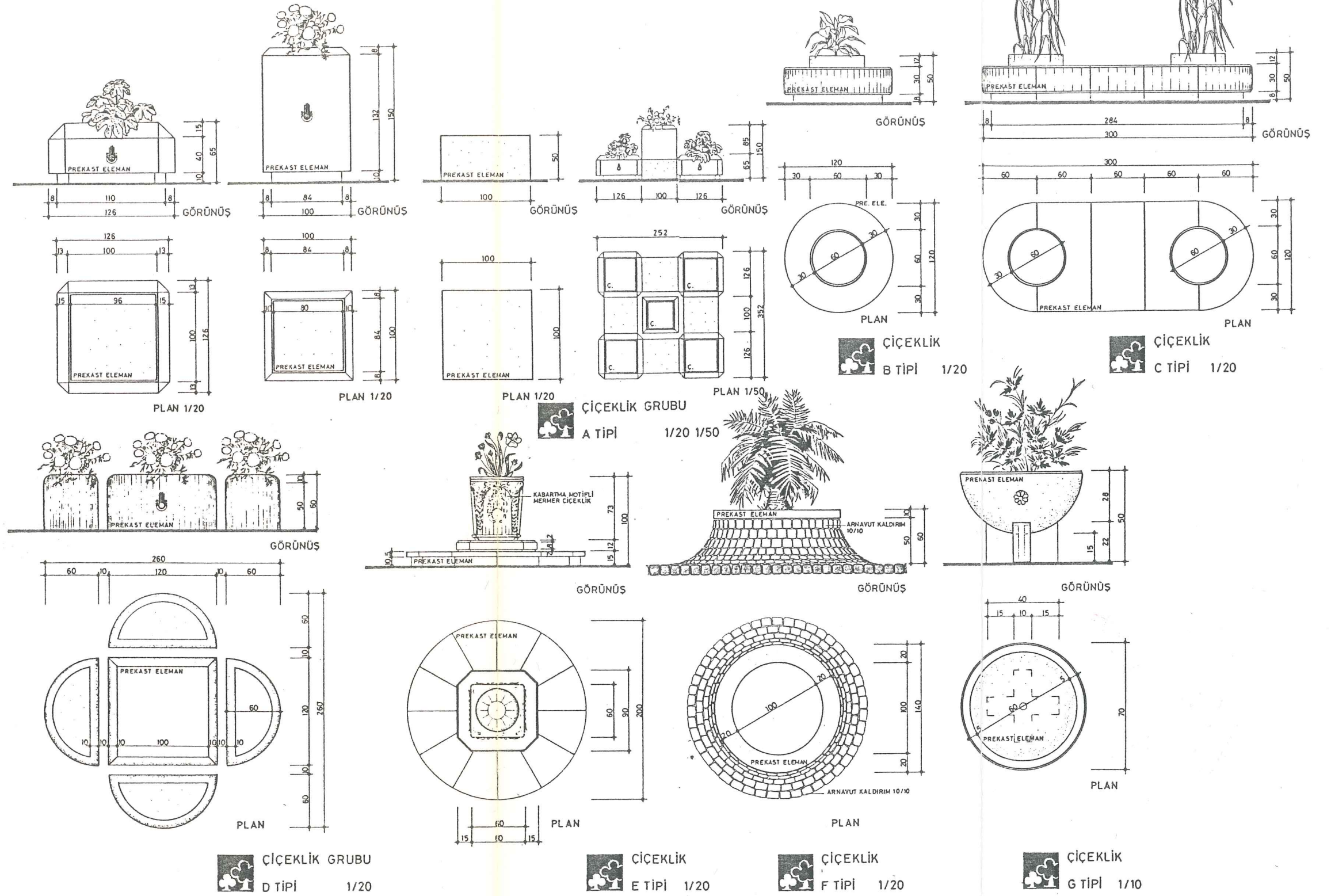
5.2. KENT MOBİLYALARI ÖRNEKLERİ:

Bu bölümde bir kent ölçeğinde kentsel donatım öğeleri olarak ne tür kent mobilyaları yer alacağına açıklık getirmeye çalıştık.

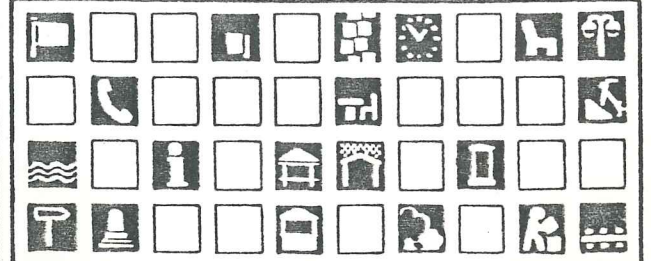
(36) Bakan. Ön.ver., s.6

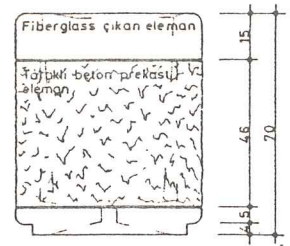

KENT MOBİLYALARI

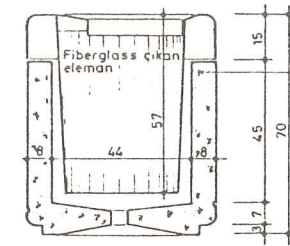

KENT MOBİLYALARI

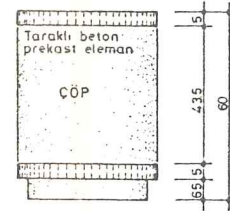

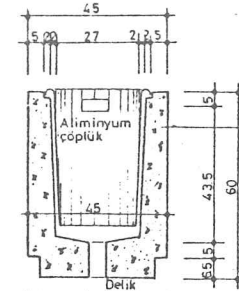
GÖRÜNÜŞ

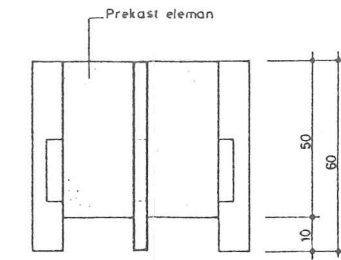
KESİT

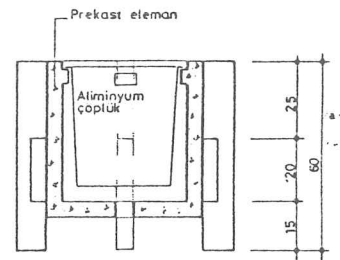
GÖRÜNÜŞ

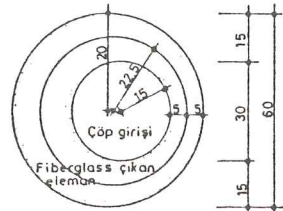
KESİT

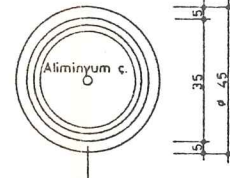
GÖRÜNÜŞ

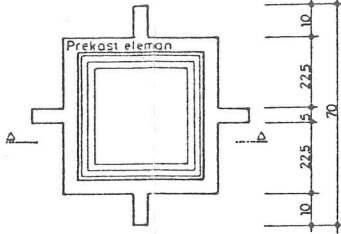
KESİT

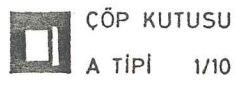
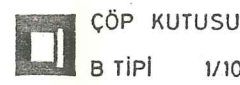
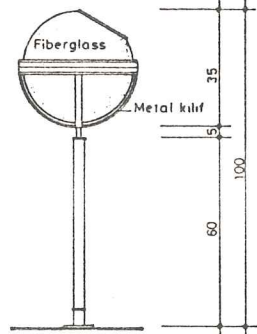
PLAN

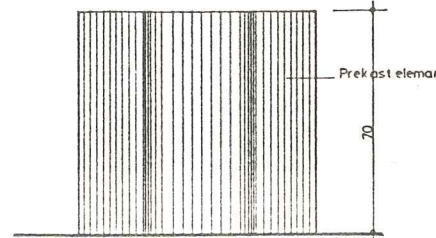
PLAN

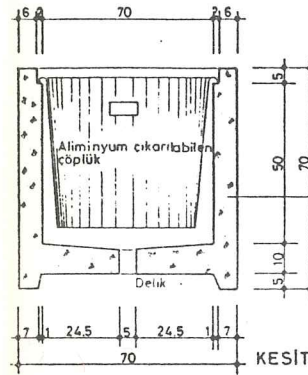
PLAN

ÇÖP KUTUSU
A TİPİ 1/10ÇÖP KUTUSU
B TİPİ 1/10

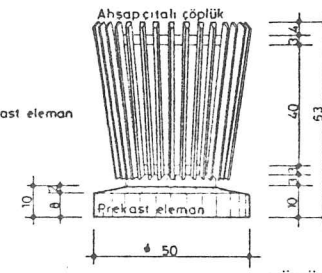
GÖRÜNÜŞ

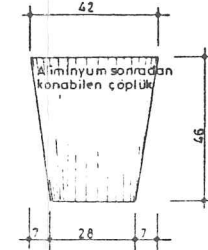
GÖRÜNÜŞ

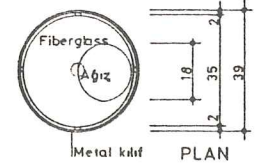
KESİT

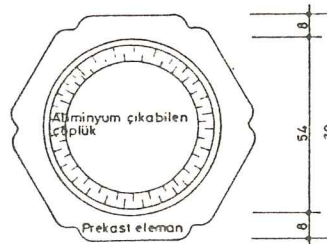
GÖRÜNÜŞ

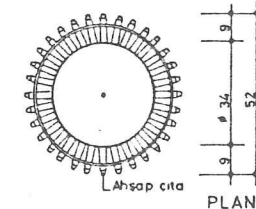
GÖRÜNÜŞ

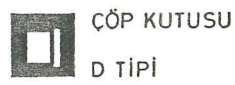
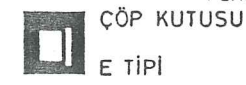
PLAN

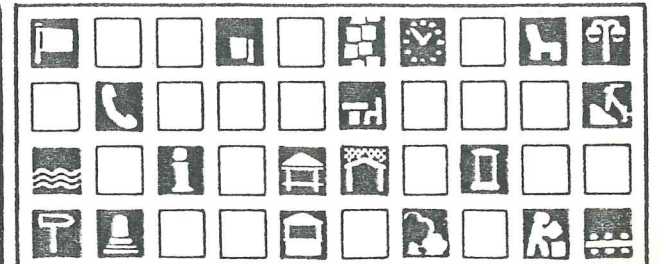
PLAN

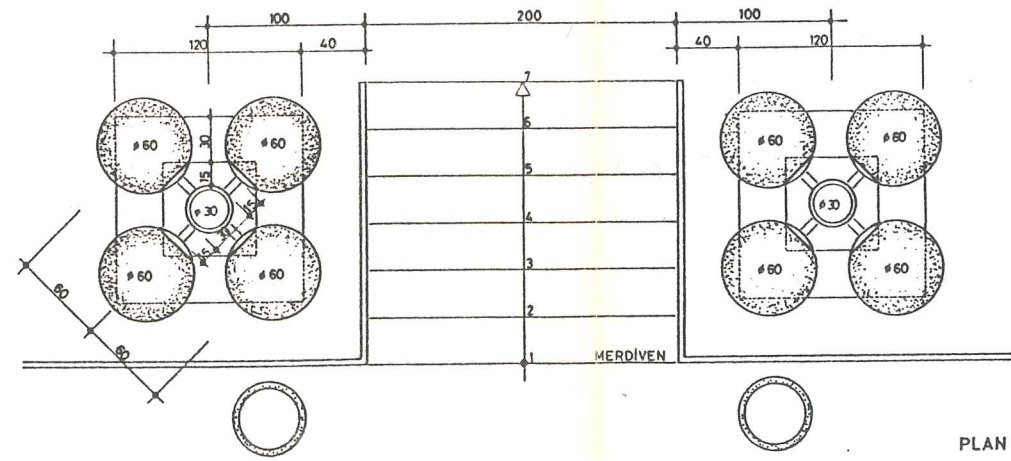
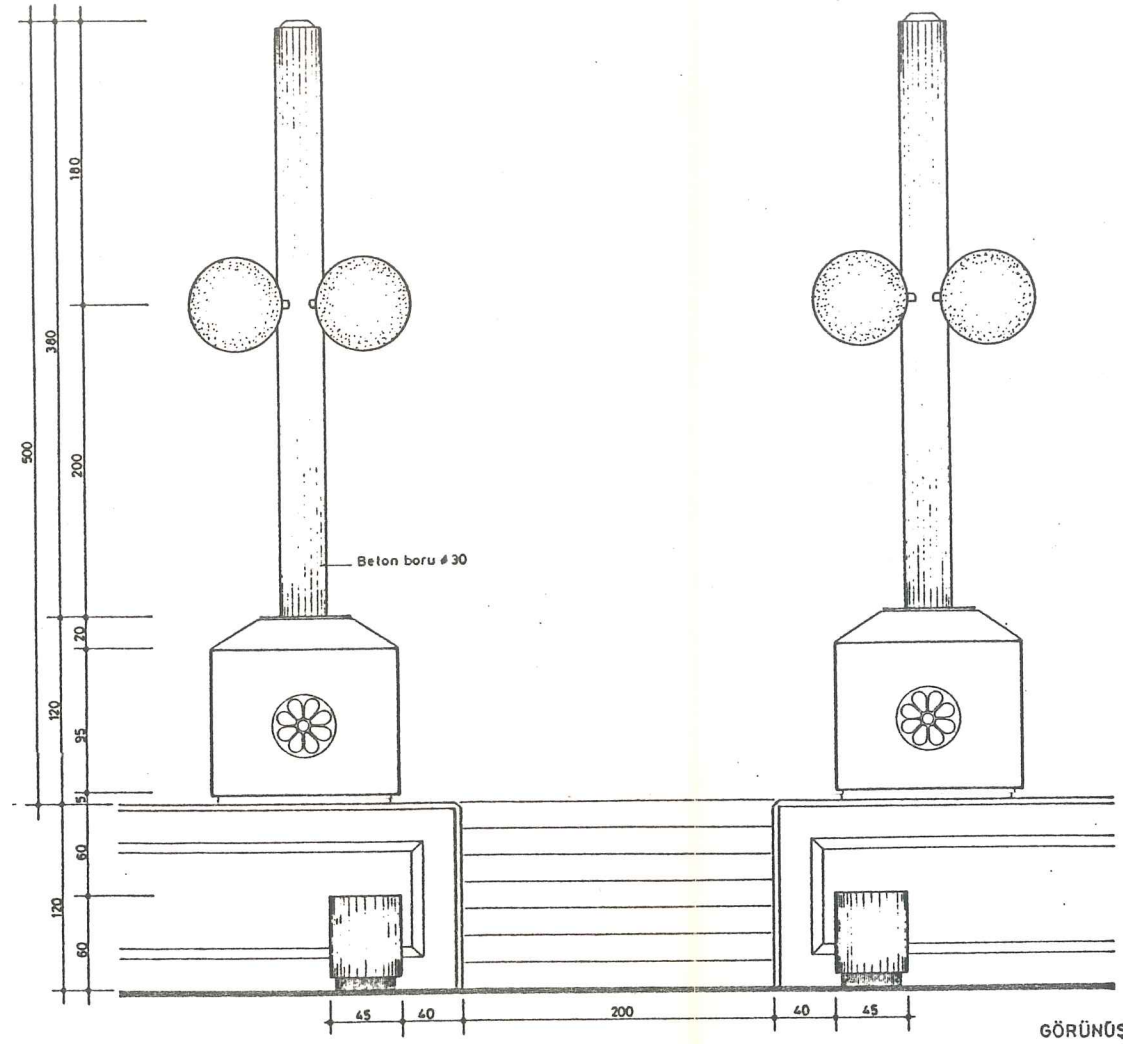

PLAN

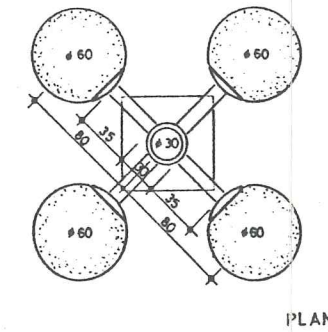
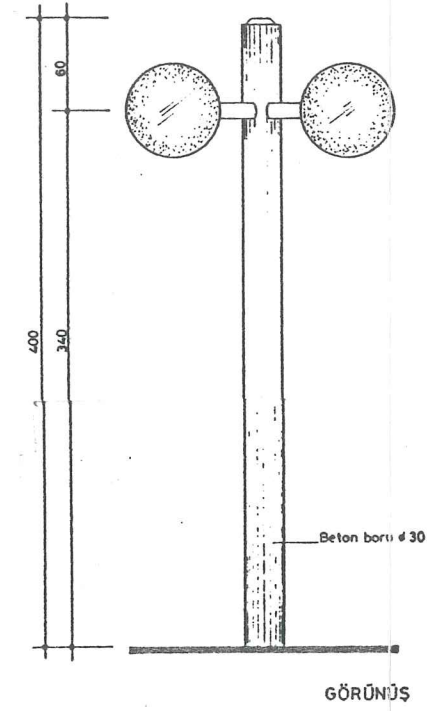
ÇÖP KUTUSU
C TİPİÇÖP KUTUSU
D TİPİÇÖP KUTUSU
E TİPİ

KENT MOBİLYALARI

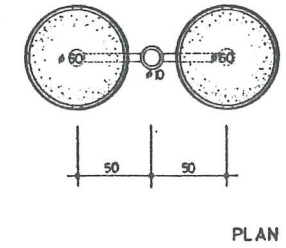
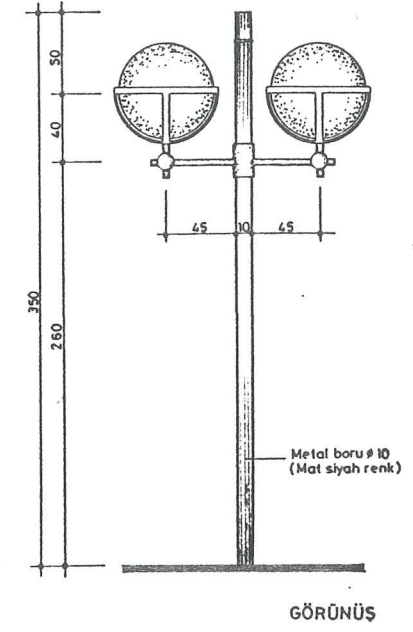

 AYDINLATMA ELEMANI
A TİPİ 1/20

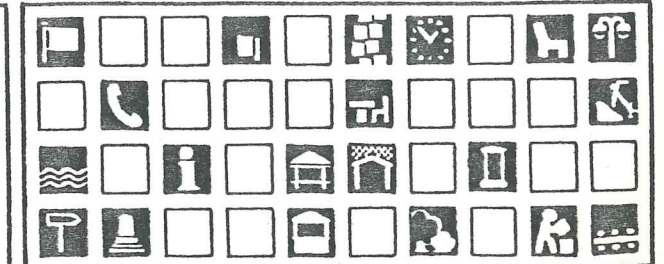

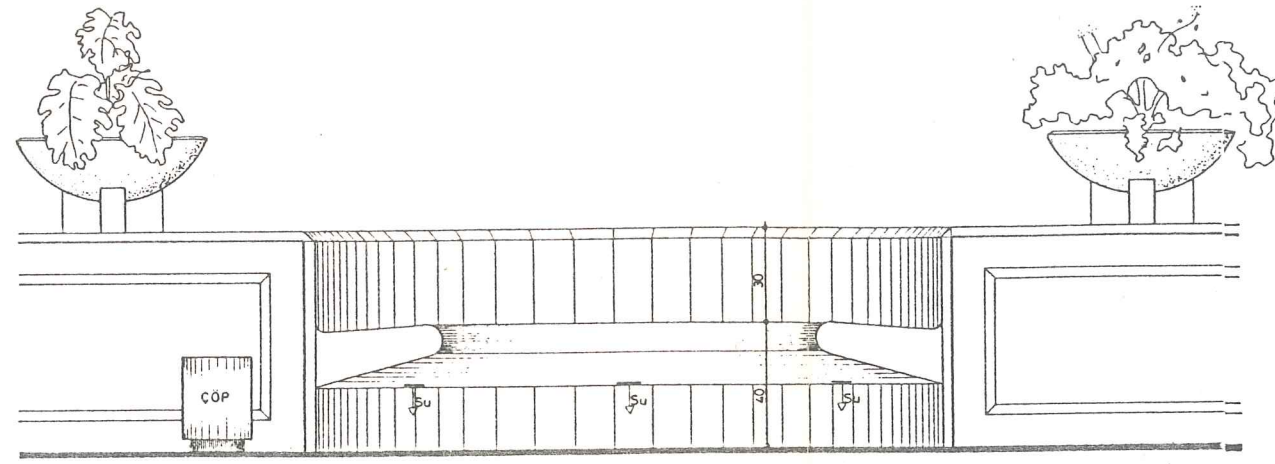
 AYDINLATMA ELEMANI
B TİPİ 1/20

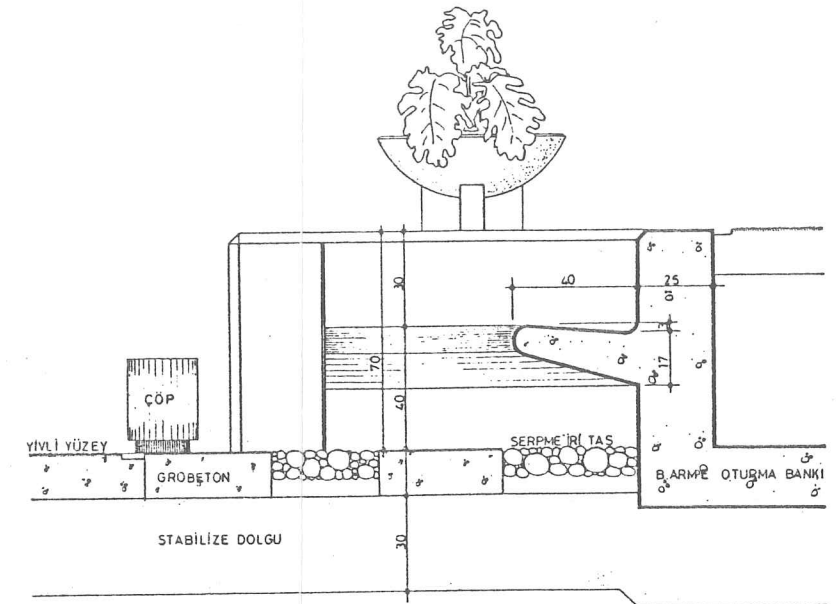
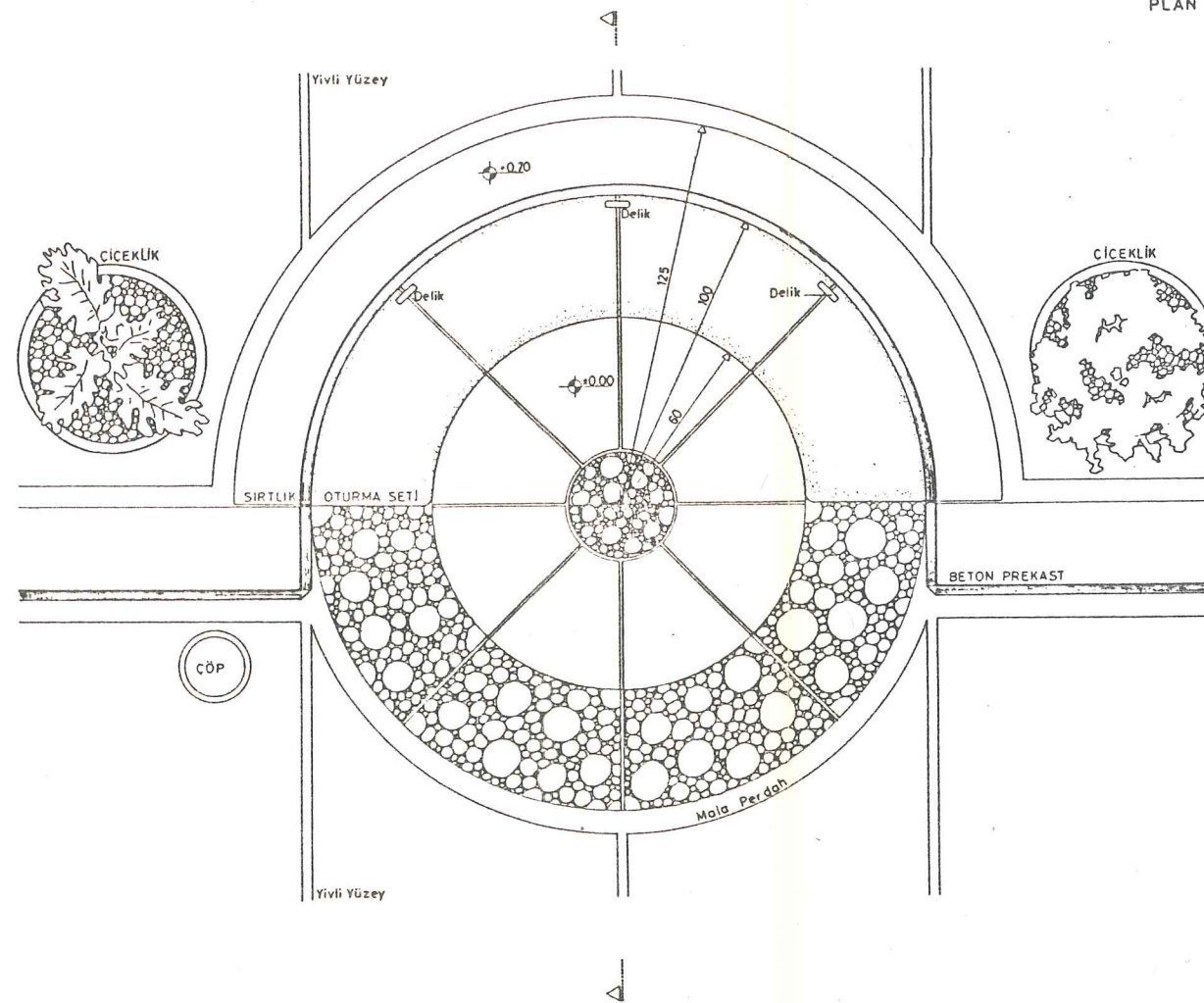
 AYDINLATMA ELEMANI
C TİPİ 1/20

KENT MOBİLYALARI

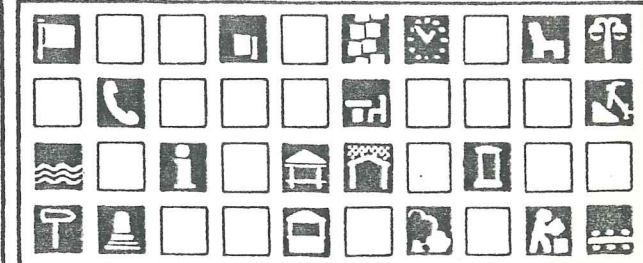
PLAN

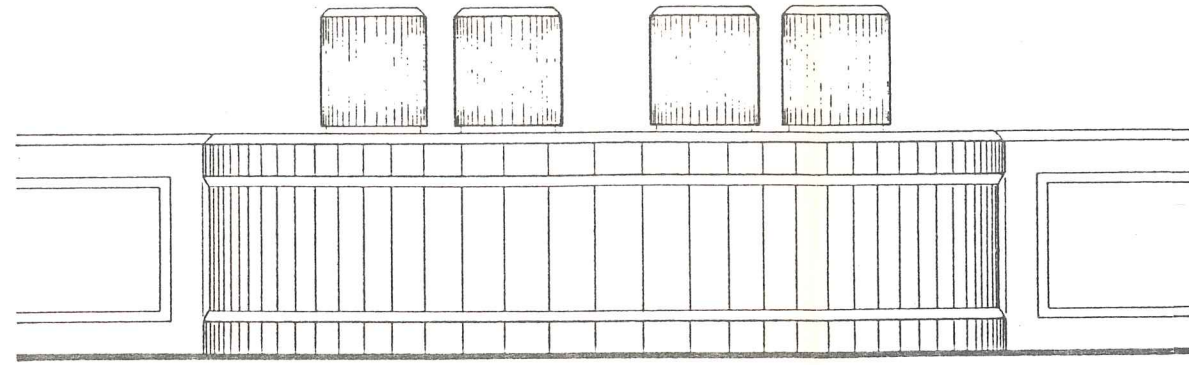

KESİT

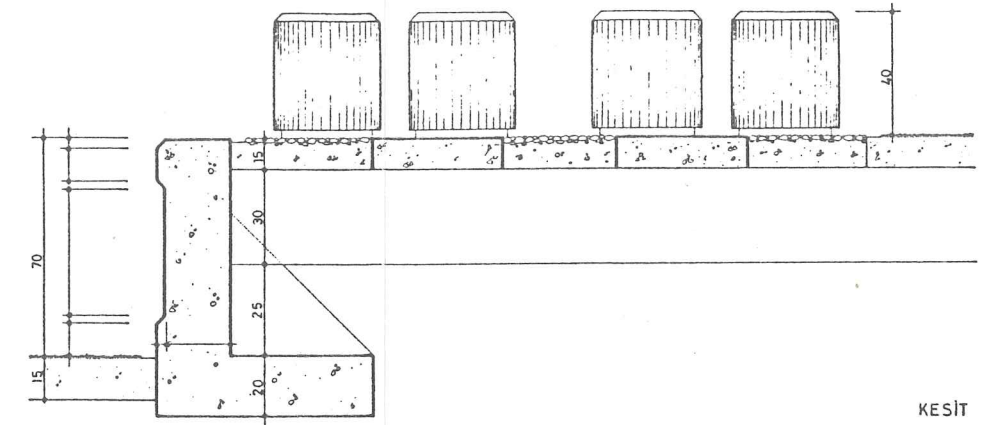
 OTURMA GRUBU
A TİPİ 1/10

KENT MOBİLYALARI

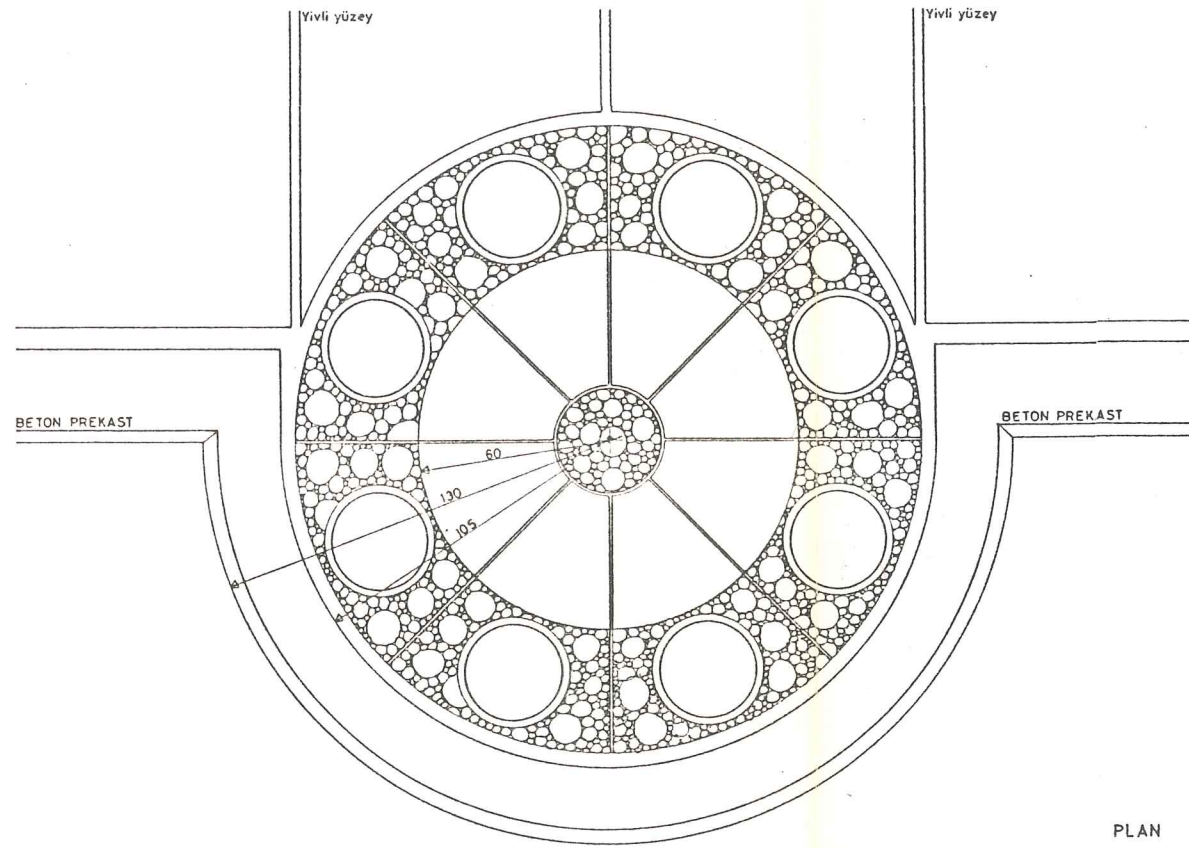

GÖRÜNÜŞ

KESİT

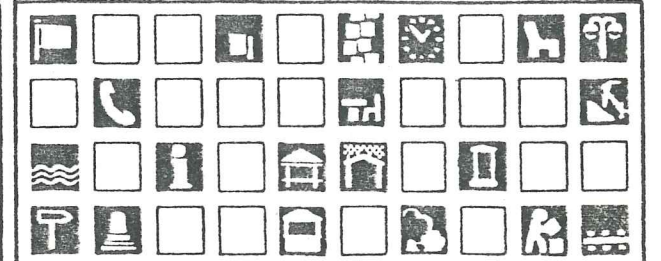

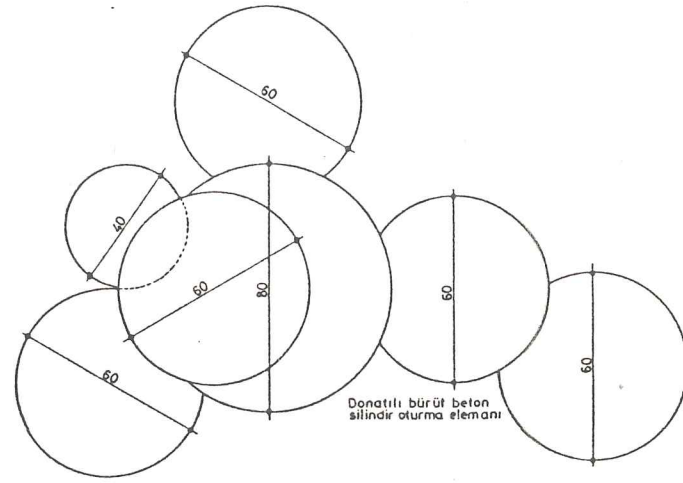
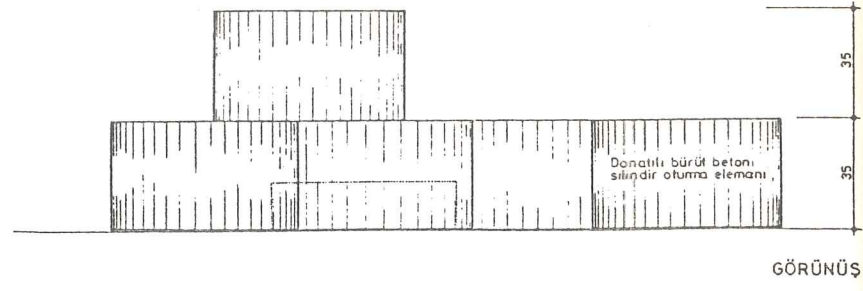
PLAN

OTURMA GRUBU
B TİPİ 1/20

KENT MOBİLYALARI

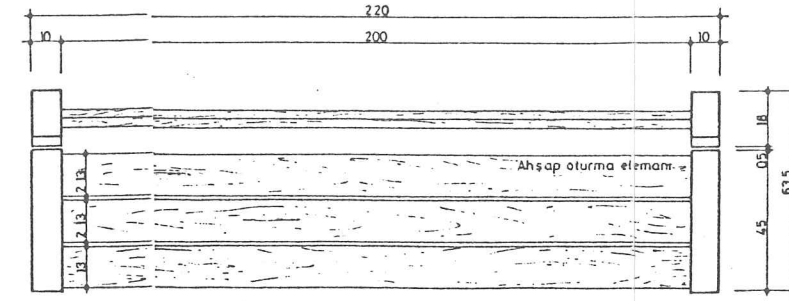
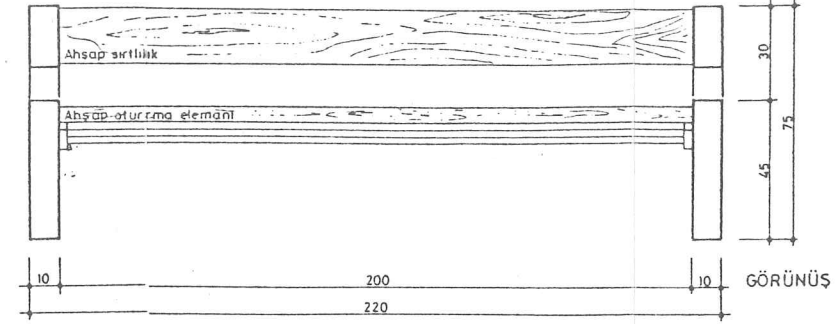
PLAN

PARK İÇİ OTURMA ELEMANI

C TİPİ

1/10

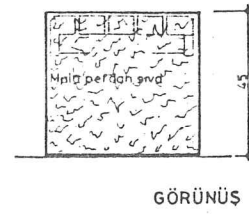
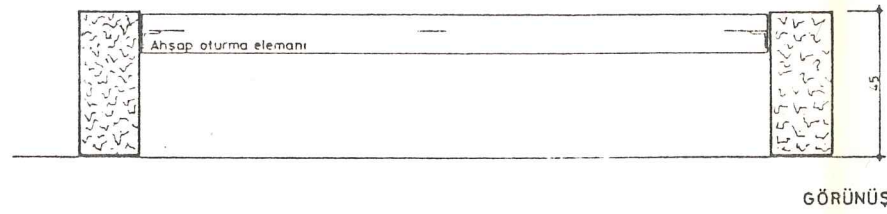
PLAN

PARK İÇİ OTURMA ELEMANI

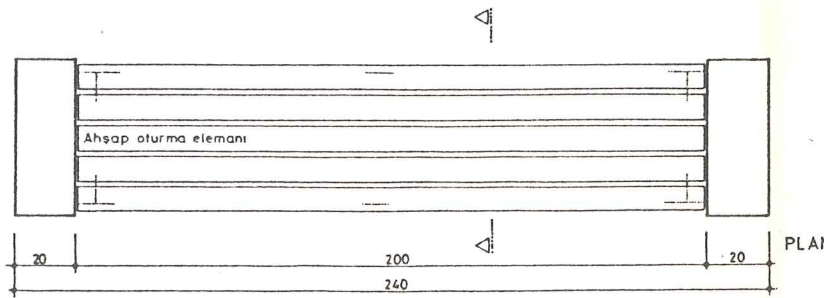
D TİPİ

1/10

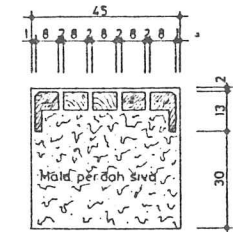

GÖRÜNÜŞ

GÖRÜNÜŞ

PLAN

KESİT

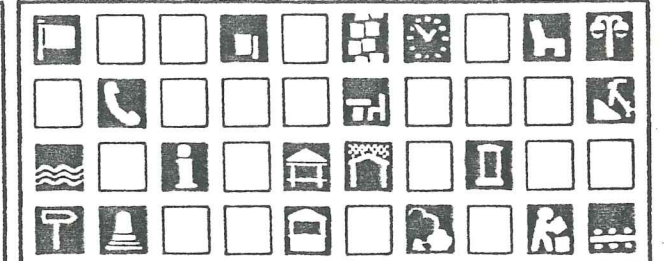

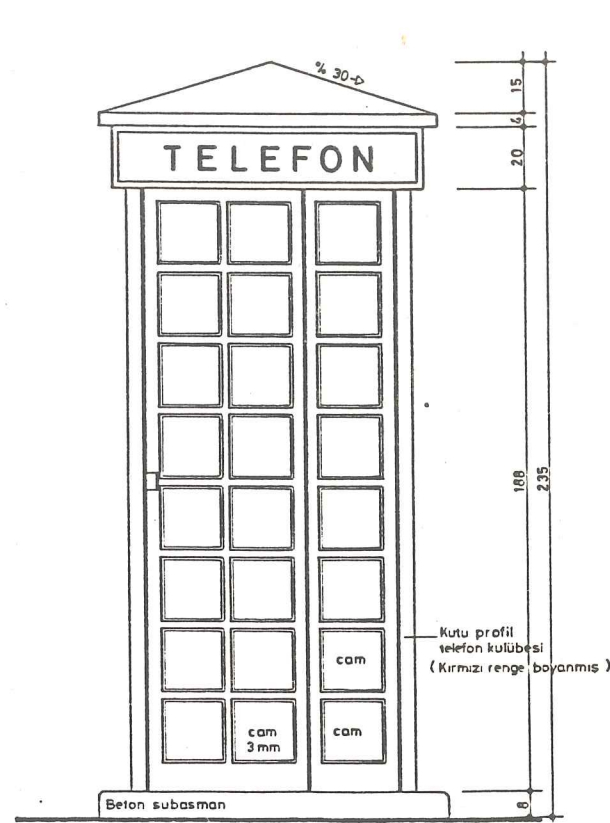
PARK İÇİ OTURMA ELEMANI

E TİPİ

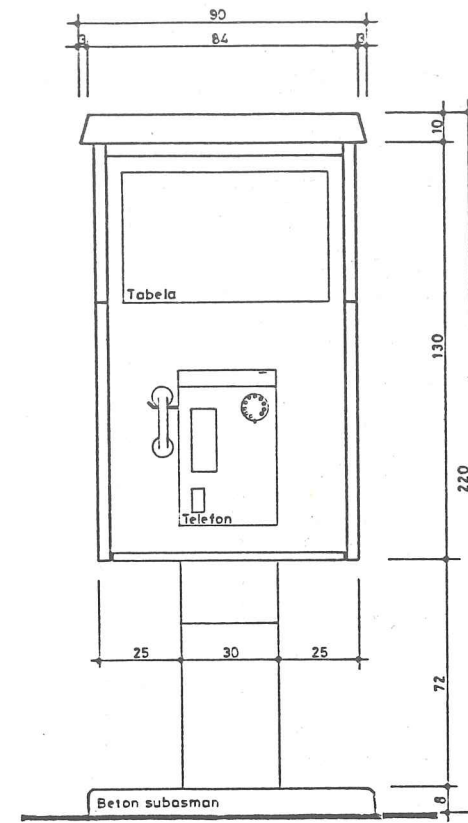
1/10

KENT MOBİLYALARI

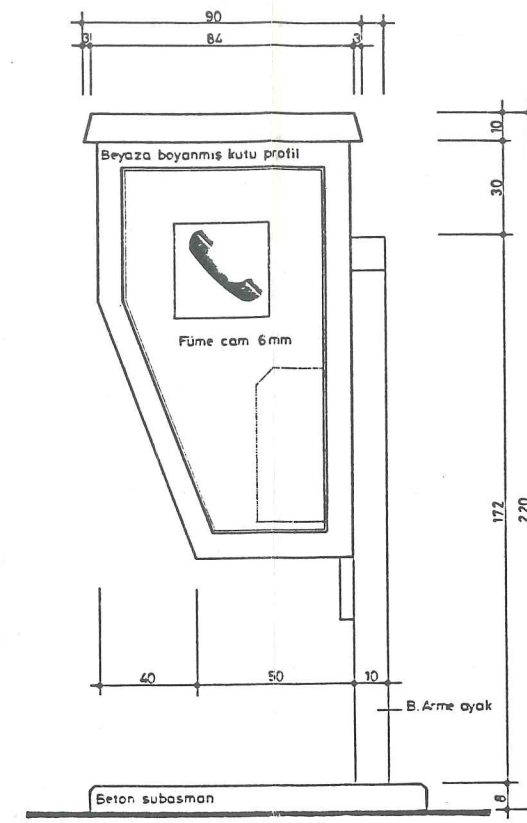

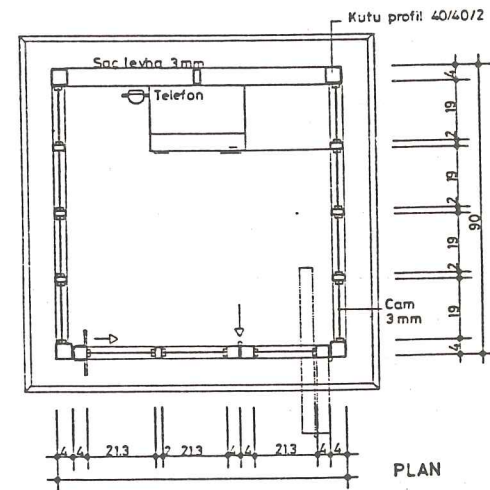
GÖRÜNÜŞ

ÖN GÖRÜNÜŞ

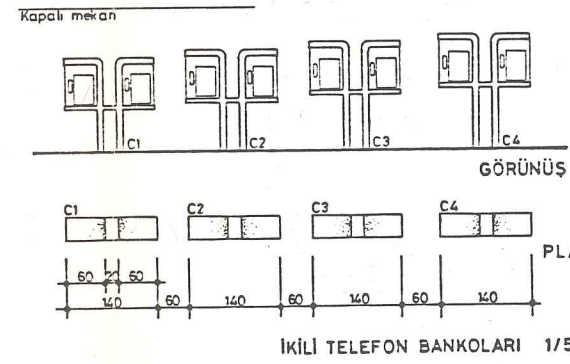

ARKA GÖRÜNÜŞ

PLAN

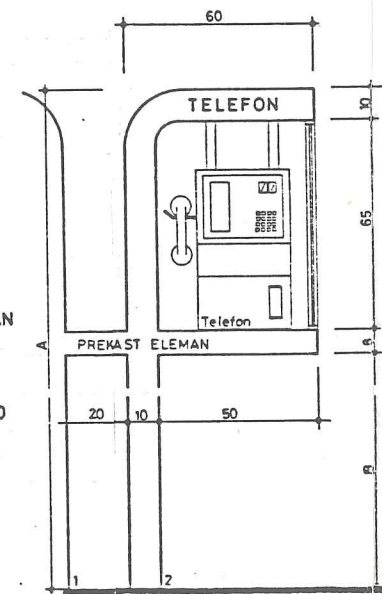
TELEFON KULÜBESİ B TİPİ 1/10

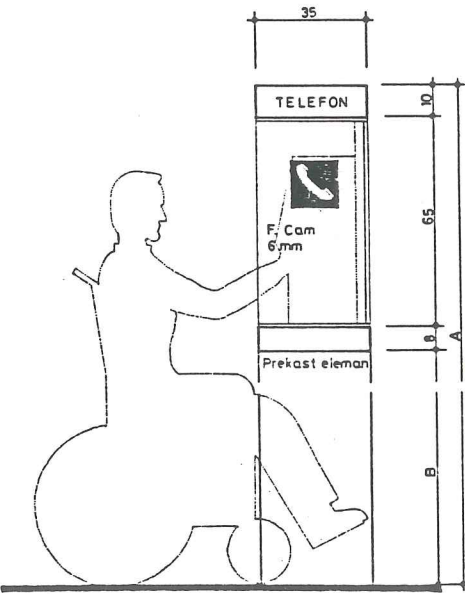
İKİLİ TELEFON BANKOLARI 1/50

Model no	A	B
C1	145	62
C2	155	72
C3	165	82
C4	175	92

TELEFON KULÜBESİ A TİPİ 1/10

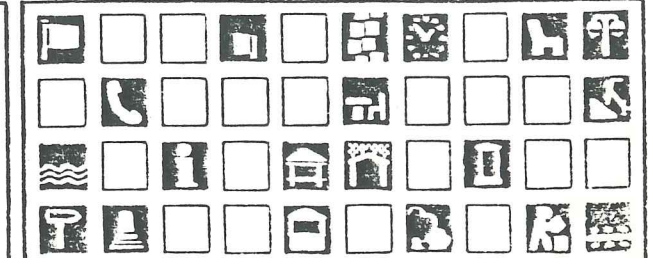
ÖN GÖRÜNÜŞ

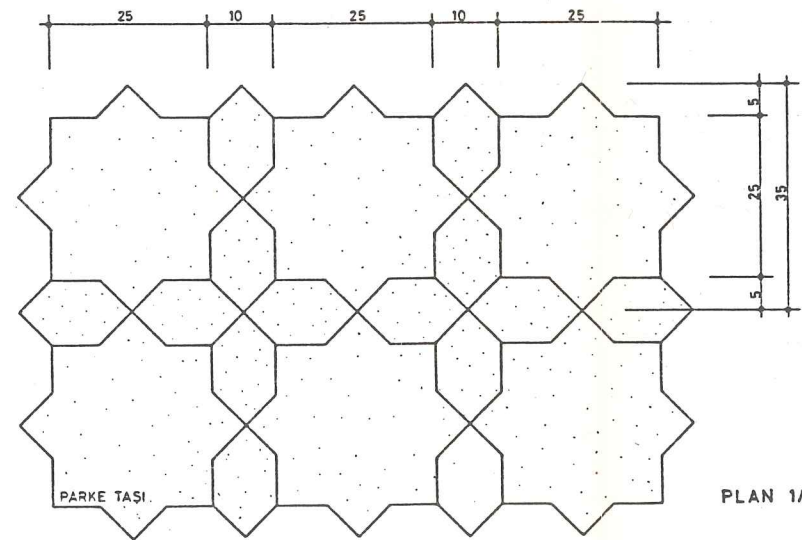
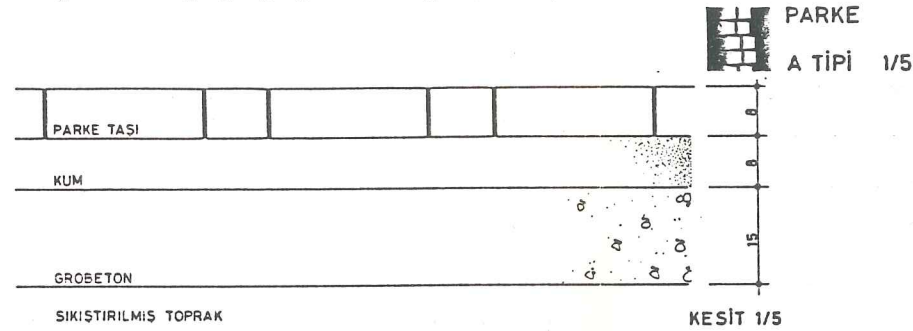
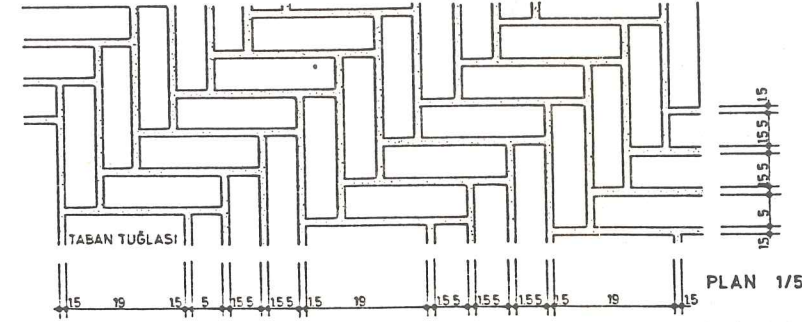
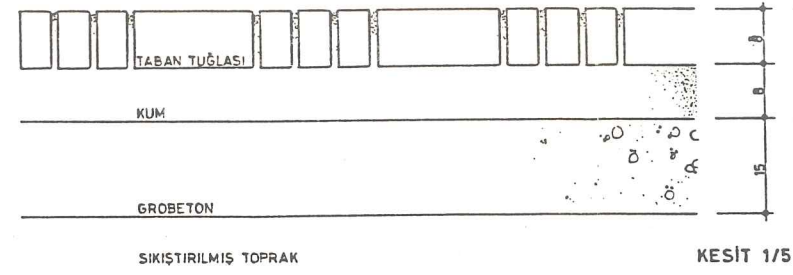

YAN GÖRÜNÜŞ

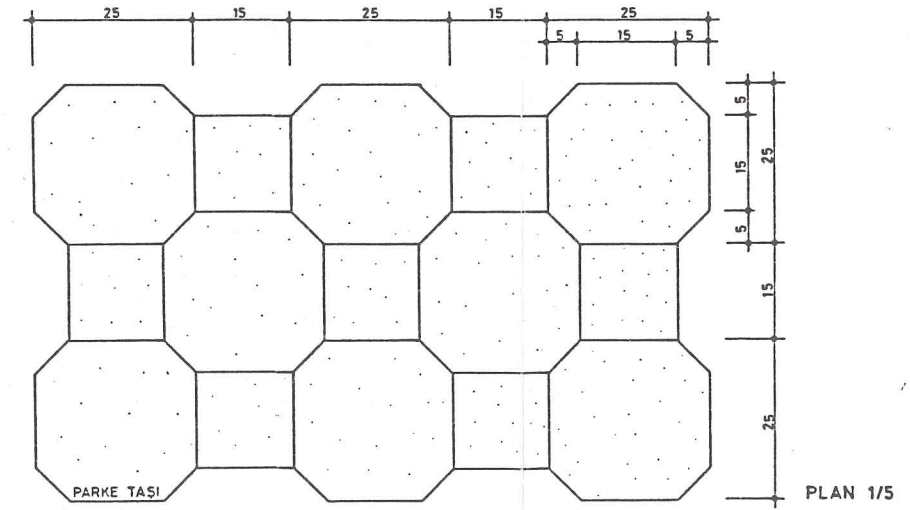
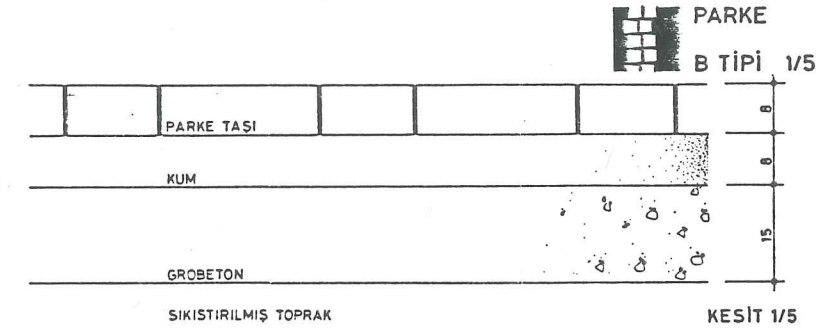
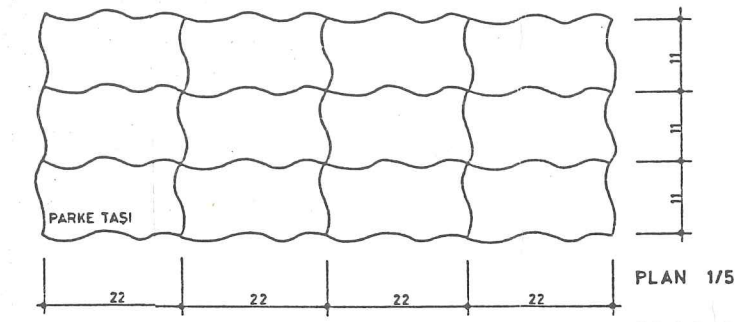
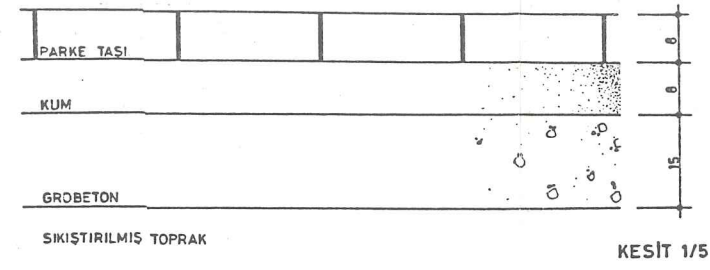
İKİLİ TELEFON BANKOSU C TİPİ 1/10

KENT MOBİLYALARI

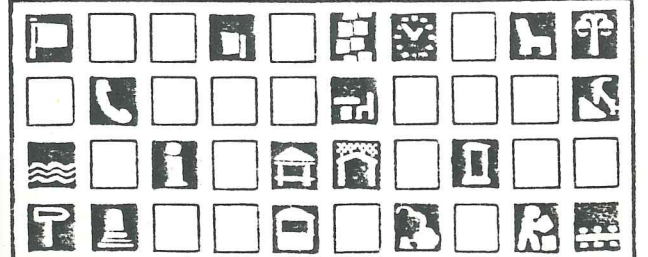

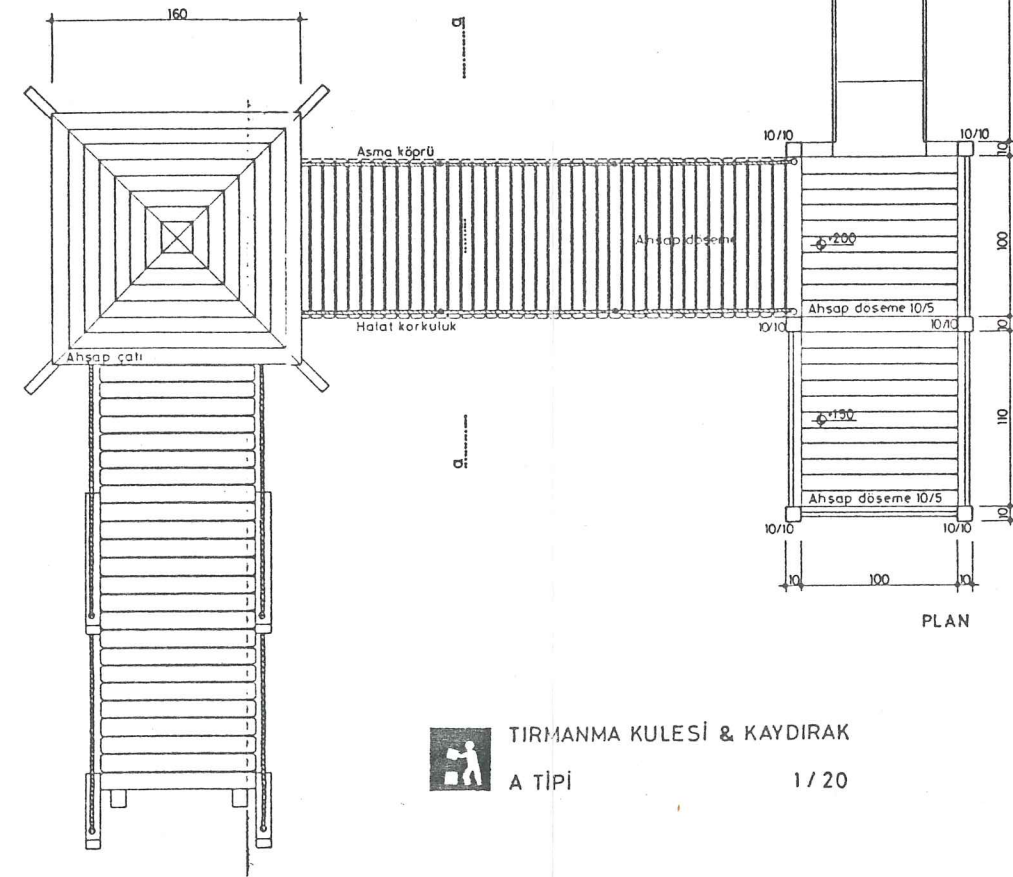
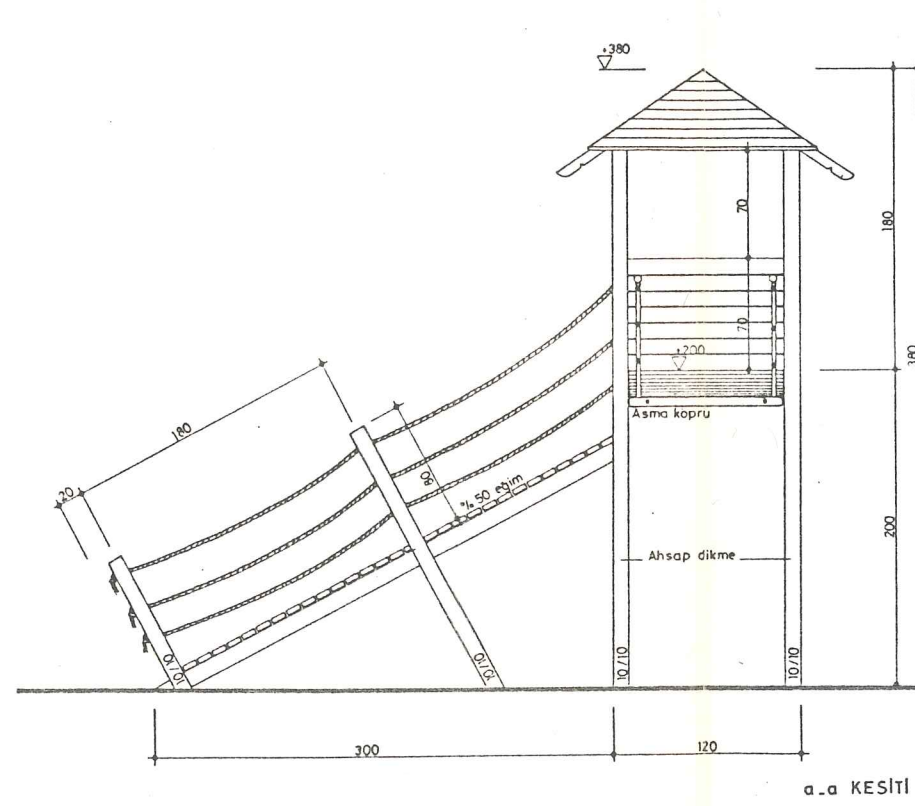
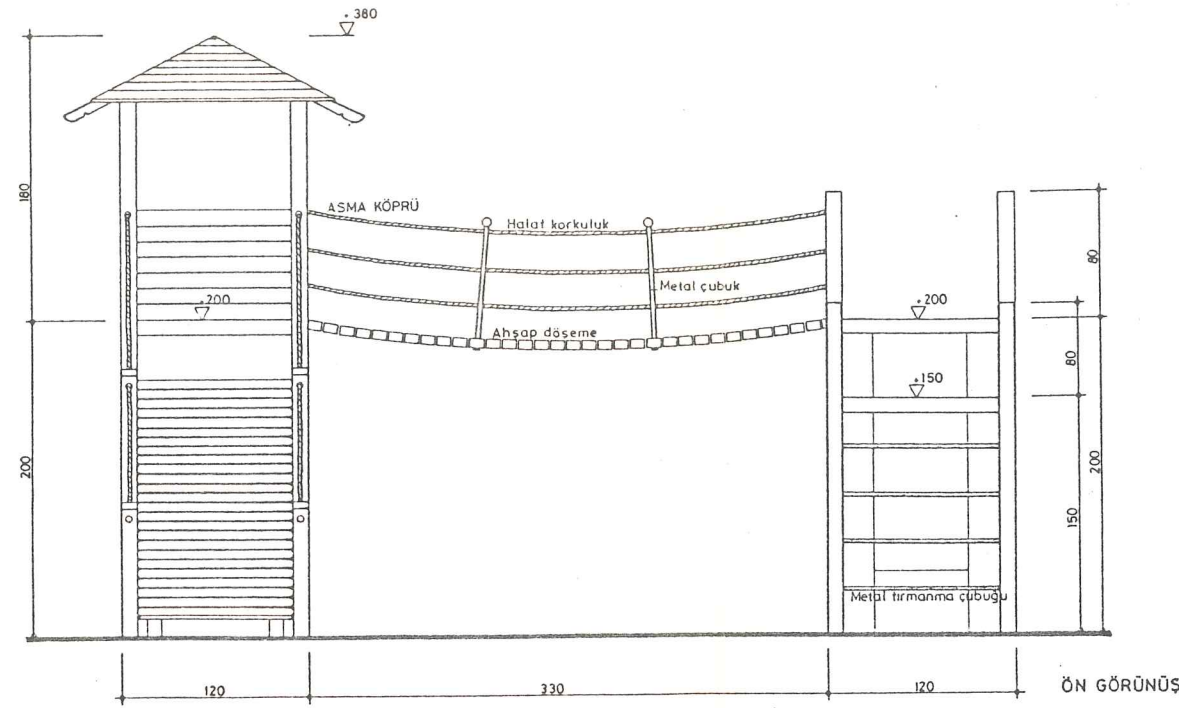
PARKE
A TİPİ 1/5

PARKE
B TİPİ 1/5

KENT MOBİLYALARI

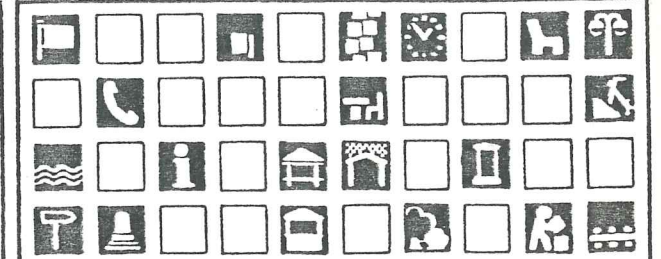

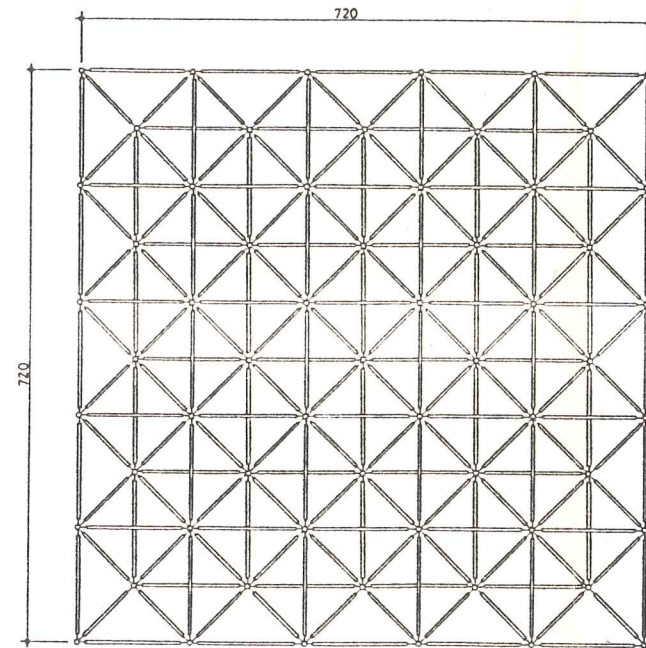
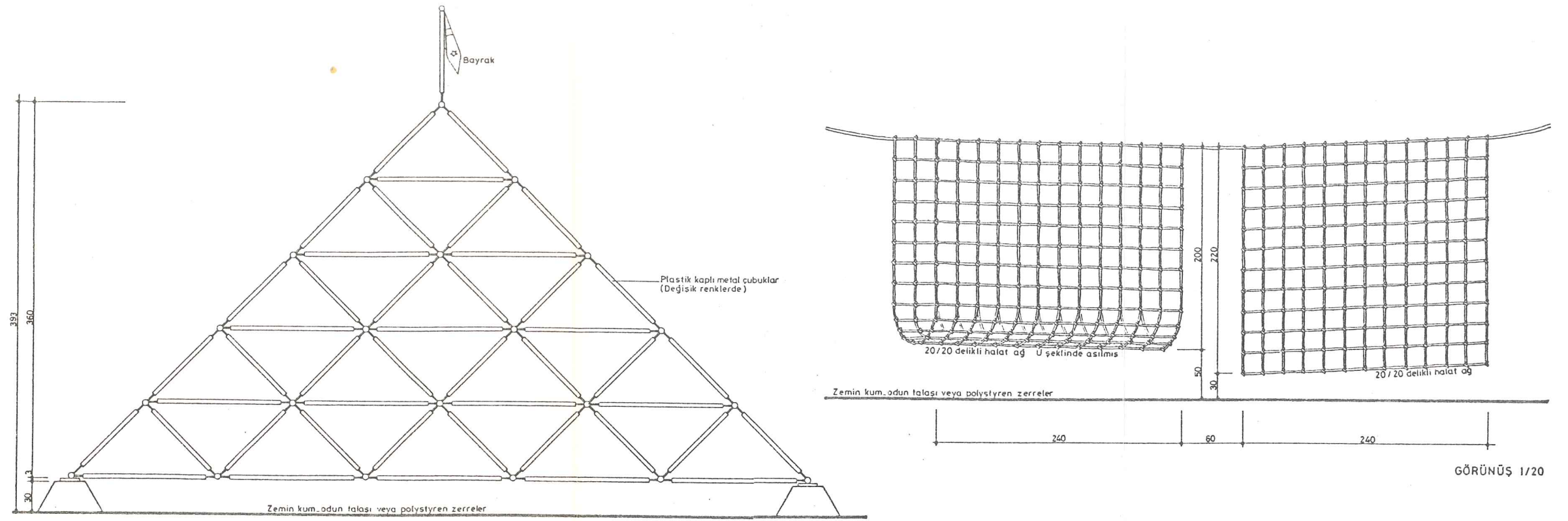
TIRMANMA KULESİ & KAYDIRAK

A TİPİ

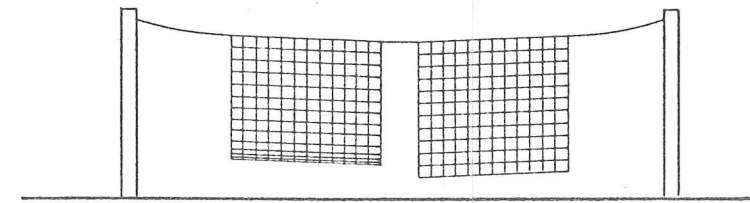
1 / 20

KENT MOBİLYALARI

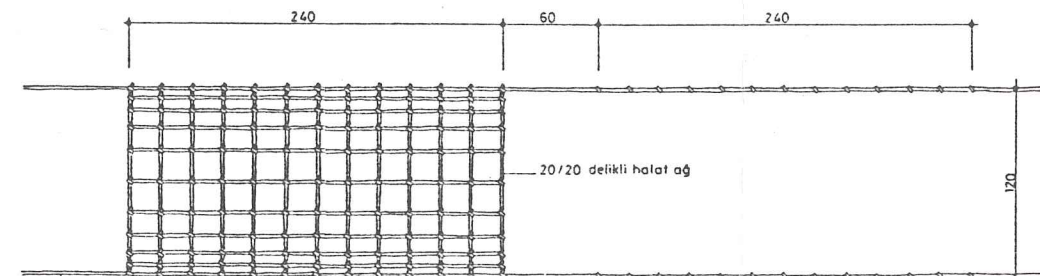

PLAN 1/50

GÖRÜNÜŞ

PLAN 1/20

UZAY KAFES TIRMANMA KULESİ

B TİPİ

1/20 1/50

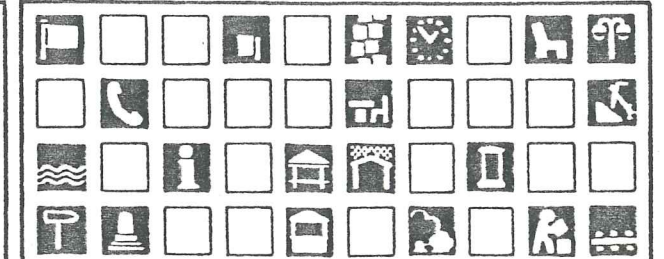

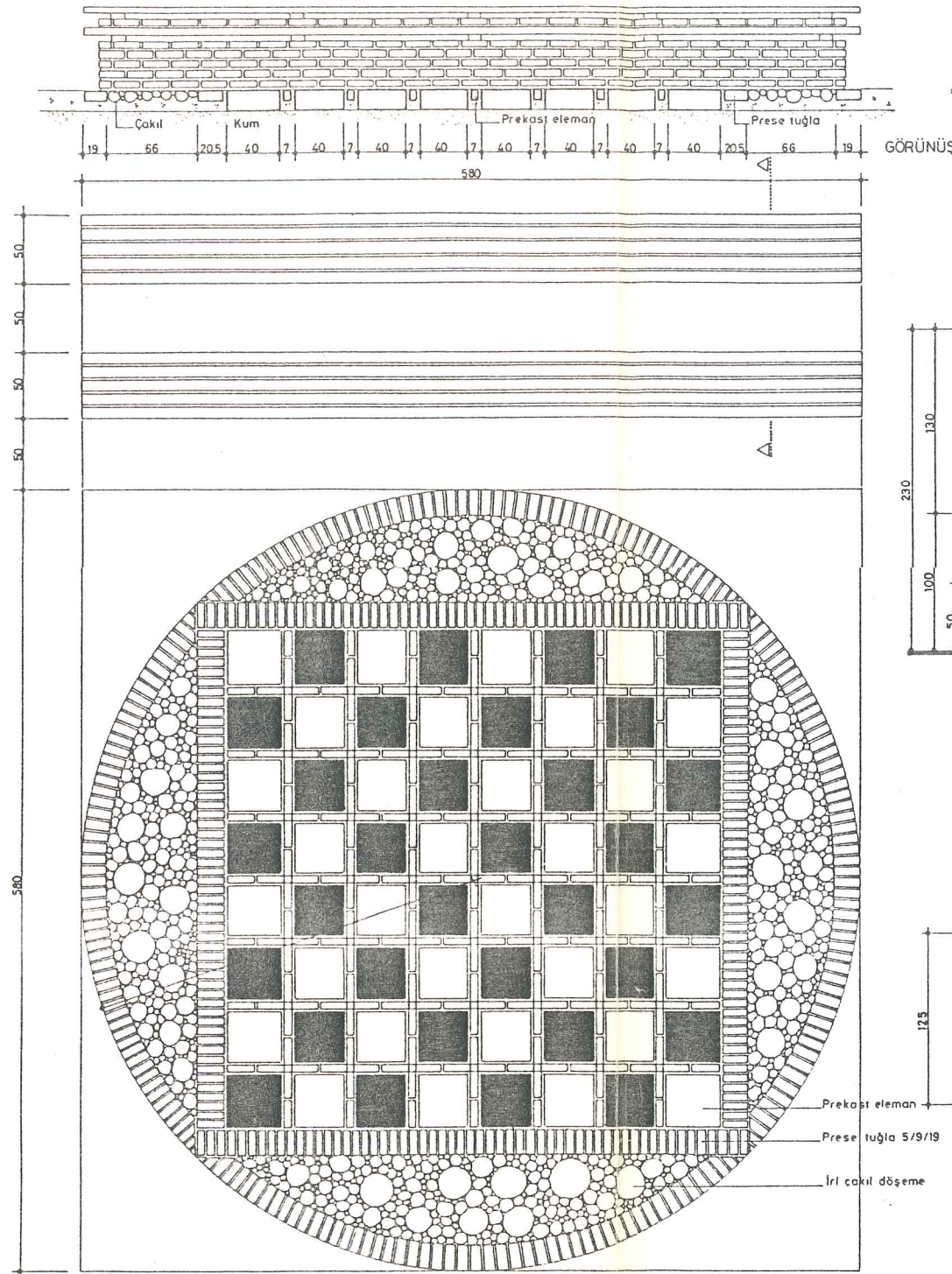
TIRMANMA HALATLARI

C TİPİ

1/20

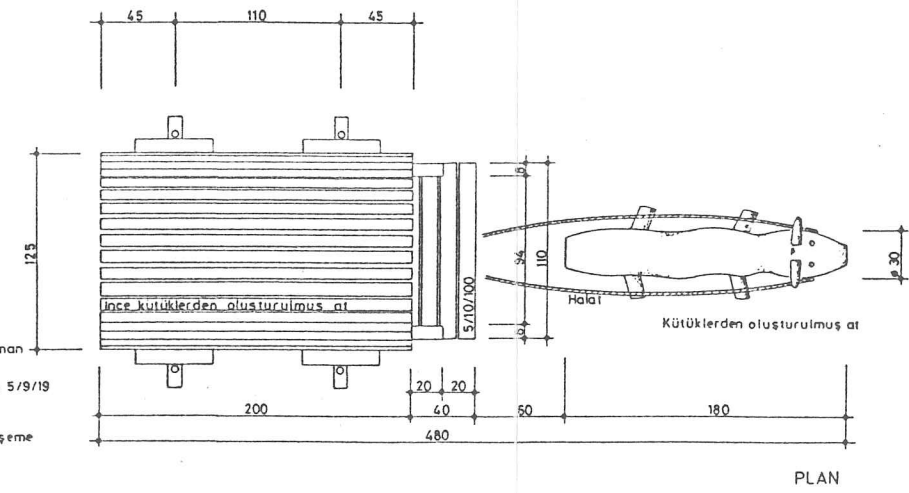
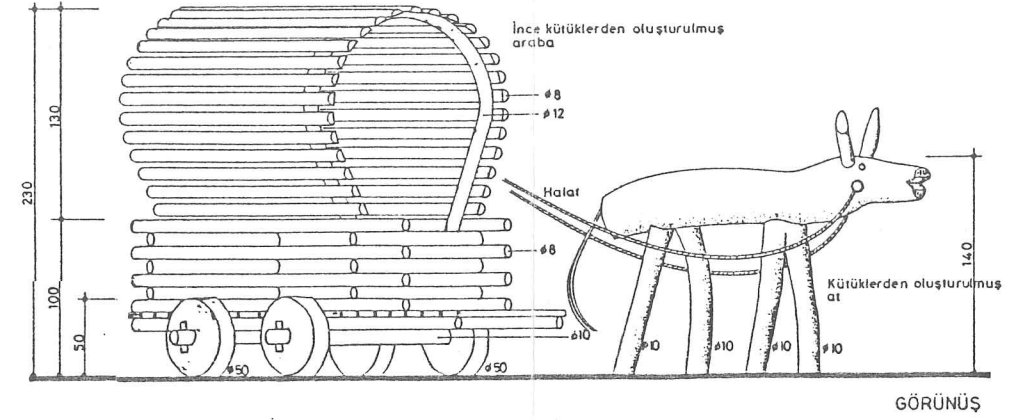
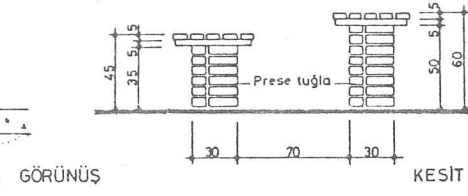
KENT MOBİLYALARI

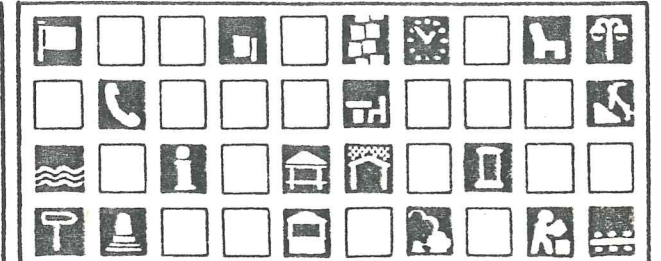
 DEV SATRANÇ KÖŞESİ
G TİPİ 1/20

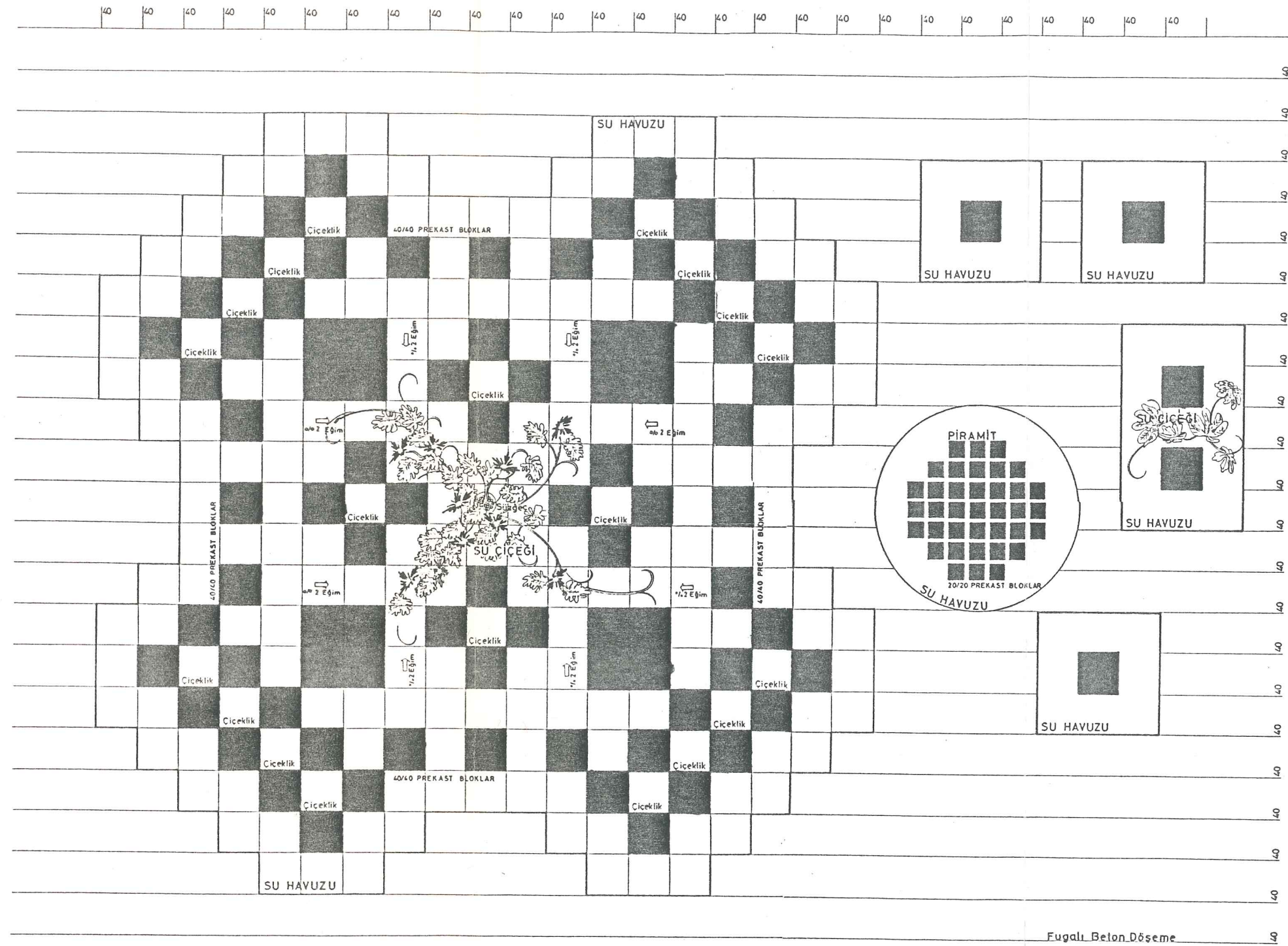
PLAN

 AHŞAP OYUNCAK AT ARABASI
H TİPİ 1/20

KENT MOBİLYALARI

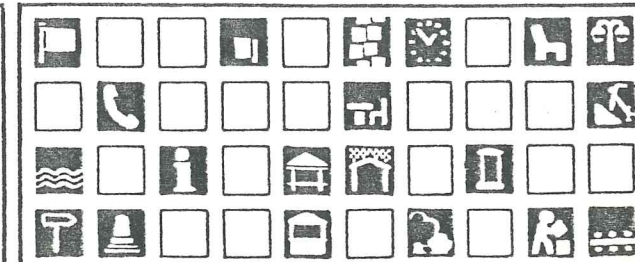

HAVUZ
A TİPİ 1/20

PLAN

KENT MOBİLYALARI

BÖLÜM 6

BELEDİYE GÖREV VE SORUMLULUKLARI:

6.1. KENT İMAR PLANI NEDİR? NASIL YAPILIR? NASIL UYGULANIR?

Kent imar planları, bir kentte, gelecekte yer alacak çalışma, barınma, taşınma, dinlenme ve eğlenme gereksinmelerine yanıt verecek kuruluşların yapılacağı toprağın kullanım biçimleriyle, belli başlı bölgeleri gösterirler. İmar planları, kentlerin, gelişme biçimi ve yönlerini gösteren, büyümelerini düzene bağlayan, nesnel, açık, genel ve herkesçe uyulması zorunlu hukusal belgelerdir.

Nazım plan ve uygulama planı olarak ikiye ayrılan ve ilki planın genel çizgilerini, ikincisi de gelişmenin ayrıntılarını gösteren imar planlarının hazırlatmak görevi ülkemizde belediye meclislerindedir. Belediye meclislerince kabul edilen planlar, İmar ve İskan Bakanlığınca onaylanarak yürürlüğe girerler.

Türkiye'de her belediye imar planı yaptırmak zorunda değildir. Nufusu 10.000'i geçmiş olan belediyelerle, bütün il merkezleri, nüfuslarına bakılmaksızın imar planı yaptırmak zorundadırlar. Bunun gibi nüfusu 10.000'i bulmadığı halde gelecekteki bayındırlık ve kentleşme hareketleri bakımından plana gereksinmesi olduğu İmar Bakanlığı'nca saptanan belediyelerde, plan yaptırmak zorunluluğuna bağlı tutulmuşlardır. Bundan başka, İmar ve İskan Bakanlığı, genel yaşamı etkileyen yıkım olaylarına uğramış bölgelerde, gecekondu yasasının uygulanmasının gerektirdiği durumlarda birden çok belediyeyi ilgilendiren metropoliten alanlarda, belediye meclislerinin kararlarına gerek kalmaksızın ve nüfus ölçütü ile bağlı olmaksızın, belediyeler için doğrudan doğruya imar planı yaptırmak yetkisine sahiptir.

Öte yandan, nüfusu 5 bin ile 10 bin arasında kalan belediyelerle ilçe merkezi olan belediyeleri, yasa, nüfusları ne olursa olsun, imar planı değil, fakat belirli yollarının konumunu ve yollar boyunca gelişmenin nasıl olacağını belirleyen yol, yön planları (yol istikamet planları) yaptırmak zorunda saymışlardır.

Yasa yapıcının, belediyeler arasında gereksinmelere ve gelişmelere göre, plan yapma zorunluluğu açısından bir ayırım gözetmesi ne denli gerçeği bir yaklaşım ise, İmar ve İskan Bakanlığı gibi merkezdeki bir otoritenin, yerel yönetimlerin özerkliği ilkesini zedeleyecek ölçüde, belediye meclislerine danışmaksızın onlar adına ve onlar için planlar yaptırmaya yetkili kılınması da o kadar yanlış bir tutumdur.

İmar planı, kentin yüzünün gelecekte alacağı biçim demek olduğuna göre, gelecekte kentin neresinde ekonomik etkinliklerin, yani sanayinin, ticaret ve hizmetlerin, neresinde oturma alanlarının, kamusal kuruluşların bulunacağı planda yer alır. Kent içinde ayrılacak yeşil alanların, park, meydan, otopark, çocuk bahçesi gibi yerleri oturma bölgelerinde kaç katlı yapılara izin verilebileceğini plan gösterir.

İmar planlarının uygulanması görevi de belediyelerindir. Ancak planların uygulanmasını sağlayan imar denetimleri ve kuralları, bireyleri, sahip oldukları topraktan diledikleri biçimde yararlanma olanağından yoksun bıraktığından, belediyeler, planları uygulamakta büyük güçlüklerle karşılaşır. Kamu yararı ile bireysel yararların çatıştığı durumlarda, özel iyeliğin mutlak ve kutsal olduğu sistemlerde kent planlarının uygulanması çok güçtür. Sık sık, yer yer, plan değişiklikleriyle planlar yozlaştırıldığı gibi bireysel çıkarların korunması amacıyla planlarda, bölge ve kat kurallarında değişiklikler yapıldığında sık sık rastlanır.

Kent planları; kentin, ekonomik, toplumsal, yerleşme li ilgili bütün özellikleri incelenerek, kaynakları ayrıntılarıyla saptanıp, bölgesiyle ilişkileri gözden geçirilerek, geleceğe ait kestirmeler gerçekçi olarak yapılarak hazırlanır. Gerçekçi ve bilimsel araştırmalara ve kestirim yöntemlerine dayanmayan planların kısa sürede işe yaramaz duruma düşmeleri kaçınılmazdır.

İmar yasası, yaptırılmış planların uygulanması zorunluluğunu da getirmiştir. Ama bu zorunluluk, genellikle yerine getirilmez, getirilemez. İmar yasasının uygulanmasına ilişkin ayrıntılan ve plan tanımları, imar tüzüğünde yer almıştır. Her belediyeye ait imar yönetmelikleri ise, o belediyenin özelliklerini hesaba katarak imar planının nasıl uygulanacağını gösteren hükümler taşırlar.

Kent imar planları, dörder yıllık izlencelerle, belediyenin parasal olanakları ölçüsünde adım adım gerçekleştirilmeye çalışılır. Fakat Türkiye'de pek az belediye imar izlencesi hazırlar. Dolayısıyla planın ne kadarının ne kadar sürede gerçekleştirileceğine her aşama için ne kadar kaynak ayrılacağı önceden bilinmez.

Birçok belediye, İller Bankasının parasal ve teknik yardımından yararlanma olanağını elde etmek için, bunun ön koşulu olarak, bir imar planı hazırlatır. Ve bulundurlar. Bu tür planlar ölü doğmuş imar planlarıdır. Küçük belediyeler genelde bu amaç için plan hazırlatırlar.

Planların uygulanması için, yasalar, belediyelere çeşitli yetkiler tanımıştır. Kentin ayrı semtlerinde kat yüksekliklerini saptamak, kent toprağını çok küçük parsellere ayırmasını önlemek, yol, meydan, otopark, yeşil alan, çocuk bahçesi gibi genel hizmetler için kamulaştırma yapmak, bunlar arasındadır. Bireylerin sahip oldukları arsaları ile birleştirip,; kimi kent hizmetlerini yerine getirdikten sonra, artan bölümü % 25 eksigine

kadar, karşılık ödemeksizin sahiplerine dağıtmak yetkisini de imar yasamız belediyelere tanımıştır. (37)

6.2. BELEDİYELERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR:

Kentsel dış mekanlarımızın düzenlenmesi ile ilgili bulgular ve çalışma sonunda elde edilen bilgiler, bu konunun birçok sorunları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sorunlar, ülke ölçeğinde olduğu gibi alt ölçeklere inen, birbirine bağımlı konuları içermektedir. Sorunların daha belirgin olabilmesi için karakterine göre bir sınıflandırmaya gidildiğinde dört ayrı grupta toplandığını görmekteyiz. Buna göre, idare, ekonomik, teknik ve toplumsal olmak üzere sorunlar nitelikleri açısından ayrılmaktadır.

6.2.1. İdari sorunlar:

Bu sorunlar ülkenin idari sorunlarına bağlı, genel sorunlarından kaynaklanmakta ve yerel yönetimlerin yapısından gelmektedir. Aslında bu ayrımı yapmak konuyu açıklamada, kolaylık getirmek için düşünülebilir. Yoksa, yerel ve merkezi idarelerin idari sorunlarını birbirlerinden ayırmak, biri düzelirse diğeri de düzeler anlamına gelmektedir.

İdari sorunlar kendi içinde birbirinden bağımsız olarak gördüğümüz zaman üç ayrı grupta toplayabiliriz. Bunlar, Devletten kaynaklanan, politik nedenlerden gelen ve yerel yönetimlerin yapısından gelen idari sorunlardır.

-Devletten kaynaklanan idari sorunlar:

Kentlerimizin düzensiz gelişmesinin en önde gelen nedeni,

(37) Keleş, Ön. ver., s.98

süratli kentleşme ve bunun ülkede dengesiz nüfus dağılımı olarak belirtilebilir. 1950'lerden bu yana ve özellikle planlı dönemlerin başlaması ile ülkemizdeki kentleşmenin süratlenmiş olduğunu görüyoruz. Bu kentleşmenin, ülkemizin belirli bölgelerinde daha fazla olduğu ve özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerde oluşturduğu bilinmektedir. Kırsal alanlardan kentlere göç etmenin nedenlerinin en önemlisi devletin ve hükümetlerin getirmiş olduğu yatırım politikalarından kaynaklanmaktadır. Bu yatırımlar nedeni ile iş sahaları oluşmuştur. Eldeki verilerden, kamu yatırımlarının ülkede dengesiz ve belirli bölge ve şehirlere kaydığı anlaşılmaktadır. Bu kentler ise, daha önce belirttiğimiz nüfus patlamalarının olduğu kentler olarak görülmektedir.

Kentlerimizin, devletin yatırım politikalarına paralel olarak genişleyeceği ve nüfus artışı göstereceği gerçeğinden hareket edilmeyişi ve tedbir alınmayışı idari bir hata olarak görülmektedir.

6.2.2. -Politik nedenlere bağlı idari sorunlar :

Ülkemizdeki, partiler arasındaki politik çekişmeler yerel yönetimlere yansımaktadır. Kamu oyunu alabilmek için, hükümet teşkil eden partiler, karşı tarafın belediyelerine zorluklar getirmekte, kendi partisinin temsil edildiği belediyelere ise kolaylık getirmektedir. Dolayısı ile yerel yönetimler merkez ilişkisini oluşturan hükümlerin politik amaçlarına hedef olmaktadır. Bu nedenlerle yerel yönetimler gerekli yardımı ve iş birliğini sağlayamayınca kentsel çevre etkilenmekte ve gerekli düzenlemeler yapılamamaktadır.

-Yerel yönetimlerin yapısından gelen idari sorunlar:

1930 tarihinde kabul edilen Belediyeler Kanunu, zaman zaman ekler yapılarak günümüze dek gelmiş bulunmaktadır. 1930'ların şartlarına göre hazırlanmış olan bu kanun günümüzde güncelliğini yitirmiş durumdadır. O zamandan bu yana kentleşme karakter değiştirmiş ve ülkemiz belirli aşamalar geçirmiştir. Dolayısı ile yerel yönetimin yapısında değişiklikler ve yenilikler gerekmektedir.

6.2.3. Ekonomik sorunlar:

1930'da çıkan Belediye Kanunu'na göre belediyeler gelirlerine göre sınıflandırılmışlar ve bu gelir o zamanın para değerleri üzerinden yapılmıştır. Hala aynı değerlere göre yapılan bu ayırım, para değerinin değişikliklere uğraması nedeni ile geçerliliğini yitirmiş durumdadır.

Günümüzde, yerel yönetimlerin en başta gelen sorunlarından olan ekonomik yetersizlik, belediyelerin kadro geliştirmesini ve harcama yapmasını kısıtlamaktadır. Herkesi yönetime olan ekonomik bağımlılığı yüzünden, bu ilişkilerin tıkandığı noktalarda yerel yönetimler işlemez hale gelmektedir. Belediyeler gelirlerinin kısıtlı olması nedeni ile kendi kendine yetirli bir ekonomiye kavuşamamaktadırlar.

6.2.4. Teknik sorunlar:

Teknik sorunlar, yerel yönetimlerin bilgi yetersizliği ve konu ile ilgili kadro eksikliğinden oluşmaktadır. Kentsel tasarım yapılırken, imar planları, genelde 1:1000 ölçeğe kadar inmekte ve kentsel mekanların alt ölçek tasarımı yapılamamaktadır. Kentsel donatım öğeleri ise hemen hiç ele alınmamış durumdadır. Endüstri tasarımı dedigimiz bu tasarım kolu henüz ülkemizde birkaç üniversitemizde ele alınmış durumdadır.

Diger bir tasarımı kolu olan peyzaj mimarisi ise henüz kentsel ölcek-
teki yerini almamış durumdadır. Her iki disiplinin eksikliği
mekansal düzenlemelerde ve özellikle donatım elemanlarında kendi-
ni göstermektedir.

Belediyelerin teknik sorunları karşılayabilmesi için
gerek mekan standartlarının ve gereksé kentsel donatım öğeleri ile
ilgili teknik bilgilerin oluşması gerekmektedir. Her ne kadar
bu bilgiler kentsel tasarımı olarak ele alınmakta isede yeterli
degildir.

Yapılan imar planlarında, yörelere göre değişik mekan
anlayışı ve hele kentsel donatım anlayışı hiç yoktur. Halbuki
ülkemiz değişik dogal özellikleri olan bölgelerden oluşmaktadır.

6.2.5. Toplumsal sorunlar:

Kırsal bölgelerden kentlere göç eden ülkemiz insan-
ları, kentsel yaşamın gerekli düzenine uyum sağlayamamaktadır.
Zaten yeterli olmayan, kentsel alt yapı yeni kentlerimizin de
gelmesi ile yüklenmekte ve kent çevrelerini oluşturan yerleş-
meler adeta köy yaşamını andırmaktadır. Özellikle büyük kentlerimiz
yarıdan yukarı nüfuslarının bu tür gelişme sürecinde olması
sorunun boyutlarını oldukça açık bir biçimde ortaya koymakta-
dır. Bu nedenle, kentsel mekan ile donatım anlayışı olmayan
bir toplum yapısı büyük kentlerimizi oluşturmaktadır. (38)

(38) Bakan, Ön. ver., s.99

BÖLÜM 7

SONUÇ

Gelişme süreci içinde olan ülkemizde buna paralel olarak bir kentleşme görülmektedir. Kırsal alanlardan kentlere çok sayıda insanımız göç etmekte ve buralarda iş olanakları aramaktadır. Çok süratla gelişen bu göç hareketi, büyük kentlerimizi daha da genişlekmekte, nüfusunu artırmaktadır. Hazırlıksız olan bu kentlerimiz ani nüfus patlamalarına cevap verememekte ve birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. En önemli sorun, kentsel çecrenin yetersiz kalışı, alt ve üst yapı yetersizliğini oluşturmaktadır. Kentlerimizin dış mekanlardaki yetersizlik ve donatım eksiklikleri çok bariz bir şekilde kendini göstermektedir. Halen göçlerin devam ettiği kentlerimizin, bu gelişmeyi kaldırmabilecek düzeyde hazırlanması gerektiği tartışılmaz. Bu önlemlerin neler olabileceği üzerinde bir yargıya varabilmek için, yukarıda belirtilen sorunları önem sırasına göre ele alarak, kısa ve uzun vadelerde önlemler getirilebilir.

Ülkemiz kentlerini sağlıklı ve günümüz koşullarına uyumlu bir çevre özelliği ile tasarımı ve donatımı, toplumun sağlıklı olması açısından önem taşımaktadır. Bu günkü durumda, görüldüğü gibi kentlerimiz sağlıklı bir çevreye sahip degillerdir. Toplum bu şartların içinde yaşamaktadır. Günden güne artan bu gelişmenin güncelliği ve ciddiyeti, çok kısa zamanda alınması gereken bazı kararları getirmektedir.

-Kısa dönemde alınması gerekli tedbirler:

Mısa dönemde ve acilen alınması gerekli olan kararlar ve tedbirler, ülke ölçeğinde bazı idari kararlardır. Bu önlemlerin başında, ülkemizdeki dengesiz kentleşmenin nedini olan

yatırım politikalarını elden geçirmek ve bu dengeyi sağlayıcı yönde kararlar geliştirmek gerekir. Bu kararları alabilmek için ise, ülkenin yatırım politikasını yönlendirecek bir ekonomik politikanın saptanması ve bunun ülke içindeki dağılımının yapılmasını yönlendirecek bir Milli Fiziki Planlamanın yapılması gerekir. Dolayısı ile ülkemizdeki kentleşmenin hangi karakterde ve bölgelere göre olacağı ve beklenen nüfus yığılmasının nerelerde olabileceği önceden saptanabilsin. Diğer bir kısa dönem ve acil karar, yerel yönetimlerin sorunları ile ilgili olmalıdır. Yerel yönetimlerin yapısından gelen bu sorunlar, idari olduğu kadar ekonomik yetersizliklere dayanmaktadır. Dolayısı ile, merkezi idare ve yerel yönetim ilişkisini ve yerel yönetimlerin ekonomik ve idari yönleri ile tekrar düzene sokmak gereği ortaya çıkmaktadır. Bu düzenlemenin, yerel yönetimlerin bağımsızlık kazanacak yönde olması gerekmektedir. (39)

-Uzun dönemde alınması gerekli tedbirler:

Kentsel dış mekanların düzenlenmesi ile ilgili kentsel standartların ve donatım ilkeleri ve elemanları ile ilgili standartların geliştirilmesi uzun dönemde yapılması gerekli çalışmalar arasında yer almaktadır. Bu standartlar ülkenin doğal özelliklerine, toplum yapısına ve geleneklerine uyum sağlayacak biçimde olmalıdır. Halihazır yapılmakta olan imar planları ile ilgili yönetmelik ve yasaların bu standartlara göre düzenlenmesi ikinci aşama olarak düşünülmelidir. İmar plan çalışmalarının yönlendirilmesi açısından, elde bulunan kriterlerin irdelenmesi kentsel donatım ilkeleri ve dış mekan standartlarının saptanması gereklidir. Kentsel donatım ilkeleri ve elemanları ile ilgili, endüstri tasarımı yapan kuruluşların dikkati çekilmesi ve onların bu çalışmaları yürütmeleri sağlanmalı ve bu tasarım koluna gerekli önem verilmelidir.

(39) Bakan, Ön. ver., s.101

Uzun dönemde alınması gerekli bir diğ er tedbirde toplumun eğ itilmesidir. Kırsal kesimin yaşam koşullarından, kentsel yaşam çevresine geç iş te toplumun uyum sağlayamadığı görülmektedir. Dolayısı ile eğ itici bazı faaliyetlerin geliştirilmesi ve kentsel yaşamın halka tanıtılması ve kent iç i davranış ların ve hareketlerin gösterilmesi gerekir. Her ne kadar okullarımızda bunlar öğ retilmekte ise de, kente gelen insanların anne babalarını düş üdüğ ümüz zaman gerçek ortaya çıkmaktadır. İletiş im araçlarının devreye girmesi ve eğ itici faaliyetlerde bulunması gerekmektedir. Toplumun kentine sahip çıkması onu evi kadar sevmesi ve evi gibi kabul etmesi bu sorunun büyük bir kısmını çözümlenecektir.

KAYNAKÇA:

- Akdoğan, Günel Doğa düzenleme 1984-85 öğretim yılı ders notları Yıldız Üniv. İstanbul 1984
- Atabay, Semra Ulaşım, Yazarın kendi yayını, İstanbul 1981
- Bakan, Kayhan Türkiye'de kentsel dış mekanların düzenlenmesi, Tübitak yapı araştırma enstitüsü, Ankara 1981
- Dergi yazısı "Kıyıları halkın yararına kullanılmalıdır" Mimarlık 76/2
- Güngör, Hulüsi Şehirler nasıl imar edilir, Çeltüt Matbaası İstanbul 1967
- İst Büyük Şehir Belediye Başkanlığı İmar kanunu İstanbul İmar yönetmeliği, İstanbul otopark yönetmeliği, Cem ofset, İstanbul 1985
- Keleş, Ruşen Türkiye'de şehirleşme, konut ve secekondu, Gerçek yayınevi, İstanbul 1978
- Philippe S. Mare " Socialsation de la Nature" (Doğanın toplum-sallaştırılması) stock, 1975
- Tanrıöver, Hüseyin " Kıyıların toplum yararına kullanılması ilkesi ve kent planlama eylemi" Mimarlık 76/2

ÖZGEÇMİŞ:

Güven ŞENER

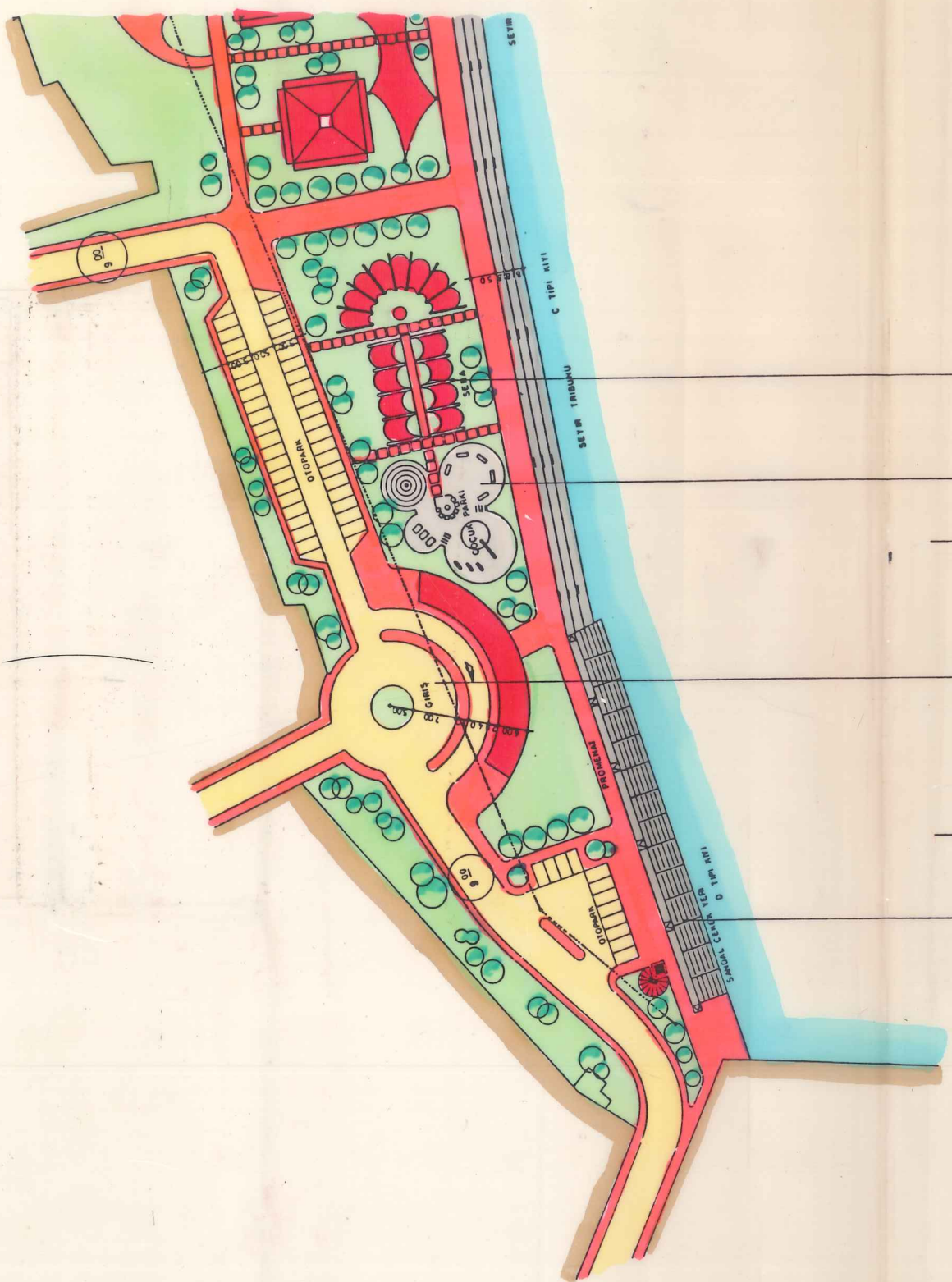
1963 Ankara'da doğdu

1981 K. Maraş Lisesini bitirdi.

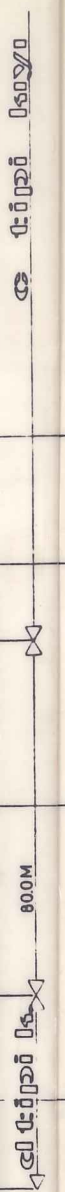
1985 YÜ Mimarlık Fakültesi'ni bitirdi.

1987 YÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Yapı Bilgisi Ana
Bilim Dalı Yapı üretimi Bilim Dalında Araştırma Görevlisi
olarak görev aldı. Halen aynı görevine devam etmektedir.

I- A I-
D

Sandal gèkek yeri
Giris
Aktif yétil alan (gocuk parki)
Gèkek serasi

Yeşil alan
(açık spor alanı)

Çok amaçlı alan
- gösteri
- sergi
- açık disko

Ticari tesis
(alış-veriş merkezi)

Aktif yeşil alan
(çocuk parkı)

Sosyal tesis
(çayhaneler)

Z

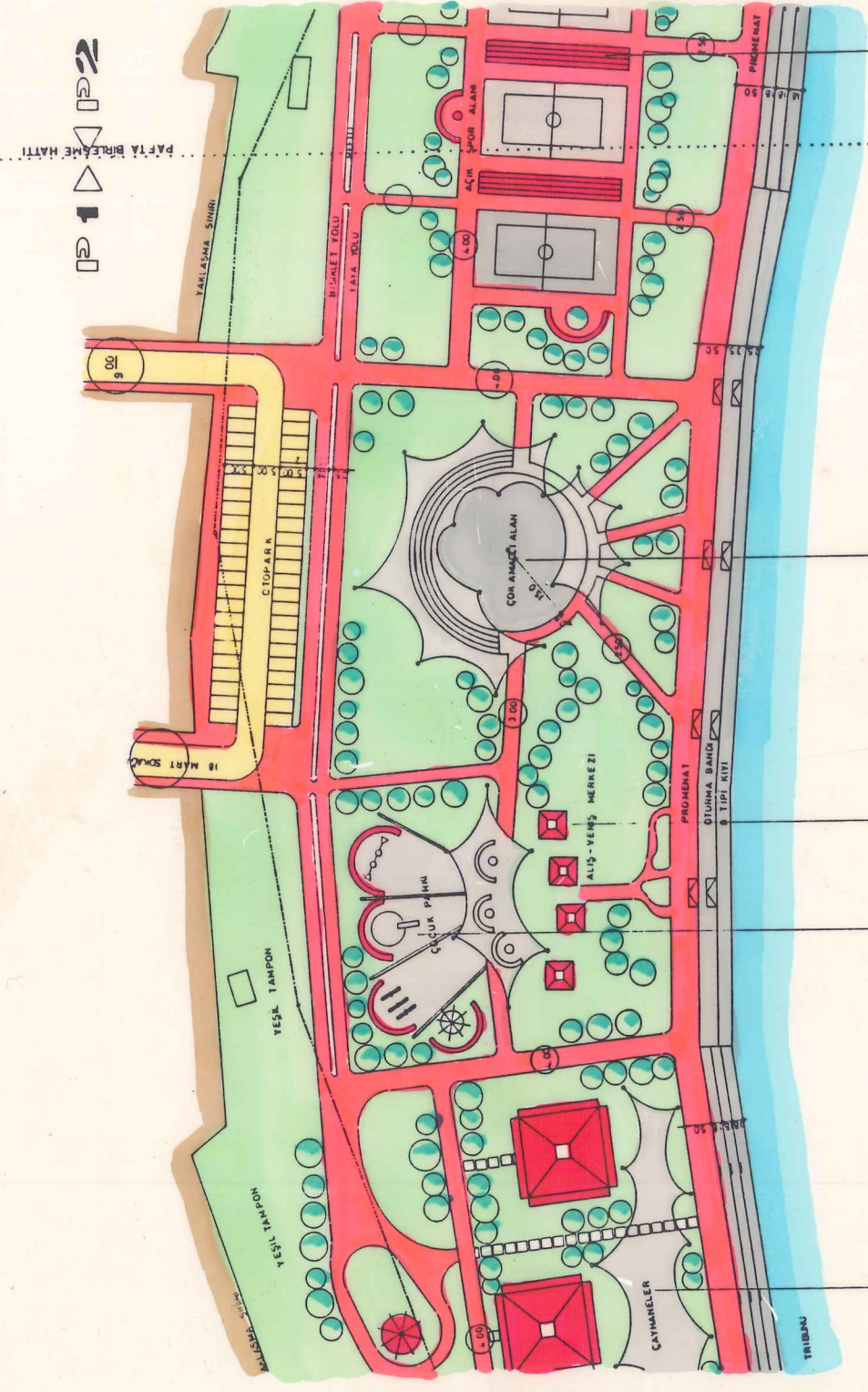
A

Y

PAFTA BİRLEŞME HATTI

700 M

060 M / 0 1450 M

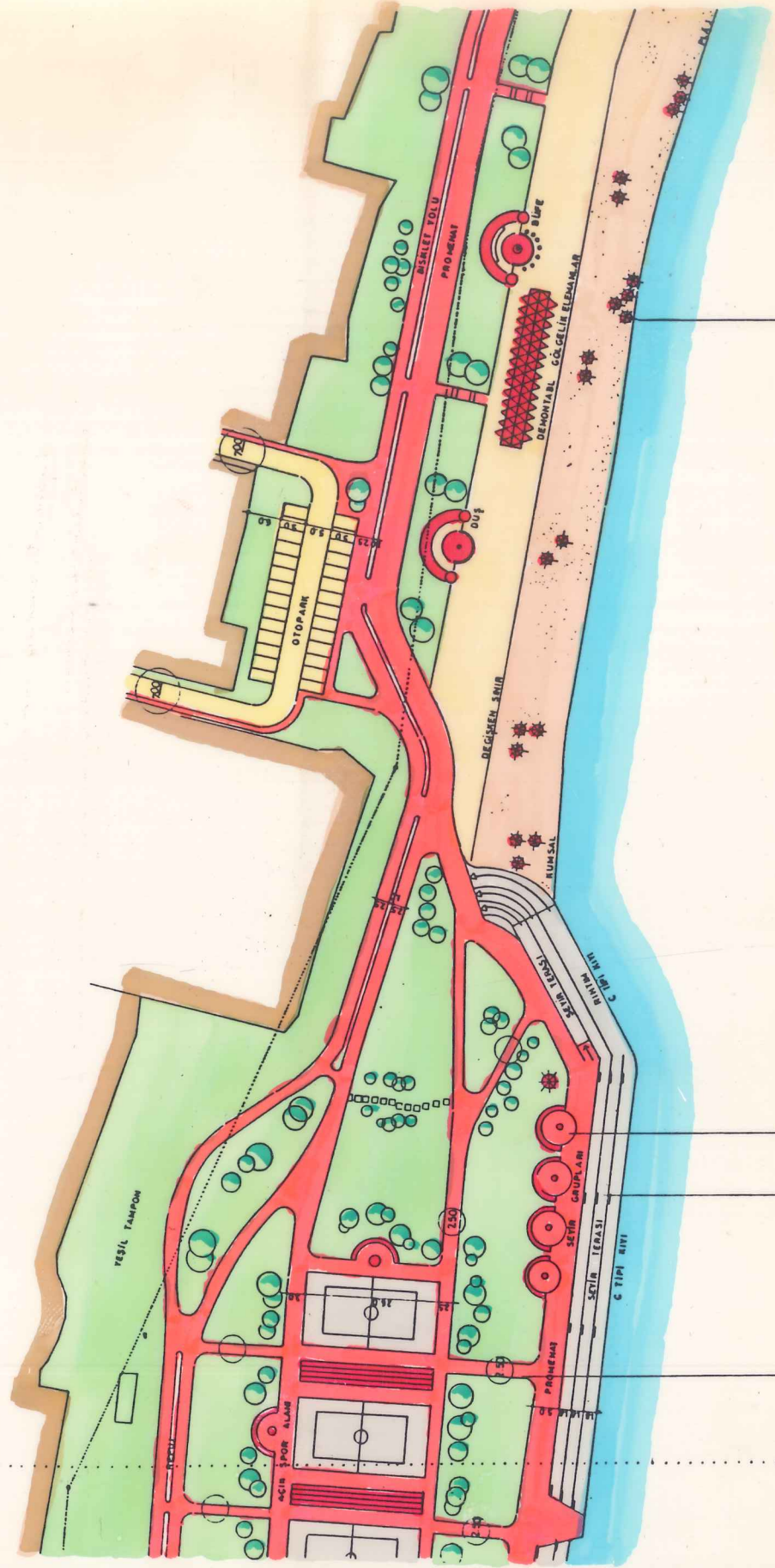
1 2

PAFTA BİRLEŞME HATTI

2

D I D A L Y A

0 1 1 2

3

Vegetasi (alasan lapangan)

Seyir terasi

Otorman gruplari

110.0 M

Play

110.0 M

3 2 2 3

330.0 M

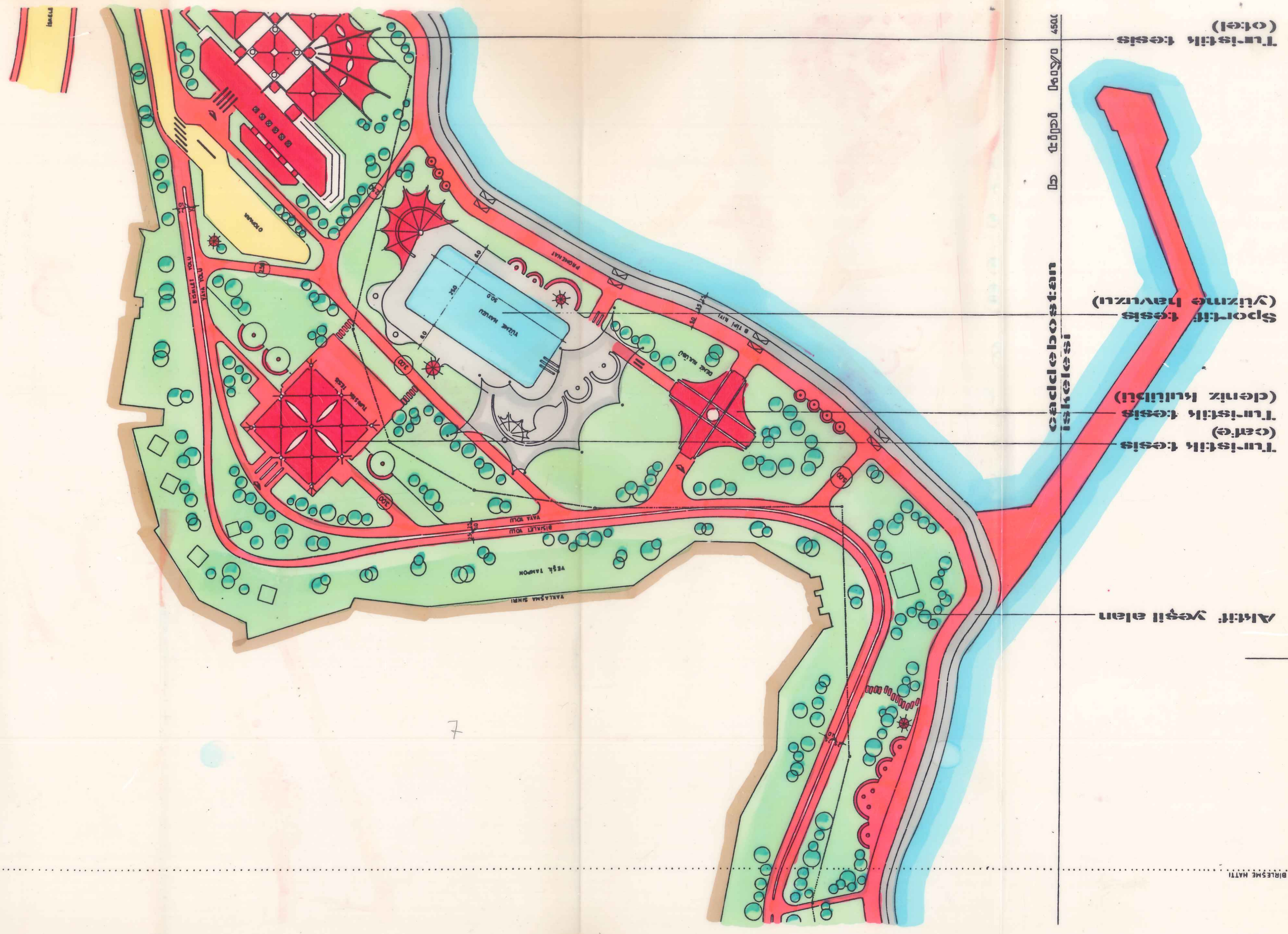
Aktif yeşil alan
(bisiklet parkuru)

Aktif yeşil alan
(çocuk parkı)

G Ö Z T İ E P İ E

N

GÖZTEPE CADDEBOSTAN I E D I E I B

PAFTA BİRLİKLEŞME HATTI

PAFTA BİRLİKLEŞME HATTI

7

N
A
T
S
O

Seyir grupları

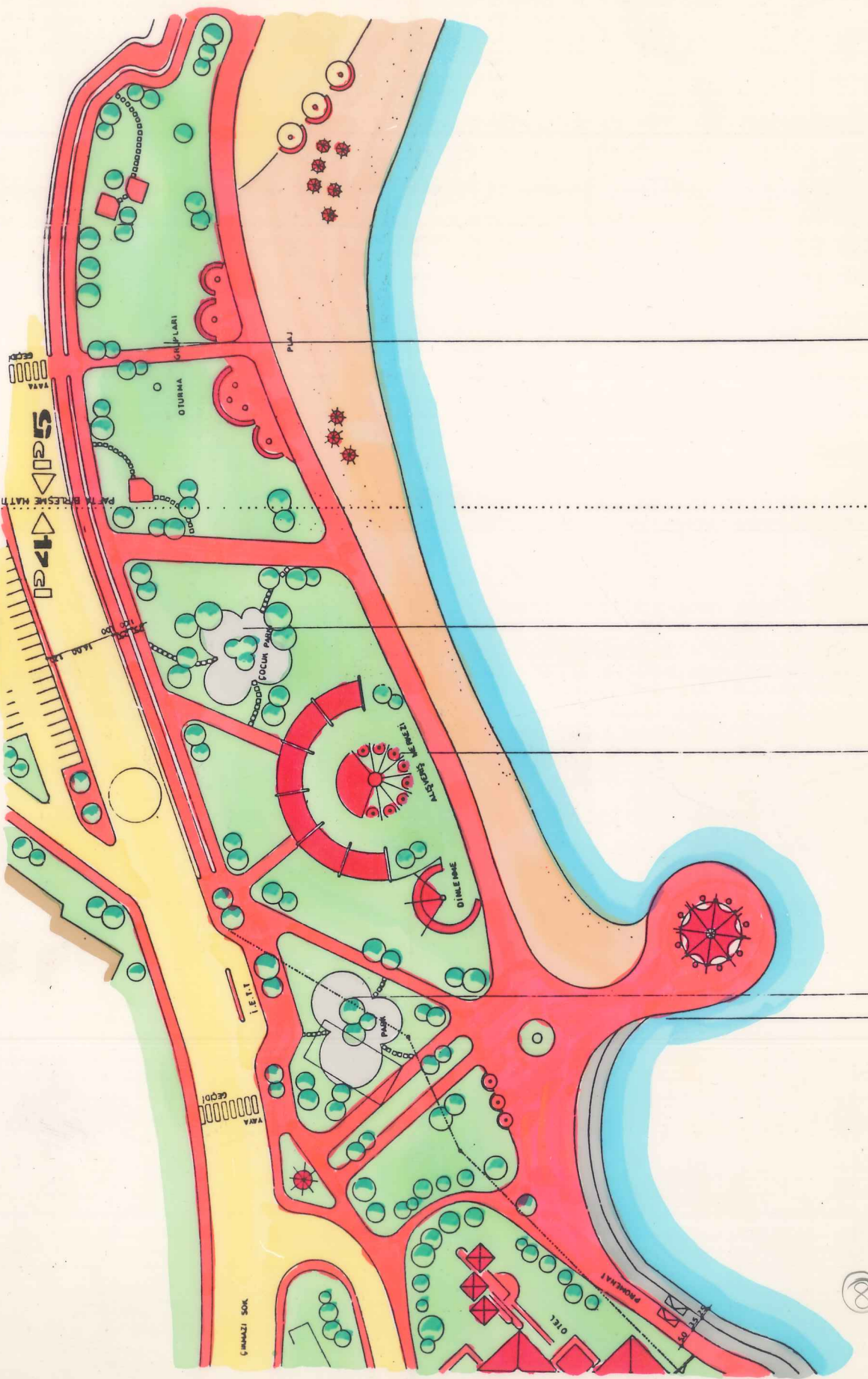
PATIA BIRLESME MATI

Aktif yeşil alan
(çocuk parkı)

Ticari tesis
(alış-veriş merkezi)

Aktif yeşil alan
(dinlenme)

M

8

S U U A D I

Ticaret tesis (çiğdemler çarşısı)

Sosyal tesis (büfe-wc)

Yeşil alan (bisiklet parkuru)

Aktif yeşil alan (çocuk parkı)

PARTA BİRLEŞME HATTI

PARTI BILISME HATTI

Güneşlenme terası

Turistik tesis (şark kahvesi)

Seyir grupları

Sosyal tesis (çayhanlar)

1:50000

12

Ticari tesis (alış-veriş merkezi)

Ticari tesis (sahil kafeteryası)

Ticari tesis (balıkçılar çarşısı)

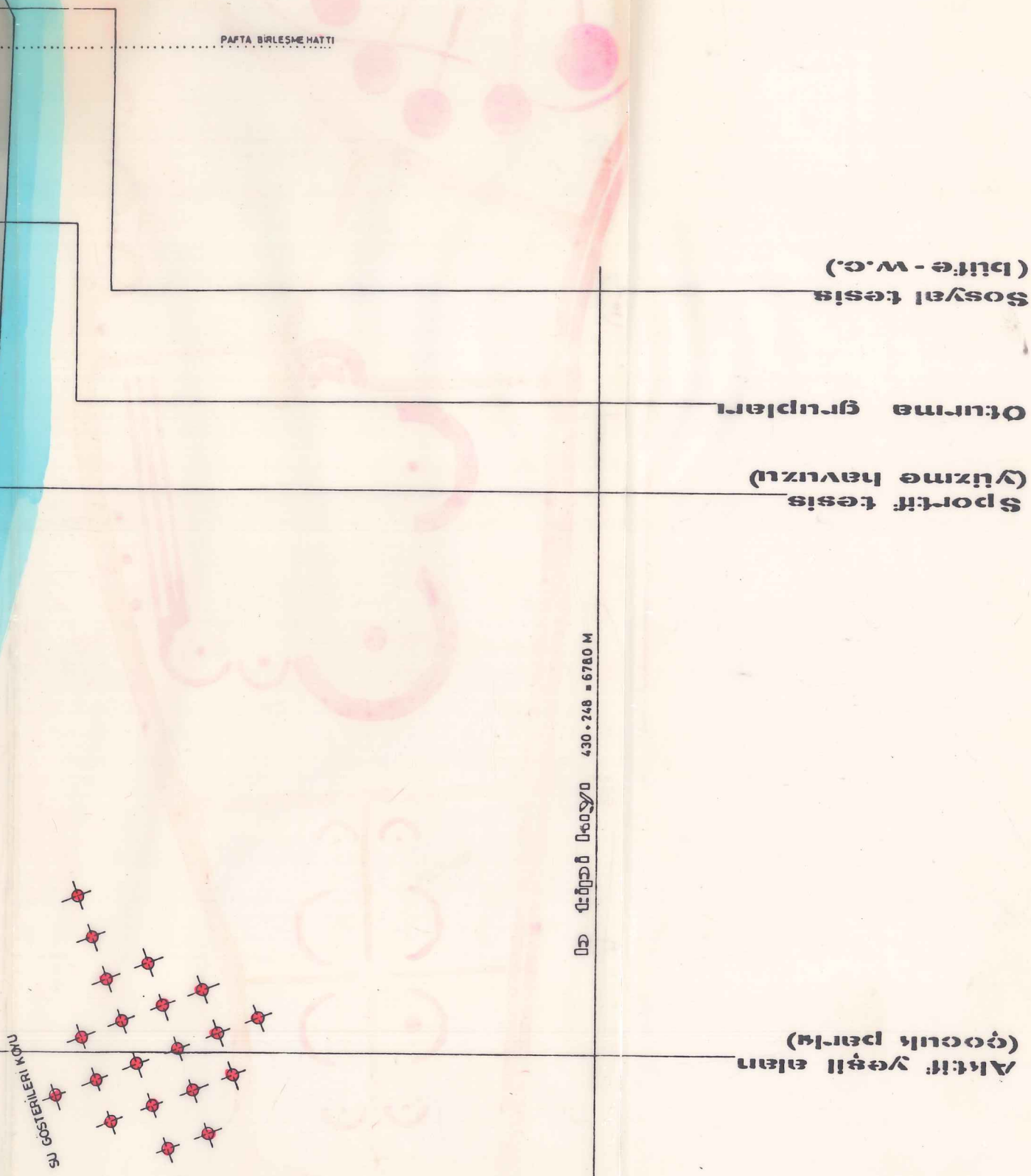
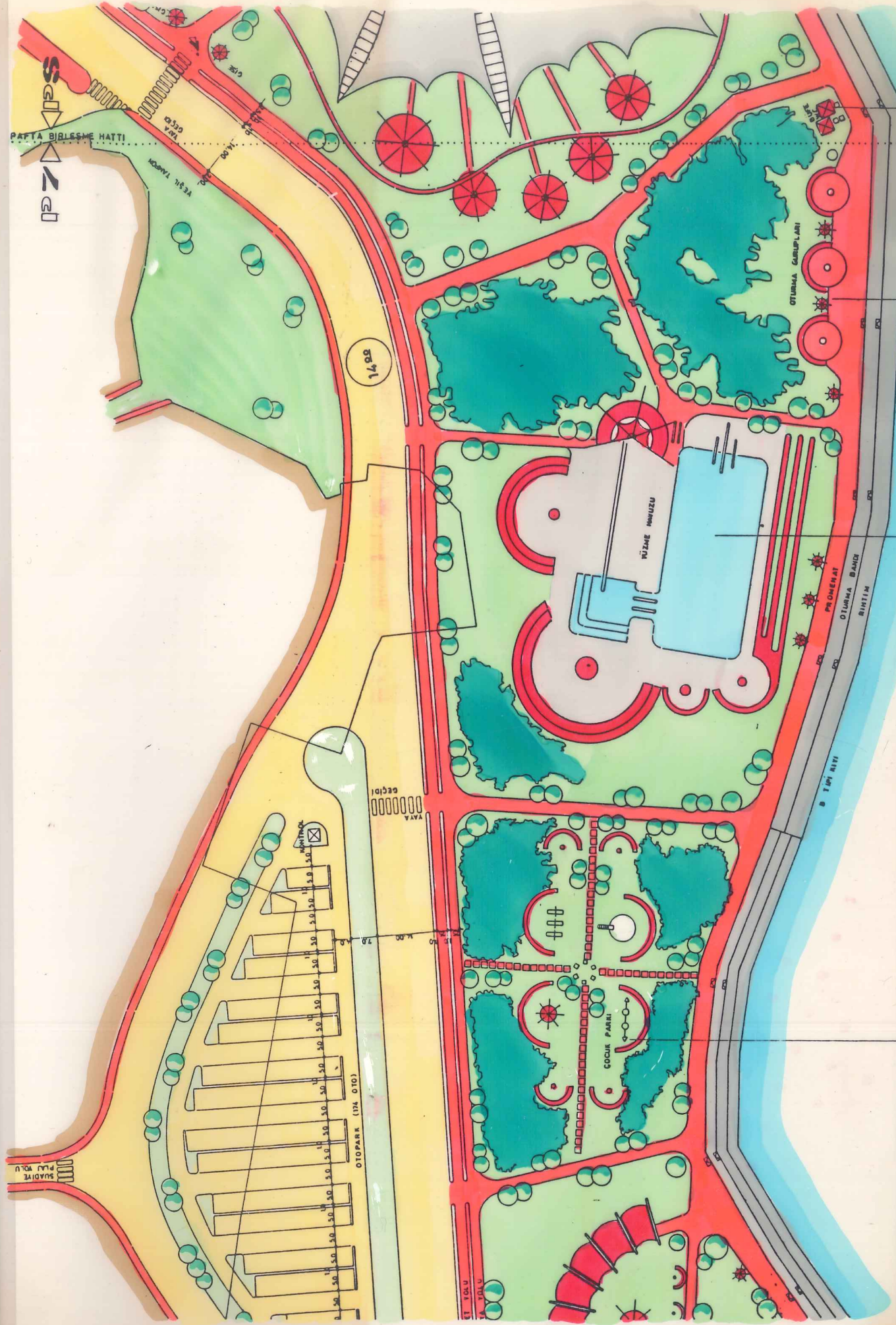
Seyir grupları

Sosyal tesis (büfe-wc)

A

U

S

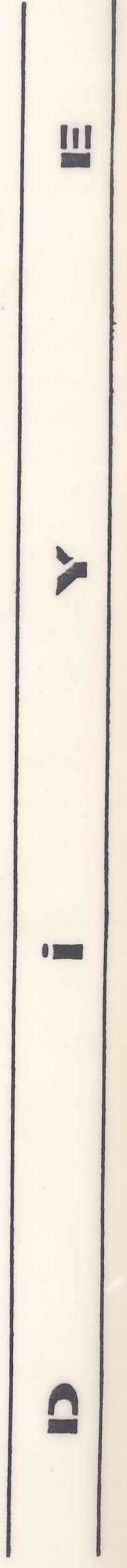
Aktif yeşil alan (çocuk parkı)

Sportif tesis (Yüzme havuzu)

Oturma grupları

Sosyal tesis (bife-w.c.)

430.248 = 6780 M

Sosyal tesis (ca/haneler)

Eğlence tesisleri (unepark)

430 • 248 = 678. M

PAFTA BİRLİKTE HATTI

PAFTA BİRLİKTE HATTI

S T A N C I

Ticari tesis
(sehil lokantasi)

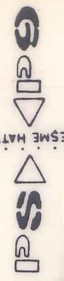
Aktif yeşil alan
(çimlenme)

Turistik tesis
(deniz kulübü)

Yapı

Sosyal tesis
(bife-vc)

Seyir alanı
(seyir terası)

PAFTA BİREŞME HATTI

YALGAŞIN SAKLI
YEŞİL TAMYON

CEŞME SOKAĞI

YALGAŞIN SAKLI
KIZIL KAYNAK

TOPRAK SOKAĞI

YALGAŞIN SAKLI
KIZIL KAYNAK

